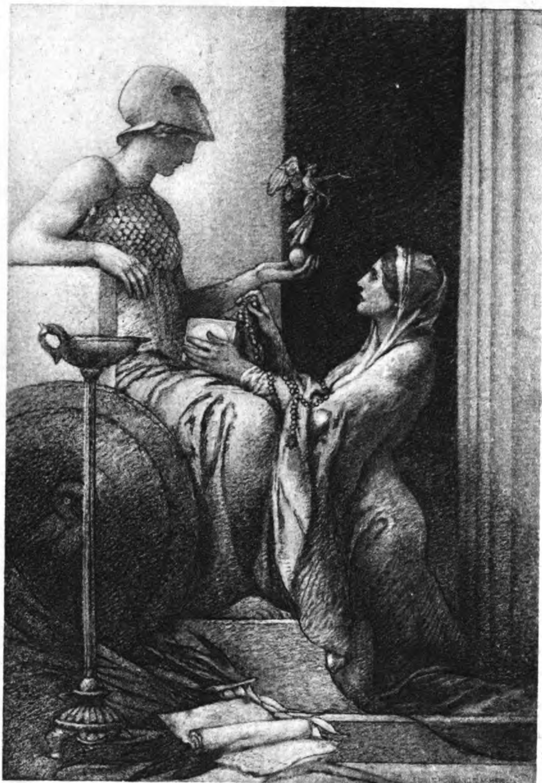

FOLK-LORE CATALÁ

CUENTOS POPULARS CATALANS

PER LO

Dr. D. Francisco de S. Maspons y Labrós

President de la ASSOCIACIÓ,
socio de número de la Real Academia de Bonas lletras de Barcelona;
de la de la Llengua Catalana, etc., etc.

BARCELONA

LLIBRERIA DE DON ÁLVAR VERDAGUER
RAMBLA DEL MITJ, NÚM. 5.
1885.

FOLK-LORE CATALÁ

BIBLIOTECA POPULAR

DE LA

ASSOCIACIÓ D' EXCURSIONS CATALANA

Vol. II.

CUENTOS

POPULARS CATALANS

PER LO

Dr. D. Francisco de S. Maspons y Labrós

President de la Associació,
socio de número de la Real Academia de Bonas lletras de Barcelona;
de la de la Llengua Catalana, etc., etc.

BARCELONA

LLIBRERÍA DE D. ÁLVAR VERDAGUER
RAMBLA DEL MITJ, NÚM. 5.
1885.

Estampa dels Successors de N. Ramirez y C.ª
Passatje de Escudellers, n.º 4.

PRÓLECH

L' any 1871 vaig publicar la primera serie de cuentos populars catalans, donant á la col-lecció lo títol de Rondallayre: *l' any 1872 vaig publicar la segona y l' any 1875 la tercera. Que van tenir acceptació no cal dirho: basta saber que fa temps que difícilment se podría formar la col-lecció completa, per haverse acabat alguna de las series. Las revistas estrangeras per altra part, y fins la* Revista de España, *ne féren inmerescuts elogis.*

En la primera hi anavan 26 cuentos, en la segona 27 y en la tercera altres 27. En la que avuy dono á llum n' hi han 20. Per manera que entre totas forman lo conjunt de 100 cuentos, col-lecció que ja s' pot dir respectable, sobre tot quan moltas col-leccions d' altres paíssos no arriban á tal número. Y encara no son los

últims de que n' tinch feta arreplega pera anar continuant la col-lecció.

Y al arribar á n' aquest número de cuentos y formar ja una verdadera col-lecció, pláume repetir lo que vaig dir al publicar la serie tercera. En lo estat de avens á que ha arribat la literatura catalana, just es que s' vajan fent constar los fets que han anat promoguentlo pera fer en son día á cada hú la verdadera justicia. Dech confessar, com ho vaig dir allí, que m' encoratjá y m' doná l' verdader impuls pera dedicarme á eixos estudis populars avuy tant estimats, y sobre tot tant en boga en l' estranger, lo entussiasta escriptor catalá y Mestre en gay saber, D. Francesch Pelay Briz. Axís se sabrá que á lo molt y molt que ha fet pera la literatura catalana, de la que n' ha sigut verdader é infatigable adalit, se li deu també que hajan sigut recullits y hajan vist la llum pública los cuentos populars catalans.

Los que formán part de la present col-lecció temps ha que 'ls tenía arreplegats, mes la ocasió y vagar faltavan pera publicarlos.

En aqueix estat, la ASSOCIACIÓ D' EXCURSIONS CATALANA, *que modesta pero decididament y ab tot entussiasme va seguint la seva vía, iniciá la publicació de una* BIBLIOTECA POPULAR CATALANA, *que ab lo molt que s' havía fet á Catalunya encara li faltava, y jo,*

que no puch menos de dirho, estimo á aquella per lo molt que val, per los esforsos que fa en bé de Catalunya y per la serietat de sos traballs y publicacions, que han merescut que fós premiada en las dúas Exposicions únicas á que ha concorregut, la de Vilanova y Geltrú y la de Tolosa de França, com també que la Real Academia de la Historia se n' haja ocupat per dúas vegadas, una ab motiu del ANUARI *de 1882 y altra ab motiu del traball del senyor Arabía y Solanas, titulat* «De Ripoll á Girona», *deixant apart lo molt considerada que es per totas las altras societats excursionistas estrangeras; jo, repeteixo, no sols no he tingut reparo, ans al contrari, n' he tingut una verdadera satisfacció, en donarli la present col-lecció pera continuar sa* BIBLIOTECA.

Lo primer tomo de la meteixa, «Lo llamp y 'ls temporals», *del Sr. Gomis, va obtenir una excel-lent acullida y desde aquí, ja que la benevolencia de mos companys ha fet que presideixi la* ASSOCIACIÓ, *en nom d' ella no puch menos que donar las gracias més expressivas á las revistas nacionals y estrangeras que tant bé s' han ocupat d' ell. Sols desitjo que aquest segon tomo tinga la meteixa acullida que l' primer y que la* ASSOCIACIÓ *puga anar continuant eixa* BIBLIOTECA, *com sens dubte ho fará, pera donar á llum los altres traballs de litera-*

tura popular que ja té preparats, y que serán indubtablement molt mellors que no pas lo que constituheix lo present volúm.

Y ara, síam permés afegir encara quatre paraulas, com á President de la ASSOCIACIÓ, *pera explicar la adició del lema* «Folk-Lore Catalá», *que no figurava en la portada del primer tomo de aquesta* BIBLIOTECA, *y que desde avuy, per acort oficial, portarán tots los següents.*

Lo nom de Folk-Lore, *encara qu' estranger, ha pres carta de naturalesa en totas las llenguas cultas com á expressió general de tot lo que puga referirse al estudi del poble, ó mellor dit, del saber popular, qu' es lo que significa aquella paraula. La importancia que han pres eixos estudis per tota Europa y que aquí á Catalunya ha produhit ja de temps valiosos treballs, com vaig indicarho en lo prólech á la esmentada obra del Sr. Gomis* «Lo llamp y 'ls temporals,» *ha sigut causa de que en Andalusía, gracias á la poderosa iniciativa de don A. Machado y Álvarez, secundat per D. Alexandre Guichot y altres, se traduhís en una organisació complerta y ja necessaria, pera aunar tots los esforsos que sobre tánt important ram del saber se féssen en Espanya. Los centres folk-lórichs, que han nascut al calor de aquest moviment en tota la peninsula, han do-*

nat ja sabrosos fruyts y están destinats no sols á elevar á gran altura aquesta ciencia en Espanya, sí que també á fer conéixer al estranger la inmensa riquesa que en ella guardan encara nostras poch ó quasi gens exploradas comarcas.

Ara bé. La ASSOCIACIÓ D' EXCURSIONS CATALANA, *que en lo article primer de son Reglament consigna com á altre dels objectius de sa activitat, lo de «recórrer lo territori de Catalunya y comarcas vehinas pera estudiarne y ferne conéixer..... las tradicions..... costums típicas, cants populars y particularitats de llenguatje»; que, en los sis anys y mitj que porta de existencia, ha reunit un inmens material folk-lórich, com ne son proba los sis volúms de son* BUTLLETÍ *mensual y los dos importantíssims* ANUARIS *que té publicats, aixís com la* BIBLIOTECA POPULAR, *que al meteix objecte comensá l' any passat ab la repetida obra del Sr. Gomis; que, en una paraula, compta avuy per avuy ab tant poderosos elements y ab una organisació pre-establerta, qual bondat deixa demostrada una experiencia de prop de set anys; ha cregut que podía perfectament, sens abdicar de cap de sos propósits ni alterar en lo més mínim son modo de ser, exteriorisar més aquesta tendencia especial de sos estudis, á fí de posar més de relleu sa cooperació á la obra que han empresa en las altras regions espanyo-*

las los Centres folk-lórichs existents, creant ab aquestos al propi temps estrets llassos de confraternitat y venint á ésser axís en Catalunya la natural representant del Folk-Lorisme espanyol.

Ab tal motiu, no pot menos la ASSOCIACIÓ D' EXCURSIONS CATALANA *de saludar afectuosament á tots los altres Centres regionals d' Espanya, germans seus desde avuy en tant honrosíssima tasca, axís com envía també sa felicitació més entussiasta als referits Srs. Machado y Guichot, promovedors en l' altre extrem de la península de tot aquest moviment, destinat á imprimir més unitat als esforsos individuals, y més éxit, publicitat y recíproca influencia als traballs de aquesta classe que produheixi la vida corporativa en tota la gran patria espanyola.*

FRANCISCO DE S. MASPONS Y LABRÓS.

Barcelona, 1885.

LO PRINCEP MUT

Hi havía dos reys que eran molt amichs; per tal ho eran, que s' van prometre, que si l' un tenia un fill y l' altre una filla, los casarían.

Vingué l' temps que l' un tingué un noy y l' altre una noya, y contents tot era dir á n' aqueixos mentres creixian:

—Lo teu promés es lo fill del rey.

Y la noya responía:—Bé, ja n' só contenta.

—La teva promesa es la filla del rey.

Mes lo noy no tornava resposta.

—¡Ay, Senyor! potser será mut.

Y tornavan:

—Lo teu promés es lo fill del rey.

Y la noya responía:— Bé; ja n' só contenta.

—La teva promesa es la filla del rey.

Mes lo noy no tornava resposta.

—¡Ay, Senyor! potser será mut.

Y vejent que may deya res, enviáren un missatge á l' altre rey, dihentli que ja podía casar ab qui volgués la filla, donchs lo seu fill era mut, que gota no parlava.

Y l' altre rey 'ls contestá, que si era aixís ja 'ls tornava la paraula.

Llavoras los pobres dels seus pares, tots desconsolats,

deslliberáren ferlo anar per lo mon, perque aixís veyent forsa cosas novas potser enrahonaría. Li apariáren un bon caball, lo encomanáren á un criat y lo noy marxá.

Pe 'l camí, lo criat tot era preguntarli cosas pera que enrahonés; mes lo príncep may tornava resposta. Per fi tant y tant perfidiejá, que l' príncep tot cremat al preguntarli l' altre:—¿Qué es aixó?—¿Qué es aixó?

—Un pí.—Va contestar.

Lo criat se posá boig d' alegría.

—Entornémsen á casa que 'ls reys tots s' alegrarán quan sápigan que enrahonéu.

Mes lo príncep, que no li convenía entornársen á casa, li diu:

—Si 'ls pares t' han donat cent onsas pera que m' fesses parlar, jo t' en donaré duascentas, si dius que no enrahono.

Lo criat hi vingué bé y continuáren llur camí fins que fóren á la ciutat dels pares de la princesa.

Se fican cap endintre y al ser en un carreró estret, lo príncep que veu una vella y li diu:

—¿Velleta, bona velleta, cóm ho podría fer pera entrar á veure la princesa?

Y la vella que li diu:

—Feste fer una filosa de plata y t' posas á mercarla per sota sa finestra, y quan te digan quánt ne vols, respon: —Sols poderli besar un peu.

Lo noy que va á un argenter y li encomana que li fés una filosa de plata, que no n' hi hagués cap de més ben traballada.

Lo argenter que la fa y quan la tingué llesta la entrega al noy, qui s' vesteix de marxant y comensa de passar amunt y avall per sota la finestra del palau de la princesa.

—¿Quí m' vol comprar aquesta filosa? ¿Quí m' vol comprar aquesta filosa?

La princesa que ho sent y diu á la seva cambrera:

—Ves, mira quína filosa es.

La cambrera treu lo cap á la finestra, veu la filosa que era tant bonica y diu á la princesa:

—¡Ay princesa, quína filosa tant bcnica! llú tota com una estrella.

—Donchs, vesla á comprar.

Baixa la cambrera, surt al carrer y crida al marxant.

—Ey, marxant, ¿quánt ne voléu d' aqueixa filosa?

—No pas or ni plata.

—¿Y donchs?

—Besar los peus de vostra dama.

—¡Ay, desvergonyit! si l' rey ho sabía vos penjaría.

—No té altre preu.

La cambrera se n' va cap á dalt y la princesa que li diu:

—¿Quánt ne demana?

—¡Ay, princesa! sols la vol donar si 'us pot besar los peus.

—Axió si que nó, per ma vida.

Y l' príncep torna á cridar:

—¿Qui m' compra una filosa?

La cambrera torná á sortir á la finestra y al véurela tant bonica, que relluhía com una estrella, diu:

—Princesa, jo si fós de vos la compraría.

—No, per ma vida.

—¡Si es tant bonica! Ja 'us descalsaré jo y será cosa aviat llesta; en sustancia per besarvos los peus; podréu tenir una filosa com cap altra.

La princesa per fi va consentirhi. Allavoras la cambrera baixá al carrer, cridá al marxant, aquest pujá, besá los peus á la princesa y va entregar la filosa.

Quan ho hagué fet, lo príncep se n' torná á veure la vella.

—Velleta, bona vella, ja só fet lo que váreu dirme;

¿cóm ho podré fer pera veure á la princesa un' altra vegada?

La vella que li diu:

—Feste fer un fús tot d' or, y quan lo tingas, te n' vas al palau del rey y sota la finestra de la princesa comensas á dir:—¿Quí m' compra aquest fús d' or?—Y quan baixen á comprártel, digas que no l' vols donar sino per preu de un petó y una abrassada de la princesa.

Lo noy que se n' vá á casa un argenter y li encomana que li fassa un fús tot d' or, que no n' hi hagués cap altre de mellor en tota la terra.

L' argenter se posa á traballar y quan lo tingué fet, lo entrega al príncep, qui s' vesteix de marxant y se n' va cap á la finestra de la princesa y comensa á dir:

—¿Quí m' compra aquest fús tot d' or?—¿Qui m' compra aquest fús tot d' or?

La cambrera que ho sent y com era tota curiosa, surt á la finestra y veu aquell fús que semblava un sol; ella que se n' va á la princesa y li diu:

—¡Ay, princesa! quin fús tant bó y relluhent que ven aquell marxant; es tot d' or, que sembla un sol al mitj del día.

—Bé, ves á veure quánt ne vol.

La cambrera que baixa al carrer y crida:

—Ey, marxant, ¿quánt ne voléu d' aquest fús?

—No pas or ni plata.

—¿Y donchs qué?

—Un petó y una abrassada de la princesa.

—¡Ay, desvergonyit! si lo rey ho sabía, vos enforcaría.

—No l' vull donar per altre preu.

La cambrera se n' va á dalt y la princesa que li diu:

—¿Quánt ne demana?

—Sols un petó y una abrassada de vos, princesa.

—Aixó si que nó, per ma vida.

Y l' príncep torná á cridar:

—¿Qui m' compra un fús tot d' or?

La cambrera surt altra volta á la finestra y al veure lo fús tant bonich, que semblava un sol al mitj del día, diu á la princesa:

— Princesa, jo si fós de vos lo compraría; ¿qué n' faréu de una filosa sola, si sense fús no pot servirvos?

—No, per ma vida.

—En sustancia per un petó y una abrassada, ningú ho veurá y es cosa desseguida llesta. ¡Es tant relluhent y bonich!

La princesa hi va caure y diu á la cambrera que vaja á buscarlo.

Allavoras, la cambrera se n' baixa al carrer y crida al marxant; lo fa pujar, aquest dona un petó y una abrassada á la princesa y entrega lo fús.

Quan ho hagué fet, lo príncep se n' torna á veure la vella.

—Velleta, la bona vella, ja só fet lo que váreu dirme; ¿cóm ho podré fer pera tornar á veure á la princesa un' altra vegada?

Y la vella que li diu:

—Vés á casa lo mellor argenter y feste fer uns aspis tots d' or y plata, ab un brillant á dalt y al voltant tot de pedras viroladas, y quan lo tingas fet, te n' vas sota l' palau de la princesa á cridar quí vol comprarlo y no l' dongas sino per dormir una nit ab ella.

Lo príncep se n' va al mellor argenter y li encomana que li fassa uns aspis tal com li havía dit la vella y quan los té, se posa sota la finestra de la princesa y comensa á cridar:

—¿Qui m' compra uns aspis tots d' or y plata? ¿Qui m' compra uns aspis tots d' or y plata?

La cambrera que ho sent y desseguida surt á la finestra.

—¡Ay, princesa! quins aspis més bons, son tots d' or y plata, ab un gros brillant al mitj y tot al voltant de pedras viroladas. ¡Compréulo!

—¡Bé! ves á veure quánt ne vol.

La cambrera que se n' baixa al carrer y crida al marxant.

—Ey, bon home, ¿quánt ne voléu d' aquestos aspis?

Y ell que diu: No pas or ni plata.

—¿Donchs, qué?

—Dormir una nit ab la princesa.

—¡Ay, desvergonyit! si l' rey ho sabía, vos penjaría.

—No 'ls dono per cap més preu.

La cambrera que se n' puja cap á dalt y la princesa li diu:

—¿Quánt ne demana?

—Sols los vol donar per dormir una nit ab vos, princesa.

—Això si que no ho faré per vida mia.

Y l' príncep desde baix torna á cridar:

—¿Qui m' compra uns aspis tots d' or y plata, ab un brillant al mitj y tot de pedras viroladas?

La cambrera treu lo cap altra volta á la finestra y al veure aquells aspis, diu:

—Jo si fós de vos, princesa, los compraría.

—No, per ma vida.

—¡Si son tant bonichs! semblan un cel en nit estrellada; ¿qué n' feu de un fús y una filosa, si no teniu aspis? Compréulos, princesa. Si de cas, donarém dormitori al marxant y no l' despertarém fins al ser al demá al matí quan tinga d' anársen.

—Bé, donchs cómprals.

La cambrera se n' baixa al carrer, crida al marxant, lo fa pujar á dalt y la princesa li compra 'ls aspis.

A la hora de sopar van guarnir un dormitori y l' van donar al príncep, mes aquest se n' adoná y va llensarlo

pe 'l detrás de la cadira, y com era prou traydor va fer veure que s' adormía.

Quan lo creguéren adormit, princesa y cambrera lo van agafar y lo van ficar al llit de la primera, en lo quin ella també s' hi ficá.

Al endemá al matí, lo príncep demaná á la princesa que li dongués un collaret de perlas que duya y la princesa n' hi feu mercé. Se despedíren y l' príncep, acompanyat del criat, se n' torná á casa seva.

Quan va arribarhi, los seus pares tot fou preguntar al criat si havía conseguit que lo príncep enrahonés; mes lo criat los hi digué que nó, y aquells tornáren á quedar tots tristos.

Al cap de un quant temps, los reys, pares de la princesa, enviáren á dir als del príncep que la seva filla havía agafat una gran tristesa y tractavan de casarla, pera lo qual havían concertat bodas ab un marqués, y que 'ls convidavan.

Los reys tractáren d' anarhi, mes diguéren:—¿qué n' farém de durhi al príncep si es mut y encara servirá de més pena? Així es, que vingut lo día, se n' anáren á las bodas de la princesa y deixáren al príncep sol á casa.

Mes aquest, quan va veure que aquells se n' havían anat, s' habillá del mellor vestit que tenía, pujá á caball y arribá al palau de la princesa quan tots los convidats eran á taula, los qui se n' estranyáren molt, donchs ja sabían que era mut, y més que tots, los seus pares, que n' haguéren brau disgust per la pena que 'ls dava.

Los pares de la princesa l' agassajáren com per cortesía 'ls pertocava y continuáren lo dinar ab tota alegría, fins que fóren á las postres que s' comensáren las endevinallas.

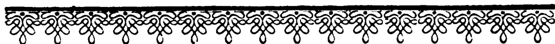
Cadascú digué la seva, ab gran broma de tothom, y quan tocá al príncep, lo anavan á deixar pera passar al que seguía, mes lo príncep s' alsa y diu:

—Una matinada
vaig sortí á cassá;
vaig tirá á una pessa,
la vaig matá;
ella va escaparme,
sols la pell me deixá.

Y s' treu lo collar de perlas que li havía donat la princesa, en mitj de la admiració de tothom, del gran goig dels seus pares, de la alegría de la princesa que absolutament no sabía lo que li passava y que estava tota roja de vergonya.

Mes quan los pares de la princesa s' adonáren del collar y coneguéren que era l' de la seva filla, ho comprenguéren tot y desfent las bodas del marqués, la casáren ab lo príncep, ab gran contentament dels respectius pares que se 'ls realisava sa promesa antígua y encara més del príncep y princesa, que fóren felissos per tots los anys de la sua vida.

LO BOU ROIG

Era en aquell temps en que los pobles tractavan en comú cada diumenge los seus assumptos. Y de una cosa se n' venia l' altra y un día s' promogué una forta disputa sobre si s' deyan ó no gayres mentidas.

Un regidor va dir que ell tenia un masover que may n' havia dit una y un pagés li va contestar que avans de un any ell li hauria feta dir.

Féren una joguesca que hi posáren tota la seva fortuna y n' firmáren una escriptura.

Lo pagés se n' va anar á casa seva y va dir á la seva filla, que era molt guapa: vestéixte bé y ves á casa l' masover del regidor y no tornes fins que t' haja donat lo cor del bou roig, que es lo bou que l' amo més estima.

La noya s' posá la roba més bonica y se n' va anar á casa del masover, y com era ja fosch trobá la porta tancada.

Ella que hi truca:—Truch, truch.

—¿Qui hi ha?

—Só una pobra noya que m' só perdudeta ¿si 'm volguésseu donar acullida?

Lo masover que diu:—No t' puch obrir perque si l' amo ho sabia m' renyaría, mes vésten á la pallera.

La noya se n' hi aná y quedá adormida. Al endemá al matí lo masover volgué mirar quí era que hi havía anat á la nit passada, y se n' aná á la pallera.

Y quan vejé á la noya ne quedá tot enamorat y no la va deixar moure y la prengué per minyona.

Y sempre li deya si s' volía casar ab ell, mes ella responía: no ho faré pas fins que m' haguéu donat lo cor del bou roig.

—Aixó si que no pot ser perque es lo bou que l' amo més estima.

Mes véus' aquí que la noya cada día era més guapa, y l' masover sempre li deya si s' volía casar ab ell. Y la noya li responía: no ho faré pas si no m' donéu lo cor del bou roig.

—Aixó si que no pot ser perque es lo bou que l' amo més s' estima.

—Donchs no m' casaré ab vos.

Per fí lo masover no pogué més de tant enamorat que n' estava. Un día va agafar lo bou roig, lo va matar y va donar lo cor á la noya.

Ella que aixi que l' té apreta á fugir cap á casa seva que l' masover no sapigué hónt era, y entrega l' cor á n' el seu pare.

Lo masover quedá desesperat y á n' el seu degut temps se n' aná á casa l' seu amo y al entrar li diu:

—Bon día, l' meu amo.

—Bon día, l' meu mosso.

—¿Y las vacas?

—A la montanya que pasturan.

—¿Y l' bou roig?

—Malalt, que caygué de una margenada.

—Cúydal forsa.

—Molt bé, l' meu amo. Mento per ma honra.

Al cap de un quant temps l' amo l' enviá á buscar pera saber lo bou roig cóm estava.

Lo masover que se n' hi vá y aixís qu' entra diu:
—Bon día, l' meu amo.
—Bon día, l' meu mosso.
—¿Y las vacas?
—Son á las pradas que herbejan.
—¿Y l' bou roig?
—De prou bó que li ha vingut malaltía.
—Sobre tot cúydal forsa.
—Molt bé, l' meu amo. Mes mento per ma honra.

Cada diumenge lo pagés preguntava al regidor si havía experimentat á n' el seu masover cap mentida.

Y 'l regidor responía:—No pas encara.

Quan arribá l' any, l' amo digué al masover que anés á la Sala del Comú. Y l' pagés digué á sa filla que hi anés pero que s' esperés á fora ab lo cor del bou roig.

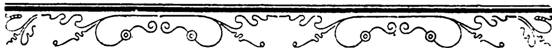
Entran los vehins ab lo senyor Batlle y regidors, y l' amo crida al masover. Aquest se presenta, y llevantse la gorra diu:
—Bon día, l' meu amo.
—Bon día, l' meu mosso.
—¿Y las vacas?
—A la establa son que menjan.
—¿Y l' bou roig?
—Está molt bó que s' engreixa.

Encara lo pagés no sent aixó corre cap al defora á avisar á la seva filla pera que entre ab lo cor del bou roig, mes al instant sent que l' masover sense parar diu desseguida:
—Mento per ma honra.

Y tots se posáren á cridar:—ment, no ha dit mentida.

Y guanyá l' regidor l' aposta.

LO POLL Y LA PUSSA

LO poll y la pussa
passavan farina,
tot passant, passant,
la feyan fina;
lo poll va caure al perol,
la pussa s' vestí de dol.
Quan va está endolada
va aná á dá una passejada.
Troba una figuera.
—¡Ay! figuera, si ho sabías,
prompte te n' esfullarías
—¿Qué t' ha passat?
Lo poll y la pussa
passavan farina,
tot passant, passant,
la feyan fina,
lo poll va caure al perol,
la pussa s' vestí de dol,
la figuera s' ha esfullat.

Troba un xay.
—¡Ay! xay, si tú ho sabías,
la pell te n' llevarías.
—¿Qué t' ha passat?
Lo poll y la pussa
passavan farina,
tot passant, passant,
la feyan fina,
lo poll va caure al perol,
la pussa s' vestí de dol
y jo m' he esfullat desseguida.
Troba un porch.
—¡Ay! porch, si tú ho sabias,
prompte t' sucarrimarías.
—¿Qué t' ha passat?
—Lo poll y la pussa
passavan farina,
tot passant, passant,
la feyan fina,
lo poll caygué al perol,
la pussa s' vestí de dol,
la figuera s' ha esfullat
y jo la pell m' he llevat.
Troba un bou.
—¡Ay! bou, si tú ho sabías,
las banyas te n' traurías.
—¿Qué t' ha passat?
—Lo poll y la pussa
passavan farina,
tot passant, passant,
la feyan fina,
lo poll va caure al perol,
la pussa s' vestí de dol,
la figuera s' ha esfullat,
lo xay s' ha llevat la pell

y jo m' he sucarrimat.
Troba un forné.
—¡Ay! forné, si tú ho sabías,
dins lo forn te ficarías.
—¿Qué t' ha passat?
—Lo poll y la pussa
passavan farina,
tot passant, passant,
la feyan fina,
lo poll caygué al perol,
la pussa s' vestí de dol,
la figuera s' ha esfullat,
lo xay s' ha llevat la pell,
lo porch s' ha sucarrimat
y jo m' he llevat las banyas.
Troba un hortolá.
—Hortolá, si tú ho sabías,
dins la terra t' colgarías.
—¿Qué t' ha passat?
—Lo poll y la pussa
passavan farina,
tot passant, passant,
la feyan fina,
lo poll va caure al perol,
la pussa s' vestí de dol,
la figuera s' ha esfullat,
lo xay s' ha llevat la pell,
lo porch s' ha sucarrimat,
lo bou s' ha llevat las banyas
y jo m' he ficat dintre del forn.
Troba un apotecari.
—Apotecari, si tú ho sabias,
prompte trencarías
los pots de las medicinas.
—¿Qué t' ha passat?

—Lo poll y la pussa
passavan farina,
tot passant, passant,
la feyan fina,
lo poll va caure al perol,
la pussa s' vestí de dol,
la figuera s' ha esfullat,
lo xay s' ha llevat la pell,
lo porch s' ha sucarrimat,
lo bou s' ha llevat las banyas,
lo forné s' ha ficat dintre del forn
y jo sota terra m' he colgat.
Troba una font.
—¡Ay! font, si tú ho sabías,
prompte te n' aixugarías.
—¿Qué t' ha passat?
—Lo poll y la pussa
passavan farina,
tot passant, passant,
la feyan fina,
lo poll caygué al perol,
la pussa s' vestí de dol,
la figuera s' ha esfullat,
lo xay s' ha llevat la pell,
lo porch s' ha sucarrimat,
lo bou s' ha llevat las banyas,
lo forné s' ha ficat dintre del forn,
lo hortolá s' ha enterrat
y jo he trencat los pots de las medicinas.
La criada va á buscar aygua.
—¡Ay! criada, si tú ho sabías,
los cantis ne trencarías.
—¿Qué t' ha passat?
—Lo poll y la pussa
passavan farina,

tot passant, passant
la feyan fina,
lo poll caygué al perol,
la pussa s' vestí de dol,
la figuera s' ha esfullat,
lo xay s' ha llevat la pell,
lo porch s' ha sucarrimat,
lo bou s' ha llevat las banyas,
lo forné s' ha enfornat,
lo hortolá s' ha enterrat,
los pots de las medicinas
l' apotecari ha trencat
y jo tota m' he aixugat.
La criada arriba á casa seva.
—¿Criada, qué t' ha passat?
—He anat á la font
y he trencat los cantis,
perque l' aygua s' ha aixugat;
l' aygua s' ha aixugat
perque l' apotecari
los pots ha trencat;
l' apotecari ha trencat los pots
perque l' hortolá s' ha enterrat;
l' hortolá s' ha enterrat
perque l' forné s' ha enfornat;
lo forné s' ha enfornat
perque lo bou s' ha llevat las banyas;
lo bou se ha llevat las banyas
perque l' porch s' ha sucarrimat;
lo porch s' ha sucarrimat
perque lo xay s' ha llevat la pell;
lo xay s' ha llevat la pell
perque la figuera s' ha esfullat;
la figuera s' ha esfullat
perque l' poll y la pussa

passavan farina,
tot passant, passant,
la feyan fina;
lo poll caygué al perol,
la pussa s' vestí de dol.

SANCH-Y-NEU

Era una vegada un príncep que s' estava un día en una finestra de son palau mirant com queya una gran nevada; héuse aquí que jugant ab un gavinetet que tenía en las mans, s' feu un tall y caygué una gota de sanch damunt de la neu; ell que la veu y diu:

—No m' vull casar sino ab qui s' diga *Sanch-y-neu.*

Y se n' volgué anar á buscarla.

La seva mare li pregá que ho deixés córrer, donchs que no la trobaría. Mes ell, ferm y més ferm, va volguer anársen.

Així es que feu aparellar lo seu caball y va marxar. Y s' posá á córrer mon, sempre enllá, més enllá, sens may trobar la noya que buscava.

Ara deixém lo príncep y aném á un pare y una mare que tenían una filla, petiteta, petiteta, á qui estimavan molt, mes eran tant pobres que no sabían cóm mantenirse, ab tal que moríren tots dos de miseria, y la noya no tingué altre recurs que anársen per aquest mon, y com anava boy descalsadeta y quasi tota núa, d' espellifada, las espinas la punxavan de tot arreu y li feyan caure gotetas de sanch.

Caminant, caminant, s' esdevingué una gran nevada, y trobantse la noya al mitj de un bosch, ella que n' veu una caseta y se n' hi va y diu:

—¿Voldríau acullirme, que m' he perduda?

Y una vella li diu:

—Entra, noya, entra.

Y com que anava bruta de sanch y de neu, la vella li tragué nom de *Sanch-y-neu* y se la quedá pera que jugués ab sa filla.

Héuse aquí que un día que estava la vella pentinant los cabells rossos com un fil d' or de la noya, s' ensopegá á passar lo fill del rey, desesperat de no trobar lo que cercava, y sentí que la vella deya á la noya:

—Sanch-y-neu, gírat de l' altra banda.

Ell que s' hi acosta, y pregunta cóm se deya aquella noya.

Y la vella que li diu:

—Sanch-y-neu.

—Donchs m' hi vull casar; ¿hónt son los seus pares?

—Son morts; mes pera casarse es massa petita.

—No hi fa res, ja la duré al meu palau, que jo só l' fill del rey y la guardaré fins que puguém casarnos.

Y doná mentres tant á la noya, una corona d' or y un vestit de plata.

La vella tota fou d' acataments, posá lo vestit y corona á la noya y la aná á acompanyar, donchs que eixa era tant petiteta; enduguentsen també á sa filla pera que pogués jugarhi.

Lo príncep feu aparellar dos barcos. Al primer hi pujá ell, y al segon hi feu pujar á sa promesa, y los barcos prenguéren vela.

Pe'l mitj de la mar, lo príncep sempre anava á la part de detrás del barco pera veure á Sanch-y-neu, y com la vejés jugar per sobre cuberta, ell que li crida:

—Sanch-y-neu, tente compte que 'ls ayres de la mar no t' fassan mal.

Y la noya, com era petiteta, no ho va entendre y preguntá á la vella:

—¿Qué diu lo príncep?

Y la vella que li diu:

—Que t' treguis la corona d' or y me la dongas.

Y la noya que li dona.

Al cap de una estona lo príncep que li torna á cridar:

—Sanch-y-neu, tente compte, que 'ls ayres de la mar no t' enmalaltéixin.

Y la noya, com era petiteta, no ho va entendre, y diu á la vella:

—¿Qué diu lo príncep?

Y la vella que li contesta:

—Que t' treguis lo vestit de plata y me l' dongas.

Y la noya que se l' treu y li dona.

Lo príncep continuava al capdevall del barco, y la va veure tornar á passar tot jugant, y ell que li diu:

—Sanch-y-neu, tente compte que 'ls ayres de la mar no t' fassan mal.

Y la noya, com era petiteta, no ho va entendre y digué á la vella:

—¿Qué diu lo príncep?

Y la vella que li respon:

—Que t' tires dintre de l' aygua.

—Donchs si ell ho diu, tiréum' hi.

La vella que la agafa y l' hi tira.

Desseguida posa á la seva filla la corona d' or y lo vestit de plata, y quan lo príncep devallá de la nau, li entregá aquella, dihentli que era Sanch-y-neu, y lo príncep com á tal, la presentá á sos pares.

Ara torném á la noya, la qual, cayguda á la mar, una ballena va menjársela, y la noya no feya sino plorar trobantse dintre d' aquella bestia, y com anava tota despentinada de tant jugar, ella que diu á la ballena:

Balleneta, balleneta,
dónam dos pams de cadeneta,
que vaig tota despentinadeta.

Y la ballena que li diu:

—No, massa que m' fugirías.

—No t' fugiré, no.

Y la ballena li doná dos pams de cadena. Y ella que s' posa á nadar y més nadar fins que va ésser á la platja. Y allí hi havía un gós que duya un pá y una costella á la boca, y ho doná á la noya, y aqueixa li va regraciar y li feu moltas festas, fins que la ballena la va estirar per la cadena, y tingué d' entornársen á dintre l' ventre de aquella.

Al endemá, ella que torna y diu:

Balleneta, balleneta,
dónam quatre pams de cadeneta,
que vaig tota despentinadeta.

Y la ballena que li diu:

—Massa m' fugirias.

—No tingas por, no t' fugiré.

Y la ballena li dona quatre pams de cadena. Y ella que se n' va más endintre de la platja y troba lo meteix gós, qui li dona un pá y una costella. Y ella li regraciá y li feu moltas festas, fins que la ballena estirá la cadena y tingué d' entornársen á sa panxa.

Y la noya, al endemá, ella que hi torna:

Balleneta, balleneta,
dom sis pams de cadeneta,
que vaig tota despentinadeta.

Y la ballena que li diu:

—No vull, que m' fugirías.

—No t' fugiré, jo t' ho prometo.

Y la ballena li dona 'ls sis pams de cadeneta.

Ella que se n' va encara més endins de la platja.

Y héuse aquí que aquest gós era del fill del rey, y cada día estava més magre, y l' fill del rey que diu á n' els seus criats:

—Donchs, ¿que no donéu menjar al meu gós?

Y los criats que li díuhen:

—Cada día li doném lo pá y la costella.

—Veyám cóm ho feu.

Y los criats li donan.

Lo gós, ab lo pá y la costella, se posa á córrer y se n' va cap á la platja, y l' príncep y los criats se posan á seguirlo, fins que véuhen que s' atura y ho dona á una noya lligada ab una cadena. Ells que van per acostars'hi, mes la cadena arrastrá á la noya mar endintre, y no la vejéren més.

Lo príncep que diu:

—Donchs demá la esperarém á la platja, y així que surti, ab una destral li tallarém la cadena.

Y al endemá la noya que diu á la ballena:

—Balleneta, balleneta,
dom vuyt pams de cadeneta,
que vaig tota despentinadeta.

—Massa m' fugirías.

— No t' fugiré.

Y la ballena li dona los vuyt pams de cadeneta.

Ella que se n' va cap á la platja, y al serhi, lo príncep y 'ls seus criats s' amparan d' ella y á cops de destral li tallan la cadena.

Quan la ballena va sentirho, se n' va cap á dintre de la mar y, d' enrabiada, á cops de qúa va tombar tots los barcos que hi havía.

Y l' príncep se va fixar ab la noya, y semblantli reconéixerla, li preguntá quí era.

Y ella que li diu:

—Sanch-y-neu.

—¿Y donchs l' altra quí es?

Y la noya li explicá tot lo que succehit li havía. Y l' príncep, tot enfadat, va al palau, crida á la vella, y reconegut per eixa l' cambi, lo príncep la feu matar, rebujá á sa filla y s' casá ab Sanch-y-neu, que ben bé s' ho mereixía.

MARÍA ROSA

Hi havía un pare y una mare que tenían un sol fill, y eran molt y molt richs. Y al Ultramar hi tenían també moltas hisendas, mes vingué que l' pare s' feu molt vell y no pogué anar á cuydarlas, y l' noy que diu:

—Ja hi aniré jo.

Los seus pares li donáren permís, encomanantli sobre tot, que anés ab cuydado á pendre cap desgracia, y l' noy se n' aná.

Héus'aquí que quan tornava, que ja havía arreglat tot lo que tenía de fer, al ésser al mitj del mar, s' alsá un gros temporal que semblava que l' barco s' anés á perdre, y l' noy clamá á la Verge María, y feu prometensa que si se salvava, al arribar á sa terra, se casaría ab la noya més pobre que trobés.

Los vents amaynáren, y parant la tempestat, lo barco va salvarse.

Lo noy, al arribar á casa seva, va estar tant content, que no va recordarse més de la promesa que havía fet, y anava tot lo día divertintse, fins que un día se li va acostar un

pobre y li va demanar caritat. Y ell que s' recorda de la promesa, y diu:

—Ba, ja faré caritat als pobres y será igual, y li va donar un duro.

Lo pobre, tot content perque feya temps que no s' havía vist cap moneda á la butxaca, se n' va anar corrents cap á una cova hont vivía ab sas tres fillas, y las hi ensenyá la moneda.

La més gran se deya María, la mitjana Agna María y la més petita de totas María Rosa, y fóren tant contentas, que tot era dirli:

—¿Quí 'us la ha donada? ¿quí 'us la ha donada?

—Un galan jove.

—¡Donchs tornéuhi demá, tornéuhi!

Al endemá lo pobre que se n' torna al poble, troba al jove y li demana caritat per amor de Déu, per ell y las sevas fillas.

Lo jove que s' torna á recordar de la seva promesa, mes diu:

—Ja faré caritats y será igual.

Y dona al pobre un altre duro.

Lo pobre vell, tot content com unas pascuas, se n' torna á la cova y lo ensenyá á las noyas, y aqueixas tot era preguntarli:

—¿Quí 'us lo ha donat? ¿quí 'us lo ha donat?

—Lo meteix galan jove.

—¡Donchs, tornéuhi demá, tornéuhi!

Lo pobre que al endemá se n' hi torna, troba al jove y li diu:

—Una gracia de caritat per amor de Deu, pera mí y mas tres fillas.

Lo jove s' torna á recordar de la promesa, mes diu:

—Ja faré caritats, y li dona un duro.

Lo pobre, tot content, li diu:

—Déu li pach, besa la moneda y se n' va.

Mes quan fou fora, lo jove comensa de repensarse, esdevenintseli á la memoria que cada día li sortía l' meteix pobre demanantli caritat, y dihent per ell y las sevas fillas. Y ell que li corre al detrás y l' crida.

Y l' pobre, tot espahordit, diu:

—¡Ay mi senyor! no me l' prengui l' duro, que es per mí y las mevas fillas!

—Donchs, ¿que teniu fillas?

—Sí, mi senyor, ne tinch tres, y la una s' diu María, l' altra Agna María y la tercera María Rosa.

—Las vull veure.

Y 'ls dos s' encamináren dret á la cova, y quan hi fóren aprop, aquest cridá á las noyas y las hi diu:

—¡Sortiu, sortiu, que hi ha lo senyor que m' fa caritat cada día, y 'us vol veure!

Y ellas que díuhen:

—No podém sortir perque no tením roba.

Lo jove que, quan sent aixó, s' arrenca de la capa, la tira á dins y diu:

—Que surti la més gran.

Y surt aqueixa, qu' era un portento d' hermosura, abrigada ab la capa.

—Que surti la mitjansera.

Y surt l' Agna María, tapada ab la meteixa capa; que encara era més guapa que l' altra.

—Que surti la més petita.

Y surt la María Rosa, que era tant guapa, que no hi ha comparació en la terra. Y l' jove quedá enamorat d' ella.

Desseguida feu anar á comprar vestits pera totas tres, las posá en una casa ab una criada pera cada una de ellas y las anava á veure, quedant cada día més enamorat de la María Rosa.

Aixís es que se n' va anar á trobar als seus pares y 'ls hi demaná llicencia pera casarse ab la noya més pobre que havía trobat, á fi de cumplir la prometensa que tenía feta.

Los pares li diguéren:

—¡Cásat!

Y ell feu apariar unas bodas d' alló més bonas, fent regalos á las altras germanas pera que fóssen sempre més ricas, y s' casá ab tota pompa y alegría.

Héuse aquí, que una volta casats, lo jove tingué de tornársen al Ultramar, y ans de embarcarse, encomaná bé á sa mare que cuydés á la seva esposa com á filla propia.

Y una volta l' jove fou fora, la noya s' comensá de enmalaltir y més enmalaltir, fins que al últim va morirse, precisament lo día en que l' jove estava de tornada.

Y quan aquest arribá á casa seva y li diguéren que la seva esposa era morta, podéu contar quín fou lo seu desespero. Ell que se n' va á la iglesia y demana al senyor Rector si li volía deixar vetllar aquella nit á la seva esposa. Y l' Sr. Rector li diu que sí.

Se posa á vetllar al costat meteix de la tomba, y quan s' esdevingué la mitja nit, veu sortir de dintre la tomba un serpent que la volta tota, y ell de por no sabía lo que li passava. Y l' serpent se n' va tornar adintre.

Al dia següent, ell que demana també al Sr. Rector si li deixaría vetllar á la seva esposa. Y l' Sr. Rector li diu que sí.

Arriba la nit, y ell que se n' va á la iglesia y s' posa al costat de la tomba de sa esposa. Al punt de las dotze torna á sortir lo serpent, dona la volta á aquella y se n' torna á dins. Y l' jove estava gayre bé sense moures, de por que tenia.

Al tercer día torna á demanar al Sr. Rector si li deixaría vetllar á la seva esposa, y aquell li diu que sí.

Ell que, al ésser la nit, se n' hi va, se posa al costat de la tomba, y al punt de las dotze horas veu cóm surt lo serpent, y ell que se l' posa á seguir. Y lo serpent se n' va cap al altar, y l' jove que hi veu una rosa, la cull y se

n' va cap á la tomba de sa esposa, la destapa y posa la rosa á la cara d' eixa.

Y la seva esposa comensa de suspirar y més suspirar, fins que fou ressucitada. Y era que la rosa aquella tenía la virtut de que olorantla ressucitava á tothom; per axó lo jove se la va guardar.

Tingué una gran alegría de tenir altra vegada á la seva estimada María Rosa, y se n' volgué anar cap á casa seva. Mes aqueixa li digué, que si ho féyan á n' aquella hora, sabent qu' ella era morta, no la voldrían creure viva y s'espantarían, y encara que aquell insistí una mica, la María Rosa l' convencé de que valía més que esperéssen anarhi al endemá quan fós de día.

Així es que mentres tant s' esperáren en los grahons de la porta de la iglesia, y l' jove, com anava tant cansat y mort de son, digué:

—Donchs jo dormiré mentres tant; déixam' posar lo cap á la falda, y s' adormí.

Héuse aquí que tot just comensava á espuntar l' alba, quan s' ensopegá á passar per allí un caballer ab uns soldats que manava, y quan veu aquella noya tant guapa, s' hi acosta y li diu, quí era y qué hi feya allí.

La noya li explicá cóm era morta, y l' seu marit la havía ressucitada, y que per no anar de nit á casa seva, havían determinat quedarse allí, hont lo seu marit anava tant mort de son, que s' havía adormit en sa falda.

Y lo caballer que se n' enamora y li diu si vol anar ab ell, y la noya li diu que no. Mes lo caballer mana á n' els seus soldats que la prengan, y la roba.

Quan lo seu marit se despertá, y s' trobá sense la seva esposa, que aquell caballer ab sos soldats se la enduya, se posá á córrer detrás seu ab gran desespero, mes en cap manera pogué aconseguirlos.

Y tot trist se n' aná á casa seva, y diu que se n' vol anar á buscar á sa esposa. Quan los pares lo sentíren, lo tin-

guéren per boig, donchs que sabían que la seva esposa era morta, mes ell digué que no ho era; prengué una bona bossa de diners y un criat, y se n' va anar á buscarla.

Corre per lo mon, roda molt temps, mes may la troba; per fi, havent acabats los diners, ab lo seu criat sentáren plassa de soldats, y un día arribáren á un poble en lo quin comandava la partida un caballer que deyan que portava una dama robada.

Lo jove que se n' va per veure si era ella, y l' caballer, veyent lo que feyan aquells dos soldats, se n' va témer y feu preguntar per sos noms. Los hi díuhen, y ell que coneix lo del marit de la María Rosa y, ¿quína se n' pensa? Fa amagar lo seu rellotje al morral del jove, y diu que algun soldat li ha robat aquell.

Comensan de escorcollarlos un per un, y quan son al morral del jove, li troban lo rellotje. Desseguida l' passáren per consell de guerra y lo condempnáren á mort.

Lo jove quan va sentirho, digué á n' el seu criat:

—Quan m' hajan mort, demana, com á bon company que sempre has sigut de mí, que te m' déixen veure, y allavoras me fas olorar aqueixa rosa, y tornaré á ésser viu.

Héuse aquí que l' caballer no s' va fiar de que 'ls soldats lo matéssen, sino que ho va voler fer ell meteix; per axó se n' baixa cap á la presó, se treu la espasa y lo atravessa tres vegadas pe 'l mitj del pit.

Quan lo jove va ser mort, lo criat va demanar si com á bons companys que havían sigut tota la vida, li deixarían veure. Li n' donáren permís, y ell que se n' hi vá, li fa olorar la rosa y aquell ressucita.

Fúgen tots dos y comensan de caminar, y camina que caminarás, fins que arriban á un poble en que tothom estava trist. Els que preguntan la causa d' aquella tristesa, y 'ls hi díuhen que era que s' estava morint l' home més rich del poble.

Y l' jove que diu:

—¿Qué m' donaríau si l' posava bó?

—Tot lo que volguésseu.

—Donchs deixéumel' veure.

Los del poble l' acompanyáren á casa lo més rich, que s' estava morint; lo jove que hi entra, demana que l' déixen sol ab lo seu criat en lo quarto del malalt, y quan hi es, en lloch de curarlo, lo acaba de matar y després li fa olorar la rosa y aquell ressucitá.

Quan lo hagué ressucitat, cridá á tothom que entrés y no podéu figurarvos la alegría que hi hagué de veure aparéixer al malalt enterament bó y sá.

Carregáren al jove de diners, y ell y l' seu criat se vestíren ben bé, que no fóssen coneguts, y se n' anáren altra vegada á córrer mon, fins que arribáren á la ciutat del rey, en la que tothom plorava.

Preguntáren per qué era aquel llanto, y 'ls diguéren que era perque s' estava morint lo rey, y que per més metjes que hi havían anat, cap sabía curarlo, ans al contrari, anava cada dia de mal en pitjor.

Lo jove que diu:

—Donchs jo, si vull, puch curarlo.

Héuse aquí que quan los de la ciutat sentíren això, lo duguéren al palau del rey y diguéren á la reyna que aquell jove prometía curar al rey.

La reyna li demaná que ho fés, y que li donaría totas las riquesas que volgués.

Lo jove que li diu:

—No vull cap riquesa, sols demano que m' dongan lo mando de tot lo regne per un sol día.

La reyna li otorgá desseguida, y ell digué que l' deixéssen sol ab lo seu criat dintre de la cambra del rey. Los demés ho féren, y quan ell va ésser á dins ab lo seu criat, acaba de matar al rey y desseguida li fa olorar la rosa, y lo rey ressucita.

Crida á tothom, y podéu contar quína alegría hi hagué; contents, li concedíren lo dia de mando.

Ell que allavoras maná arreglar un gran convit y feu fer una crida, que de ordre del senyor rey, tots los caballers assistíssen ab la seva esposa á un convit que donava per haverse curat de la malaltía.

Quan fou l' hora assenyalada, tots hi acudíren, fins lo caballer que havía robat á la María Rosa, que res no pensava, junt ab ella. Dináren tots ab gran contento, y quan haguéren acabat, lo jove que manava, diu que tothom conte la seva historia.

Tots los caballers, de un en un, l' anáren contant, y quan arribá al jove, ell que explica que era casat, y que un día, havent ressucitat á la seva dona, un caballer l' hi robá, que per perseguirlo, ell se va fer soldat, y l' caballer, que comandava la partida, li ficá l' seu rellotje al morral, y com á lladre l' feu condempnar á mort, donantli ell meteix tres estocadas fins á matarlo.

Y dihent aixó, se tragué la espasa y doná tres estocadas al caballer, que estava tot espantat y groch com una cera y l' va deixar al siti.

Lo jove demaná perdó al rey y tothom li doná la rahó, y ell va agafar á la María Rosa y se la endugué á casa seva, y visqué felís y content ab ella per tots los anys de la sua vida.

LO ROMANI

Una vegada eran uns pares que tenían una filla á qui feyan traballar tot lo día, y entre altras de las feynas, li diguéren que se n' anés al bosch á buscar llenya.

Ella que se n' hi vá y comensa d' arrencar matas, fins que arriba á un romaní que per més que estirés, may sortía. Per últim, ella que dona una estirada ben forta y sent una veu que crida:

—¡Ay!

Y quedántseli lo romaní entre las mans, se troba ab un senyor jove devant d' ella, qui li diu:

—¿Cóm es que vens á robarme la meva llenya?

La noya, tota espantada, no tingué escusa més que pera dir:

—Es que mos pares m' han manat que n' anés á buscar.

—Donchs, ara vindrás ab mí.

Y pe'l forat del arrel del romaní va endúrsela sota terra fins que fóren á un palau hermós y, més que tot, ben dispost y arreglat, lo qui sols rebia claror per sobre, donchs en lloch tenía finestra.

Héus' aquí que era un senyor molt rich, que tractava molt bé á la noya, que no deixava may que li faltés res; y arribáren á enamorarse l' un del altre y s' casáren.

Quan fóren casats, la feu mestressa del palau y li doná totas las claus de casa, encomanantli, no obstant, que no se servís de una d' ellas, que va ensenyarli, donchs que si ho feya, se enfonzaría tot lo palau, convertintse en un camp ras y ell no s' recordaría més d' ella.

La noya ho prometé, mes un dia que ell tingué d' anársen, li entrá la curiositat y comensá á pensar qué hi podria haver en la caixa que tancava aquella clau que ella no pogués saberho.

Per més esforsos que feya pera retraures de obrirla, á la fi no pogué més y va ferho.

Y ¿no diríau lo que dintre va trobarhi? No hi havía més que una pell vella de serp. Era de la que se servía devegadas lo seu marit pera eixír quan feya de mágich, cosa que ella no sabía. Així es que la noya, al veure alló, li feu tant fástich, que la agafá y la tirá al foch.

Y tant fou serhi, com sentirse un gran terratrémol y desaparéixer de cop lo palau, donchs que havía acabat lo poder mágich del seu amo.

La noya, tota asustada, se trobá al peu meteix del romaní, en mitj de un bosch espés y aspre, sola y erma, sense saber per hónt eixir ni hónt era.

Llavoras conegué tot lo seu erro, y més que tot sentí la pérdua del seu estimat espós; cullí una mata de romaní com á recort seu y resolgué, costés lo que costés, anar pe'l mon á cercarlo.

Ella que s' posa á caminar, y camina que caminarás, arribá á una casa de pagés en la que demaná si necessitavan minyona; li diguéren que sí, y la llogáren.

Mes sempre estava trista y més trista, així es que li preguntáren lo que tenía, y ella va explicar lo que li havía succehit y que anava en busca de son espós. Y ells li diguéren: ningú podrá dirte mellor hónt es que l' Sol, la Lluna ó l' Vent, que per tot se fican.

Ella que se n' va cap al castell del Sol é hi truca.

—Ave María Puríssima.

—Sens pecat concebuda.

—¿Me voldríau fer una gracia de caritat per l' amor de Deu? Donchs que no havia menjat res y anava tota defallida.

Y una vella que li diu:

—Ja ho aniré á dir al Sol que es lo meu amo.

Surt lo Sol, y aixís que la veu li diu:

— ¡Ay, ay! tú per aquí, ¿tant rica que érats y ara demanas caritat? Perque encara que lo palau de la noya no tenía cap finestra ni ningú l' veya, com lo Sol entra per tot, la conexia.

La noya li explicá tot y fins com anava en busca del seu marit. Lo Sol, al sentir sa explicació, se n' condolgué, y no podentli indicar hónt era, li doná una avellana pera que quan tingués necessitat d' alguna cosa, la obrís.

La noya li doná las gracias y se n' aná, y camina que caminarás, arriba á un gran castell, més baix que aquell, y diu:

—Ave María Puríssima.

—Sens pecat concebuda.

—Me voldríau fer una gracia de caritat per l' amor de Deu?

Y la vella que havia sortit, diu:

—Ja ho aniré á dir á ma mestressa, que es la Lluna.

Héuse aquí que surt aqueixa, y aixís que la veu, com que la coneixia perque entrava en lo palau en que la noya vivía, tota estranyada, li diu:

—¡Tant rica que érats y ara tens d' anar á demanar caritat!

La noya li explicá tot, y la Lluna se n' condolgué de tal manera, que no podentli indicar hónt era lo seu marit, li doná una atmetlla pera que la trenqués quan tingués necessitat d' alguna cosa.

La noya li regraciá, y camina que caminarás, arribá á un altre castell, y ella que diu:

—Ave María Puríssima.

—Sens pecat concebuda.

—Me voldríau fer una gracia de caritar per l' amor de Deu?

Y la vella que havia eixit, diu:

—Ja ho aniré á dir al meu senyor lo Vent.

Quan aqueix va eixir y la va veure, com que també la coneixia, perque també tenia entrada en son palau, va tot estranyarse y li digué:

—¿Tant rica que érats y ara demanas caritat?

La noya llavoras va explicarli tot y com anava en busca de son marit, á qui tant estimava, y l' Vent, compadíntsen, ja que no podia donarli rahó de hónt era, li doná una nou pera que la trenqués quan tingués necessitat d' alguna cosa.

Mes la noya estava tant y tant cansada, que no podia més y s' posá á plorar que donava llástima.

Llavoras lo Vent, tot compadíntsen, li digué:

—No t' espantes, ja aniré á veure si n' sé alguna cosa.

Ell que pega embranzida y s' llensa ab tota furia: y al cap de una estona va tornar, y tot content va dir á la noya:

—Per las paraulas que de un cantó y l' altre me n' he dut, he arribat á saber, que es al palau del rey, que l' ténen amagat pera que ningú se n' enamore y que demá s' casa ab la princesa, que de tant lletja qu' es, no ha pogut trobar casador.

¡Podéu contar lo desespero de la noya! demaná al Vent que fés lo possible pera que no s' dugués á cap la boda mes aquell li digué que no podia privarho, que lo únich que en son favor podria fer era lo destorbarla per dos ó tres dias, que eran los precisos pera ella arribar á la ciutat del rey.

La noya emprengué camí y l' vent se llensá també cap aquella, en la qual hi havia cinch sastres que nit y dia traballavan, cusint los vestits y demés roba de boda de la princesa.

La pobre gent traballavan afora y l' vent que hi va y se 'ls endú la mitat dels trossos. Corre, busca d' aquí, busca d' allá, al últim van trobarlos, y van tancarse á cusir á dintre de la botiga. Mes com lo vent entra per tot, los ho comensá á esbarriar de tal manera que no paravan en tot lo dia de un cantó al altre posantho en ordre; per fi semblá que podian traballar ab més sossego y s' posáren á cusir depressa, depressa, donchs que faltavan pocas horas pera la boda. Mes lo Vent, jugant sempre de traydor, los hi girá las tallas, que la que tingués d' anar al devant, anés al detrás, y que la pessa que tingués d' anar á sobre la cusíssen á sota.

Lo cas es que, al arribar la hora de la boda, surtíren unas robas tant mal fetas, que los reys no tinguéren altre recurs que tornarlas als sastres pera que las arregléssen y deixar la festa pera quan tornéssen á estar llestas y ben cusidas.

Mentres tant arribá la noya, trenca la avellana y li surt un manto molt y molt bó; ella que se n' va al palau y diu:

—¿No s' casa la princesa?

—Si.

—Diguéuli si m' vol comprar aqueix manto.

Ho anáren á dir á la princesa, y aqueixa, quan ho va saber, ne fou tota contenta, perque ja que li havian esguerrat lo manto de boda, ne trobava un altre apunt; aixi es que maná pujar á la noya, y si bó li havian dit que era, més bó encara lo trobá quan lo va veure; per axó li va preguntar desseguida quánt ne volia.

La noya li demaná molts diners, y com la princesa se n' havia enamorat tant, maná donárloshi desseguida y abdúas quedáren contentas.

Quan la noya torná á ser fora del palau, ella que trenca la atmetlla y li súrten unas sabatas que eran cosa de veure de tant primorosas.

Se n' va cap al palau y diu que avísen á la princesa per si vol comprar unas sabatas. La princesa ne fou tota contenta, donchs així tindria una altra prenda del noviatje que li havian esguerrada y maná pujar desseguida á la noya.

Si lo manto havia estat bó, las sabatas encara ho eran més, així es que n' demaná molts més diners, y la princesa, sens regatejar, fou contenta de donárloshi.

Quan la noya torná á ser fora, trencá la nou y li surtí un vestit, que alló era cosa de veure; no se n' podia pas fer cap de més bonich y elegant.

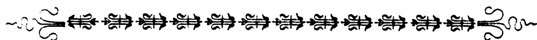
Com la princesa tenia ja manto y sabatas y no més li faltava vestit pera poguer celebrar las bodas, encara no sapigué que hi havia aquella noya que li duya un vestit, que la feu pujar desseguida, y després d' havérsel mirat y quedarne prendada, li demaná quánt ne volia.

La noya li digué que aquell vestit no l' donaría sino per poguer veure al espós ab qui la princesa s' casava.

Aquesta s' hi oposá fortament, mes com lo vestit li agradava tant y l' necessitava, per fí va accedirhi, pensant que no n' hi podria venir cap mal.

Així es que acompanyáren á la noya al quarto hont era lo seu espós; la noya li ensenyá lo romaní que duya, y l' jove, tornantli la memoria, la va conéixer, se li tirá al coll abrassantla de tot cor, y feu dir á la princesa que no s' hi podia casar perque aquella noya era la seva esposa que havia perdut y ab la quí se n' anava.

Los del palau quedáren tots parats, mes no poguéren oposars' hi y 'ls deixáren anar; y ells ab los diners que la noya havia tret de las sabatas y manto se n' anáren cap á casa de la noya, hont hi trobáren la seva mare, que era velleta, velleta, y tots junts visquéren felissos per tota la seva vida.

LOS FILLS DEL REY

A T. 707

Héuse aquí que una vegada era un rey, que anava de cassa, y adelarat detrás de una pessa, se ficá dins una boscuria de la qual no sapigué sortirne, fins que se li feu nit, y buscant d' açí y d' allá, al últim arribá á ovirar un llum, llumet, que era molt lluny, y ell que va dirigirs'hi.

Y quan va serhi, trucá á la porta de la casa y li preguntáren:

—¿Quí hi ha?

Y ell que diu:

—Só l' rey, que m' he perdut anant de cassa.

¡Podéu contar si li van obrir la porta y l' acatament que li féren! Procuráren donarli tot lo bó y mellor y lo aconduhíren á una cambra prop de la que las noyas dormían.

Y en sent á mitja nit, la noya gran que diu:

—¡Ay! si jo m' pogués casar ab lo rey, ab una fanega de blat li mantindria tot lo reyalme.

Y la mitjana que diu:

—Si jo m' hi pogués casar, ab una pessa de panyo li mantindria tot lo exércit.

Y la més petita que diu:

—Si jo m' hi casés, ne tindria un fill ab la estrella del día al front y una noya ab la de la nit.

Y tot aixó lo rey s' ho ascoltava. Y al matí següent se n' aná, y quan fou al palau, maná á buscar á las tres noyas. Las quals ne rebéren gran temensa, mes obehíren, y una volta devant lo senyor rey, aquest las hi preguntá qué es de lo que havían enrahonat durant la nit que ell havía pesat en sa casa.

Y ellas totas tremolavan de por que no las castigués, mes tant y tant ho maná lo rey, que la més gran diu:

—Jo vaig dir que si per cas me podia casar ab Vostra Magestat, ab una fanega de blat mantindria tot lo reyalme.

Y la segona diu:

—Jo, que ab una pessa de panyo vestiria tot lo vostre exércit.

Y la més petita no gosava en cap manera. Per fí va dir:

—Jo vaig dir que si m' casava ab Vostra Magestat, tindria un noy ab la estrella del dia al mitj del front y una noya ab la de la nit.

Y l' rey que diu:

—Donchs tú t' casarás ab mí.

¡Podéu contar quina alegria tinguéren! Se celebráren unas grans bodas y vivian á tot pler, quan s' esdevingué lo declararse una guerra y l' rey tingué de anarhi.

Y quan hi fou, héuse aquí que la noya parí un noy y una noya, ell ab la estrella del dia al mitj del front y ella ab la de la nit; y las germanas, que eran totas envejosas y no li volian bé perque era més que ellas, agafáren las dúas criaturetas, las ficáren dintre una caixeta y las llensáren al mar, y com lo rey las hi havia encomanat que així que parís la seva dona, li enviéssen la criatura pera veure si era cert lo que avans de casarse havia dit, las germanas agafáren dos fills de gitano y los hi enviáren, dihentli que eran los que havian nascut.

Lo rey, quan los vejé tant lletjos, fou fortament enujat

y maná que, donchs la seva esposa l' havia enganyat, incontinent fós morta, com aixís ho féren executar las germanas.

Ara, héuse aquí que un pescador, tot pescant, pescant, trobá la caixeta, y veyent aquellas dúas criaturas tant hermosas, se las emportá á casa seva y digué á la seva dona:

—¡Ay, dona meva! avuy sí que porto bona pesca.

Y ella que li diu:

—Sí, prou, ja m' ho sembla, sempre dius que has pescat bé y may portas res á casa y cada dia som més pobres.

—Te dich que si, que he pescat bé.

Y li ensenyá la capsa. La dona quedá encantada de veure aquellas criaturas tant hermosas; las hi buscá dida y las feu criar com á sevas propias.

Héuse aquí que quan tinguéren vuyt anys,los pescadors sentíren una veu que 'ls deya:

—Tornéu aqueixos noys allí hont váreu trobarlos.

Ells al principi no n' féren gens de cas perque los estimavan molt y s' deyan entre sí: «A la capsa no hi cáben pas, y á la mar no 'ls hi volém tirar.» Mes cada nit sentian la meteixa veu, y al últim, tots esporuguits y ab prou recansa los portáren á la platja y allí 'ls deixáren.

Aixís que los noys estiguéren sols, se 'ls hi aparegué una senyora qui 'ls hi digué:—Jo só la vostra mare; no teméu may res per perill en que 'us vejáu, que jo vetllo per vosaltres; lo que si vos encomano es que no 'us deixéu may; no 'us separéu l' un del altre per cap cosa: estiméu bé á Dèu, y siguéu ben bons minyons.—Y doná uns rosaris á la noya, que eran lo menjar de l' ánima, y un sarró al noy pera posarhi la vianda que 'ls donguéssen.

Los noys tots contents li prometéren fer lo que ella 'ls deya y se n' anáren, caminant, caminant, fins á ésser á una ciutat molt gran, y en ella á davant de un argenter, encantats de tanta riquesa com á dintre l' aparador hi havia.

L' amo al véurels parats ab tanta insistencia se 'ls mirá y quedá tant prendat del noy que li digué si volía quedarse per aprenent.

Lo noy digué:

—Prou, mes no m' puch separar de la meva germana.

Y l' argenter se 'ls quedá á tots dos.

Un día lo rey li maná que fés una corona tant bona que no n' hi hagués cap de tant rica y hermosa, y encara que l' argenter ne sabia, entrá en grossa temor de no endevinar lo gust del rey, tant bona la volía, y de rebre un gros cástich, y s' posá tot trist y de mal humor.

Lo noy ho repará y tot era preguntarli qué tenía, mes l' argenter no li volía dir en cap manera, donchs que en res podría adobarli.

Per fí tant l' importuná l' noy, que va dirli y l' noy que li diu:

—Donchs jo m' empenyo en ferla, ab tal que m' deixéu tancar en un quarto junt ab la meva germana.

L' argenter hi consentí y quan los dos noys estiguéren tancats en lo seu quarto, se 'ls hi aparegué sa mare y feu una corona qu' era maravella de veure.

Al matí següent quan la ensenyáren al argenter no quedá aquest poch parat y fou tant content que més no podía. Los hi feu una pila de petons y 'ls hi digué que donchs ells la havían feta, ells meteixos la presentéssen al rey.

Héus' aquí que quan lo rey los va veure, sentí un surt al cor com si li digués alguna cosa y se li esdevingué al pensament que cóm aquells podrían ésser los seus fills. Fou molt content de la corona que li duyan y 'ls hi digué qué era lo qué volian per paga.

Y 'ls noys responguéren que volían un palau devant del seu meteix.

Lo rey ne fou content y 'ls hi bastí un palau qu' en-

cantava de veure, y sempre los volía tenir aprop, apesar de la tristesa que li causava lo véurels, pensant que com ells debian ser los seus propis fills.

Las dúas germanas, que vivian en lo palau del rey, al véurels, desseguida 'ls van conéixer y pensáren que si l' rey descubría tota la maula las mataría, y ab aquest temor anáren á trobar una bruixa y li demanáren cóm ho podrían fer pera pérdrelos.

Y la bruixa que 'ls hi respon:

—Digueu á la noya que es molt guapa y vistosa, empero que pera serho més li falta cullir la tulipa que dona hermosura, que es allí dalt d' aquellas montanyas; y com en ella hi víuhen dos lleons molt grossos y feréstechs, no n' surtirá, y després podréu dirho al noy.

Las germanas ne fóren totas contentas y anáren á veure als noys y diguéren á n' ella que era molt guapa y vistosa mes que pera serho més era precís que anés á buscar la tulipa de la hermosura, que era dalt d' aquella montanya.

A la noya li entrá la presunció y volgué anarhi, mes com no podía separarse del seu germá, resolgué anársen també ab ell. De lo qual ne fóren molt contentas las germanas, donchs aixís de un sol cop se desfeyan dels dos.

Los noys que se n' van, y, camina que caminarás, quan fóren lluny se 'ls hi aparegué la seva mare, la qual los hi digué que á dalt de la montanya hi havía dos lleons que voldrían matarlos, mes que no s' espantéssen y 'ls doná un caball que corría com lo vent y un pá calent á cada hú, encomanantlos que aixís que trobéssen los lleons los hi tiréssen los dos pans, que correguéssen á cullir la flor de la tulipa y muntant lo caball que corría com lo vent fugíssen y 'ls lleons no podrían atraparlos.

Los noys ho féren tal com la seva mare los hi havia dit, tiráren lo pá calent als lleons, cullíren la tulipa y apretáren á córrer ab lo caball que los lleons no poguéren atraparlos.

Quan fóren á llur palau, la noya torná de una hermosor may vista, ab prou rabia de las tias que no capian cóm havian pogut salvarse, y l' rey n' estava tant agradat d' ells, que doná un convit y va invitarlos á la seva taula.

Héuse aquí que quan fóren á mitj dinar aparegué una colometa blanca y feu un ou al plat del rey. Podéu contar si tothom va quedar admirat, fins lo meteix rey, y las germanas aprofitantse d' aquell estupor, tement d' alló alguna cosa, cambiáren l' ou ab un de gallina. Mes la coloma axís que ho vejé, diu:

—Aixís com han cambiat l' ou, cambiáren los teus fills.

Lo rey quedá que no sabia lo que li passava. Incontinent preguntá á tothom y descuberta la maldat de las germanas feu penjarlas; honrá als dos noys com als seus fills y prínceps, feu anar á buscar los pescadors á qui doná lo palau que havia fet pera los noys, y visqué felís per tots los anys de la seva vida.

LOS TRES ESTUDIANTS

Eran los temps aquells en que los estudiants de Cervera, com que vivian en comuna y lluny de casa seva, totas se las pensavan; encara s' parla de llurs tretas y de segur que durará temps llur nom y fama.

Donchs, eran tres estudiants que ab calaveradas y bromas havian acabat tots los seus diners y com lo ventre no admet excusas, n' haguéren tots tres concell y héuse aquí lo que determináren.

Anársen á un hostal y procurarse un dinar, de franch, dels mellors que poguéssen donarse; per aixó acordáren cuydarse ells meteixos de lo principal del dinar y s' encarregáren, l' un de las butifarras, l' altre del vi y l' altre del pá.

Axí acordats, lo de las butifarras que diu á la hostalera:

—Tindríau per casualitat una olla foradada que m' poguésseu deixar?

—Prou, d' aixó ray, may ne manca.

Y li deixá una olla foradada.

L' estudiant quan la tingué se n' va anar cap á una tenda y diu:

—¿Que tindríau butifarras frescas per vendre?

—Pocas ó moltas bé n' hi ha.

—¿Quántas ne teniu?

—Unas tres carniceras.

—¿Y á quant las venéu?

—A tant.

—Donchs, donáumelas totas tres y fiquéumelas á dins d' aquesta olla.

La hostalera aná á buscarlas y mentres tant l' estudiant se posá la olla de manera que lo forat vingués sobre una butxaca que s' havia guarnit en lo forro del manteo, y quan aquella aná tirant las butifarras á dintre de la olla, totas anáren cayent á la dita butxaca.

Quan fóren totas tres carniceras á dins, l' estudiant tapá la olla y s' ficá la má á la butxaca pera pagar, mes ¡oh, desgracia! s' havia descuydat los diners al hostal. Ab axó, volguent quedar bé, ell que diu á la tendera:

—Miréu; m' he descuydat los diners á la butxaca de l' altra gech que tinch al hostal; per axó, si m' voléu fer lo favor de guardar las butifarras, m' arribaré al hostal á buscarlos. Mentres tant 'us deixaré l' olla á n' aquest prestatge pera que ningú la toque.

La hostalera hi vingue bé y l' estudiant se n' aná tot content ab las butifarras dintre la butxaca.

Lo segon estudiant demaná un bot á la hostalera, hi posá dos porrons de aygua y se n' aná cap á una taberna en la que demaná mitj setzé de ví ben bó.

Lo taberner li mesurá y lo estudiant se l' feu tirar dintre del bot; quan hi fou, preguntá quánt valia y l' taberner li demaná lo preu á que regularment lo comptava.

—¡Quin ví tant car! no l' vull pas; per tot lo donan més barato.

Lo taberner digué que no, mes ell que si, comensáren de disputar, fins que al últim l' estudiant digué que ja li havía dit que no l' volia y per lo tant se l' tornés á quedar, que ell ja aniria á un altre puesto á comprarlo.

No hi hagué més remey; lo taberner torná á parar la mesura. y umplert lo mitj setzé l' estudiant lligá l' bot y se n' aná de la taberna, enduyentse dos porrons de ví que i bé era barrejat ab aygua, no deixava per això de ser en bó.

Lo tercer estudiant se n' aná cap á la plassa á trobar una taula de pá.

—Donáume tants pans de tres lliuras.

Lo venedor los hi pesá y va donárloshi.

—Miréu, us los vinch á buscar d' ordre d' aquell capellá.

Y li senyalá un capellá que s' passejava per la plassa y que vejé que allavoras estava guaytant cap allí.

Com que lo venedor coneixia ja, com de la vila, al Prebere, no hi tingué cap dificultat, pus pensá que per rahó de sos hábits no s' acostava, y entregá lo pá al estudiant, qui tot content se n' aná ab sa provisió á trobar als seus companys.

Mentres tant lo venedor del pá, veyent que l' capellá se n' havia anat de la plassa sense pagar, plegá 'ls trastets y se n' aná á trobarlo á casa seva.

Hi truca, demana al Reverent y quan aquest va sortir li demaná que li pagués lo pá que li havia fet anar á buscar á la plassa.

Podéu contar si l' capellá quedá admirat.

—Pero, home, si no 'us he fet venir á buscar res.

—¡Ay! ¡ay! á n' aquestas estém? ara sortím que fa l' desentés; no ho haguera dit may de un home de la seva classe.

—Pero, cristiá de Deu, si no 'us he fet venir á buscar res.

—Si, senyor, que me ha fet venir á buscar pá per aquell estudiant.

Lo cas es que s' armá una disputa d' alló més grossa y agafantse sempre l' venedor en que era estrany que un capellá fes alló, aquest pera que no se sentíssen los crits

desde fora casa, per lo carácter que tenia, al últim no tingué altre recurs que pagarli lo pá que demanava.

Los estudiants tinguéren un dinar, com se n' diu de can ample, ab una broma y gatzara que semblava que l' hostal s' ensorrava.

L' hostaler que va veure que eran estudiants y que estavan tant contents, la cosa ja no li va agradar, així es que digué á la seva dona que anés ab cuydado pera no deixarse enganyar, que si decás volia, ja s' quedaria ell pera ferlos lo compte.

Mes la hostalera que també tenia l' seu punt, li digué que de cap manera, que ella era qui ho feya y que no la enganyarian. L' home li advertí bé que tingués compte y se n' aná cap á la seva feyna.

Quan los estudiants haguéren dinat, cridáren á la hostalera y li demanáren lo que valia.

La hostalera los hi contá y al moment tots tres se ficáren la má á la butxaca. Mes comensá desseguida una de disputas que no hi havía més que ascoltarlos.

—No, home, no t' fiques la má á la butxaca, que no vull que pagues; ja vas ferho ahir y per lo tant m' enfadarías si avuy ho fésses.

—Pero, si encara te n' dech una pila.

—Qui 'us ne deu una pila só jo; per lo tant me toca pagar á mí.

Ab aquestas y altras rahons comensáren llargas disputas, fins que l' un, com trobant una gran idea,—ja sé cóm ho farém, digué; som sols en aquesta sala, tanquémla; nosaltres nos posarém á fer la sardana, al mitj hi posarém á la hostalera, tapada d' ulls, y al moment que mane que parém, á n' aquell á qui toque, será á quí tocará pagar.

La hostalera s' hi avingué; la tapáren d' ulls y comensáren de rodar fins que tots tres, l' un detrás del altre, fugíren. Aquella maná parar y estengué los brassos pera agafarne á algun, mes per tant que estirés no n' tocava

cap fins que s' topá ab lo seu marit que venia de la feyna.

Aixís que l' tocá, ella que diu:

—Ja t' tinch, tú ets quí tens de pagar.

L' hostaler que vejé la sala sense 'ls estudiants y á la seva dona d' aquella manera, desseguida entengué que la havían burlada; aixís es que tant bon punt sentí las paraulas d' aquella:

—Tú ets qui la pagarás—respongué y agafant una barra n' hi doná una que, pobre dona, si viu encara se n' recorda.

Mentres tant los estudiants se n' havían anat contents y alegres y pe'l camí que anavan vejéren venir tres cegos cadascun ab son respectiu instrument sota l' aixella, y un dels estudiants que diu:

—¡Fémlos tocar que ballarém!

—Fém;—diguéren los altres.

—¡Ey, companys! ¿quánt ne voléu de tocar tota eixa tarde?

Los músichs demanáren preu, los altres regatejáren y per últim quedant concertats, los músichs tocáren que més tocarás tota la tarde.

Los estudiants de cabriolas y salts no volguéu may véuren més: semblava que s' tornavan boigs.

Per fí fou hora de plegar; llavoras los estudiants cridáren als cegos pera pagarlos, eixos vinguéren y tots tres estenguéren la má.

—No, digué un dels estudiants, 'us pagarém á vos.

Fent veure que s' dirigía á un dels cegos. Eixos, entenentho així també, tots tres, cada hú pe 'l seu cantó, retirá la má. L' estudiant feu veure que anava comptant, feu lo compte exacte y uns y altres se despedíren.

Quan los cegos fóren un xiquet lluny, l' un d' ells, digué:

—¿Quánt nos toca?

Y l' altre:

—Tant.

—Donchs, tant se val que 'ns ho partím.

—Partíms' hò.

Mes tots tres esperavan qui partís.

—Vaja, parteix tú qu' has cobrat.

—No, home, que has cobrat tú.

—¿Com jo? Donchs, haurá cobrat aquest altre.

—¿Jo? Vaja, vaja, á mi no 'm vinguéu á embolicar.

—Tú ets qui 'ns embolicas.

Si m' embolicas tú, si m' embolica aquell, creyent cada hú que l' altre l' enganyava, s' armá entre ells una baralla tant grossa, que eixíren las bastonadas, que com de cego, cada una valía un credo, y quasi s' arribáren á malmetre.

Los estudiants mentres tant reyan á tot gust y celebravan lo haver menjat y haverse divertit tot un dia sense un quarto de gasto. Y se n' anáren per lo mon á ferne de las sevas.

LA NOYA PEIX

Una vegada eran un pare y una mare que tenían una filla á qui per ser única la contemplavan de tal manera, que feya tot lo que volía. Per més que li diguéssen que traballés, ella may volía ferho y sempre se n' anava á passejar. Los seus pares li diguéren que al menos s' endugués una filosa y filés.

La noya s' endugué la filosa, mes en comptes de filar s' entretenía ab tot lo que trobava y passant per la vora de un rech, héuse aquí que vejé un peix y ab ajuda de la filosa va pescarlo.

Y quan lo tingué, lo peix que li diu:—No m' mates ó sino t' tornarás peix.

Mes la noya no n' feu gens de cas, sino que tota contenta se lo va endur á casa seva y l' doná á la seva mare pera que l' cogués. La dona li sabía greu de ferho, de tant bonich que era, mes la noya insistí y á l' hora del dinar aparegué lo peix á taula.

La noya se l' posá al plat y al moment que anava á ficársel á la boca queda convertida en peix. Fa un salt, se tira al rech y de allí al riu y després al mar y quan hi fou, al veure sa trista sort, comensa de plorar y plora que plorarás, fins que hi anáren los altres peixos y li preguntáren

qué es lo que tenía, y ella que 'ls hi explica y diu qu'era una noya que un día va pescar un peix que li va dir que no l' matés ó sino ella se n' tornaría y que no creguentlo lo va matar y se havía tornada peix.

Los altres peixos la aconsoláren y li diguéren que no s' entristís que ells també eran noyas encantadas y que la durían á la seva reyna.

Y l' acompanyáren cap al fondo de la mar y en sent á dins s' aparegué á sos ulls un palau tot de coral y perlas y sentí una veu hermosíssima que cantava. Hi va entrar y va trobar una sirena que era la reyna y qui li va demanar qué tenía y qui era.

La noya li va explicar que anant á passeig havía pescat un peix qui l' havía amenassada de convertirla en peix si l' matava y que ella no haventlo volgut creure, lo va matar y anava á menjársel, quan sentí que li eixian escamas y de cop havía quedat tota ella convertida en peix haventsen' tingut d' anar tot depressa cap á la mar.

La sirena s' ho va escoltar tot sense dir res y quan la noya hagué acabat li va respondre:—Jo també era persona humana; la meva mare era la reyna y quan me va casar me posá sa corona al cap y m' va dir que jo sería la reyna mentres conservés aquella corona. Un dia tot enrahonant ab lo meu espós m' va escapar de dirho y haventho sentit un gegant, quan á la tarde m' passejava per mos jardins, desde dalt de la montanya estirá l' bras, me va pendre la corona y la va posar á sa filla, qui ocupá desseguida lo meu puesto y fou la reyna sense que l' meu marit se n' adonés sisquera. Jo no tinguí altre recurs que fugir corrents cap á la mar, á la que de tant plorar hi han anat venint las mevas donzellas convertidas en peixos y no tornarém á nostra primitiva forma fins que hi haja algú que m' porte la corona, que allavoras totas nos desencantarém y tornaré á ser reyna.

La noya que li diu:—Ja ho faré jo, si m' dihéu cóm pot aconseguirse.

—Cá tens de poguer, digué la reyna.

Mes la noya perfidiejá, donchs lo que volía era sortirse d' aquell estat en que s' trobava y tant y tant ho feu, que la reyna li digué:

—T' hi va la vida, mes si vols conseguirho, tens d' anar á dalt de la montanya més alta hont hi trobarás lo gegant que me la va pendre y que ara la té per haver mort la seva filla; tente compte perque si t' veya t' mataría, mes pera conseguirho t' dono la facultat de tornarte la bestia que vulgas, ab tal que digas: Dèu y tal bestia.

La noya tota coratjosa se posá á nadar fins que fou á la platja y diu:

—Deu y ciervo.

Y queda convertida en un ciervo lleuger y bonich que emprengué una correguda furienta, com volía la noya pera ésser més aviat al castell.

Héus' aquí que l' fill del rey anava de cassa y quan veu aquell ciervo s' hi llensa furiós al seu darrera y tots dos corrents l' un al detrás del altre ni quasi s' veyan. Empero lo príncep duya un caball qu' anava molt lleuger y al cap de una estona s' arribá á amparar del ciervo.

Aquest al véures prés, ab llágrimas als ulls se girá al príncep y li digué:—Per favor te demano que m' deixes anar. Y l' príncep, al veure una estranyesa d' aquella manera y al sentir una veu tant bonica, fou tot sorprés, y la noya aprofitantse pegá embranzida y fugí encara més lleugera.

Lo príncep, pensant si verdaderament era alló un ciervo ó una noya encantada quedá tot trist y se n' aná cap al seu palau sense que ningú l' pogués distreure de sa tristesa.

La noya mentres tant aná corrents fins que fou al castell del gegant, que en lloch tenía cap obertura, lo cual la posá tota trista, y pensant, pensant cóm entraría, se posá á voltar lo castell fins que s' adoná de una esquerda que á la paret hi havía.

Ella que diu:

—Déu y formiga.

Y queda tornada en formiga. Travessa la paret y s' troba en un pati que sols tenía una finestra molt alta; ella que diu:

—Déu y mico.

Se torna mico y enfilantse per tot arreu se n' puja cap á dalt á la finestra y quan hi es, diu:

—Déu y lloro.

Y s' converteix en lloro; se fica cap endins y quan troba lo gegant li diu, que hi anava perque li dongués la corona de reyna, donchs que la seva filla ja era morta.

Lo gegant al véurela la volía matar, mes ella li demaná que no ho fés y l' gegant li va dir que no ho faría y li donaría la corona de reyna si li portava un collar del arch de Sant Martí.

La noya que se n' va, y diu:

—Déu y águila.

Y queda convertida en águila. Se posa á volar, cap amunt sempre y quan arriba als núbols comensa ab las alas á esbarriarlos fins que hi aparesqué un tros de serena y en mitj d' ella l' arch de Sant Martí. Llavoras ella que se n' hi va fins á tocarlo, se posa á fer vent ab sas grans alas y desfentlo á bocins, ne cull una pila de trossos de tots colors y ne fa un collar qu' era molt preciós de veure.

Quan lo tingué fet, se n' va cap al castell y diu:

—Déu y lloro.

Se torna lloro y se presenta devant del gegant á quí entrega l' collar ab gran admiració d' est, que no sabía avenírsen'.

Mes lo gegant no per això li entregá la corona, ans al contrari, volentla fer perdre, li diu:

—Avans de donártel necessito una altra cosa, que si no me la portas te costará la vida; vull una corona d' estrellas.

La noya que se n' va y diu:

—Déu y galápat.

Y se torna galápat.

Quan ho fou se n' va cap á un rech hont s' hi reflectian las estrellas, s' omple tot lo ventre d' aygua ab las estrellas dintre y se n' va cap al castell. Treu l' aygua, agafa las estrellas y n' fa una corona hermosa y brillant que n' feya de la nit día, y una volta feta, diu:

—Déu y lloro.

Y queda convertit en lloro. Se n' va y presenta la corona al gegant que al véurela quedá tant admirat que ni menos ho volía creure, mes coneixent que aquell lloro en tot lo guanyaría, li digué:

—Conech que tens més poder que no pas jo, ab això aquí tens la corona.

La noya la agafá tota contenta y se n' aná corrents cap á la finestra; y diu:

—Déu y mico.

Queda convertit en mico y baixa al pati; diu:

—Déu y formiga.

Se torna formiga y passa per la escletxa.

Quan es fora, diu:

—Déu y ciervo.

Y queda ciervo. Apreta á córrer tant com podía y passa pe'l mitj del bosch, en lo quin hi tornava á haver lo príncep que cassava, lo qui per més que s' possá á córrer, may pogué atraparlo. Y la noya corrents, corrents, va arribar á la mar, en la que axí que va ficars'hi quedá convertida en peix.

Se posá á nadar fins que arribá al fondo, hont la sirena ab los altres peixos ja la esperavan y tant bon punt la van veure tot fóren alegrías, y sobre tot quan van saber que portava la desitjada corona.

La noya entregá aquesta á la sirena, la qui se la posá é incontinent quedá desencantada lo meteix que totas sas

donzellas, las qui regraciáren á la noya que ja havía recobrat sa primitiva forma, lo favor que acabava de ferlos.

Se n' anáren totas á la platja y de allí cap al palau de la reyna, junt ab la noya, donchs d' agrahidas també li volguéren y quan hi fóren, podéu contar la alegría que hi hagué al reconêixer á la reyna ab sas donzellas; sino es lo príncep que si bé, com era natural, n' estigué content, no per aixó perdé l' ayre de tristesa que tenía.

La reyna lo va cridar y li preguntá qué es lo que li passava, mes lo príncep no li volía dir de cap manera, fins que al últim, tant y tant lo pregá que digué que era que estava enamorat de una cosa impossible.

—¿Y qué es?

Lo príncep no gosava á dirho; per fí, digué:—De una hermosa cierva.

La reyna, com podéu contar, li va dir que ho deixés córrer y que s' casés ab una noya hermosíssima, qu' era la qui la havía salvada, y que havía arribat ab ella.

Y feu sortir á la noya, mes lo príncep en cap manera volgué ni sols mirarla. Per lo que la noya, coneixent qu' era l' príncep que totas dúas vegadas la havía perseguida, s' hi acostá y ab la meteixa veu que havía fet quan aquell la havía agafada, li digué:

—Per favor te demano que m' deixes anar y no m' mates.

Lo príncep al sentirho semblá com si tornés de mort á vida y més quan la noya li explicá tot lo que li havía succehit, com així també ho digué la reyna, que allavoras lo príncep conegué que era ella y s' hi casá, essent tots contents y felissos per tots los anys de la seva vida.

LOS TRES XAVOS

Era un soldat á qui van donar la llicencia; content, agafá l' sarró y se n' va anar cap á casa seva: en tot sols duya tres xavos á la butxaca, perque era la paga que havía tret de tot lo servey, mes per aixó ningú li hauría conegut gens de tristesa.

En aquell temps anava pe'l mon Nostre Senyor junt ab Sant Pere y héuse aquí que, Nostre Senyor veyentlo, diu á n' aquell:

—Pere, vesteixte de pobre y ves á n' aquell soldat, á veure si li fas donar un dels tres xavos que porta.

Sant Pere se vesteix ben aparracat, se n' va á trobar al soldat y li diu ab veu ben llastimosa:—Una gracia de caritat per l' amor de Déu.

Lo soldat va quedar tot sorprés de que hi hagués quí fós més pobre que ell y li demanés caritat.

—Germá, no pot ser.

—¡Una gracia de caritat!

—No pot ser, germá, sols porto tres xavos y ja veyéu que ab ells no n' arribo á tenir sisquera pera passar una mica del camí que tinch de fer pera arribar á casa.

Mes Sant Pere va insistir:—Per poch que siga, Déu 'us ho pagará, per poch que siga.

Tant y tant va insistir que lo soldat se n' condolgué y li va donar un dels tres xavos.

Sant Pere se n' va anar tot xano, xano, fins que trobá á Nostre Senyor.

—¿Te n' ha fet, Pere?

—Sí, m' ha donat un dels tres xavos.

—Bé, ell haurá recompensa; empero, lo vull probar encara una volta més. Vull veure si t' donará un altre dels xavos que li quedan; vesteixte de pobre y demánali caritat.

Sant Pere se vestí de un' altra manera y se n' hi aná.

—Bon germá, ¿me voldríau fer una gracia de caritat per l' amor de Déu?

Y l' soldat que li diu:—Germá, no puch pas, sols tinch dos xavos y m' quedan moltas jornadas de camí.

Mes Sant Pere perfidiejá y tant y tant ho feu que lo soldat condolguéntsen' li va donar un altre xavo.

Sant Pere se n' va anar tot regraciantli molt la almoyna, empero lo soldat se doná al botavant veyent que s' anava desprenent de son caudal, com que no més li quedava un xavo pera fer tant y tant llarch camí com li quedava.

Nostre Senyor ho va saber y digué á Pere:

—Ves, y demánali l' xavo que li resta.

Sant Pere s' vestí de pobre més llastimós encara que las altras dúas vegadas, se n' va anar cap al soldat y li demaná si li volía fer una gracia de caritat per l' amor de Déu.

Lo soldat va dirli que no podía en cap manera, donchs que havía quedat reduhit sols á un xavo, per haver fet caritat á altres dos pobres y que tenía de fer tant llarch camí, que no sabría pas com ferho.

Mes Sant Pere li demaná tant y ab tó tant llastimós é insistencia tanta que l' soldat va condóldresen' y trayentse lo xavo de la butxaca, li doná.

Sant Pere se n' va anar tot content, mes lo soldat co-

mensá á capficarse pensant cóm ho faría pera passar son llarch camí.

Nostre Senyor que tot ho veya, diu á Sant Pere:—Aquest home ha estat caritatiu, donantnos tot lo que tenía y quedantse sense res; just es que l' prengám en la nostra companyía, nos hi farém encontradissos y 'ns hi juntarém.

Com de fet, li súrten per lo seu camí y comensan d' armar conversa, y ajuntants'hi, caminant, caminant, vingué que s' féren companys y anáren fent vía fins que tot d' un plegat s' adonáren que havían acabat las provisions y lo que es més, los tres xavos que l' soldat los hi havía donat.

—¿Cóm ho farém ara? diguéren; es precís que arbitrém un medi ó sino 'ns quedém sense menjar.

Ells que véuhen un poble y se n' hi van. Quan hi fóren, van trobar que tota la gent anava atrafegada de un cantó al altre, com si hi hagués alguna desgracia.

Nostre Senyor que diu al soldat:—Ves y entérat' per algun dels vehins qué es lo que passa en aqueix poble.

Lo soldat que se n' hi vá, y li van dir que hi havía una gran consternació perque s' estava morint lo més rich.

Quan Nostre Senyor ho sapigué, digué al soldat:—Ves á la casa del malalt y digas que si t' donan dúas centas lliuras portarás un metje que l' curará.

Lo soldat se n' va cap á la casa, demana llicencia pera entrar y 'ls hi diu que si li donan quatrecentas lliuras, los hi fará anar un metje tant bó que curará al amo. A la casa ne fóren tots contents, ni que 'ls hi n' hi hagués demanadas vuytcentas, lo cas era tornar la salut al amo; així es que desseguida hi convinguéren.

Tot content lo soldat, se n' aná á dirho á Nostre Senyor y aquest que se n' va cap á la casa, entra al quarto del malalt y diu als que hi havía que s' aparten y l' deixen á n' ell y á un dels companys que duya, que era Sant Pere, sols en lo quarto.

Tothom se va retirar, fins lo soldat, empero aquest, que era curiós y va conéixer que lo secret del seu company que no sabía que fós Nostre Senyor, podría servirli, se quedá al peu de la porta á mirar pe'l pany de la clau.

Nostre Senyor, avans de entrar al quarto, va dir á n' els de la casa que preparéssen una taula ab bonas viandas: los de la casa ho anavan fent, quan al cap d' un rato súrten Nostre Senyor y Sant Pere ab lo malalt enterament bó y restablert com si may hagués tingut cap malaltía.

Podéu contar cóm tots se n' alegráren; no sabían lo que 'ls passava, aixís es que donáren un convit ab tota esplendidesa y ab tanta alegría, que la casa sé n' entrava. Pagáren al soldat las quatrecentas lliuras que li havían promesas, qui n' entregá dúascentas solzament á Nostre Senyor; aquest las rebé, ne va fer tres parts, una pera Sant Pere, l' altre pera lo soldat y l' altre pera ell, y emprenguéren tots plegats altra volta son camí cap á rodar mon.

Camina que caminarás, vingué que anáren gastant los diners que duyan, sino es aquellas dúascentas lliuras que fraudulentament s' havía quedat lo soldat, las quals aquest tingué sempre ben amagadas. Y héuse aquí que quan ja no n' tinguéren, tractáren de arribar á algun altre poble, á veure si hi havía qui hagués menester de cura ó se 'ls presentava nova feyna.

Al cap de una estona oviráren un poble y van dirigir-s'hi. Lo meteix que al altre, tothom estava atrafegat y concirós perque s' moría lo més rich.

Nostre Senyor va enviarhi lo soldat:

—Vés, li digué, y propósals, que si t' donan dúascentas lliuras, los hi portarás qui curará al malalt.

Lo soldat ho feu, mes en lloch de demanarne dúascentas, va fer com l' altra vegada y n' demaná quatrecentas.

A la casa, com lo que volían era curar al malalt y tenian prou diners, no reparáren en la suma y li diguéren que l' fés venir desseguida.

Aixís ho feu, y Nostre Senyor se n' hi va anar ab Sant Pere y quan vejé al malalt, digué que l' deixéssen sol en la cambra d' est junt ab aquell seu company, y que mentres tant apariéssen una bona taula.

Tothom va eixir, fins lo soldat; mes aquest, qu' era curiós, se quedá á la banda de fora á mirar pe 'l pany de la clau.

En aixó al cap de una estona, eixíren Nostre Senyor, Sant Pere y lo malalt, qui estava tant bó que semblava que no hagués tingut may malaltia, y se sentáren tots á la taula, preparada ab bonas viandas, regnant, com es de suposar, molta alegría.

Quan haguéren dinat, pagáren las quatrecentas lliuras al soldat, qui n' entregá sols dúascentas á Nostre Senyor. Aquest ne va fer parts iguals entre ells tres, y junts se n' entornáren cap á altra terra.

Camina que caminarás, s' esdevingué que acabáren tots los diners que duyan, sino es aquellas altras dúascentas lliuras que l' soldat amagat s' havía, las quals may treya.

Altra volta en necessitat, tractáren d' arbitrar medis pera viure, y arribant á un poble, trobáren que s' havía enmaláltit lo més rich y noble senyor d' aquest, sens que hi valgués ningú pera curarlo.

Nostre Senyor va dir al soldat:

—Vés y digas que si t' donan duáscentas lliuras, portarás un metje que l' cure.

Lo soldat hi aná, mes ne demaná també quatrecentas, y com lo que en la casa volían era curar al malalt, no reparáren en lo preu y li diguéren que hi fés anar al metje desseguida.

Nostre Senyor s' hi va presentar, vejé al malalt y digué que l' deixéssen sol ab ell, junt ab aquell company que duya, qu' era Sant Pere, y que tinguéssen després amanida una bona taula.

Los de la casa se retiráren junt ab lo soldat, lo qui s' va quedar á mirar pe 'l pany de la clau, y vejé cóm Nostre Senyor obría lo malalt pe 'l mitj, li treya l' mal de dintre, y tornantlo á unir lo benehía y aquell curava.

Lo soldat va quedar tot content perque va pensar que ja sabía lo secret de curar y podría deixar á sos companys, fentse propi tot lo guany.

Al cap de una estona isquéren Nostre Senyor, Sant Pere y lo malalt, bó y sá; y ¿ne voléu á la casa d' alegría? Anáren tots á taula pera referse aquest de sas perdudas forsas, y una volta dinats, entregáren las quatrecentas lliuras al soldat, despedintse d' ells, ab totas mostras de afecte y reconeixensa.

Lo soldat, com podéu suposar, sols n' entregá dúascentas, las que repartí en tres parts iguals Nostre Senyor, y aquell, veyentse ja tant rich y ab secret que tant valía, digué que se n' volía anar tot sol.

Nostre Senyor li va demanar que no l' deixés, mes aquell insistí y se n' va anar.

Camina que caminarás, va arribar á un poble y demaná que si hi havía cap malalt; li diguéren que sí, y ell, anántsen á la casa, los proposá que si li donavan quatrecentas lliuras lo curaría. A la casa, que lo que volían era curar lo malalt, ho acceptáren, y tancantse ell sol en lo quarto, obrí lo malalt pe'l mitj, comensá á buscar lo mal, y no trobantlo, lo cusí y acabá per benehirlo; mes lo malalt, per compte de curar, era mort; bé feu y deixá de fer, lo malalt no s' movía. ¡Ne voléu llavoras de desespero! ja s' vejé á la forca, y tot era plorar y desesperarse.

Nostre Senyor, que tot ho veya, se n' condolgué.

—Ha fet caritat, digué á Sant Pere, dels tres únichs xavos que duya, té un fondo de bon cor y vull salvarlo.

S' aparesqué al soldat, tragué lo mal del malalt, lo benehí y aquest va tornar á vida, ab tanta alegría del soldat, que no sabía cóm pagar á son antich companyt tan bon servey.

Lo soldat isqué del quarto ab lo malalt, que ja estava bó; celebráren ab un bon dinar la cura y li pagáren ab tot afecte y reconeixensa las quatrecentas lliuras promesas.

Ab ellas y las que tenía se n' aná tot content, camina que caminarás, fins que fou á un altre poble, en lo qual preguntá si hi havía algun malalt desahuciat dels metjes.

Li diguéren que sí; ell que se n' aná á la casa y 'ls digué que si li donavan quatrecentas lliuras, lo curaría. Hi convinguéren, se tancá sol en lo quarto ab lo malalt, l' obrí pe'l mitj, y després de remenarlo tot, pensantse trobarli l' mal, lo benehí tal com havía vist que Nostre Senyor feya la última vegada y va cusirlo, creyent que l' curaría, mes lo malalt era mort que no s' movía, y tornáren altra volta los plors y desesperos.

Nostre Senyor que tot ho veya, n' hagué compassió.

—Va donar, digué á Sant Pere, los tres únichs xavos que duya; té un fondo de bon cor y vull salvarlo altra vegada. Potser aixís s' arrepentirá.

Se presentá al soldat, lo renyá carinyosament, tragué lo mal al malalt, y benehintlo, lo torná á la vida. Lo soldat no sabía cóm donarli las gracias y li prometé que no tornaría may més á ferho.

Isqué del quarto ab lo malalt ben guarit, ne féren gran festa, ab una bona taula pera refer á aquell y li donguéren las quatrecentas lliuras.

Lo soldat se n' aná tot content, y per un quant temps no volgué tornar á las sevas probaturas; mes tentantlo altra volta la ambició y refiantse del seu amich, que tant bó per' ell era, comensá á entrarli l' desitj de tornarho á fer, y per fí, no poguent resistir més, se n' aná á un poble y demaná si hi havía algun malalt desahuciat dels metjes.

Li diguéren que sí, y ell que se n' hi aná y prometé curarlo si li donavan dúascentas lliuras. En la casa ho accep-

táren; se tancá sol ab lo malalt, y tot confiat lo va obrir, li tragué lo que li semblava que era l' mal, va unirlo y l' benehí, pensantse que curaría; mes lo malalt era mort, y mort va restarne.

Llavoras invocá al seu company pera que, com las altras vegadas, anés á donarli ajuda; mes Nostre Senyor, que havía vist qu' era impenitent y que sempre hi tornava, digué:

—Ja no vull pas ajudarlo.

Lo cas es, que 'ls de la casa, veyent que no surtía de quarto, hi entráren, trobáren al malalt mort, agafáren al soldat, lo entregáren á la justicia, y aquesta va condempnarlo á mort, penjantlo en la forca.

Lo día en que aixó va succehir, Nostre Senyor va avisar á Sant Pere de que aquell día moría lo soldat y que no l' deixés pas entrar en lo cel si s' hi presentava.

Mes aixís que l' soldat ne dongué lo darrer badall y la seva ánima n' fou deslliurada, corrents se n' aná cap al cel y trucá á la porta.

Sant Pere, que ja estava previngut, aixís que l' va veure, li negá l' entrada y fermá bé la porta.

Lo soldat va exclamarse de la caritat que havía fet donant los tres xavos, únichs que tenía; mes Sant Pere li feu veure cóm no havía sapigut aprofitarse de la gracia que li havían produhit y no l' deixá entrar.

Llavoras lo soldat pensá un medi d' entrar sense que Sant Pere se n' adonés, y á aquest efecte va quedar amagat, y quan vejé una ánima que s' dirigía cap al cel, se posá al derrera d' ella, y tant bon punt Sant Pere obrí la porta pera deixarla entrar, s' hi ficá també ell d' amagat.

Nostre Senyor desseguida va cridar á Sant Pere:

—Mira, Pere, que has deixat entrar á l' ánima del soldat.

—¿Vol dir, mi Senyor? No ho he pas vist.

—Es que ha entrat derrera un' altra, y es precis tréurela.

—¿Cóm ho faré? que no voldrá anársen.

—Averíguas quín es lo vici més fort que tenía lo soldat, y quan ho hajas averiguat, llensas lo que més li agrade fora de la porta, y aixís que surti á buscarho, la tancas.

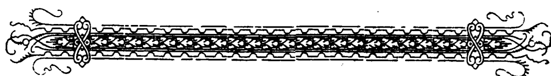
Héuse aquí que l' ánima del soldat, pera que no la vegéssen, s' havía amagat detrás de la porta y allí s' estava tranquila y quieta. Sant Pere que se n' hi va y comensa d' armarhi conversa, y conversant, conversant, va averiguar que l' vici més fort que tenía l' soldat era l' de fumar.

Ja t' tinch, va pensar, y anántsen á buscar tabaco, ne llensá una bona pila fora la porta. Lo soldat feya molt temps que no havía pogut fumar, así es que l' tabaco l' tentá de tal manera, que per més esforsos que feu pera dissuadírsen, la tentació era massa forta y no pogué resistir més. Va pensar que de una correguda l' culliría y tornaría á entrar á dins.

Com de fet, apreta á córrer. Mes Sant Pere, que estava amatent, aixís que l' va veure á fora, de una rebolada tancá la porta.

Lo soldat ja va córrer y va fer esforsos pera tornar á entrarhi, mes ja no hi va ésser á temps; la porta era ja barrada y tancada. Així es que no tingué altre recurs que quedarse á fora, y després d' esperar temps y més temps, veyent qu' era inútil l' esperarse, se n' aná cap al infern, hont encara hi es avuy día.

LO LLEO

Era una noya molt pobre que anava pe'l mon demanant caritat. Va arribar á una casa de pagés y 'ls hi va dir si la volían llogar, y l' amo la va llogar pera guardar bous.

La noya se n' va anar cap á las pradas, y un día que hi era, va sentir uns grossos gemechs com si fóssen de persona.

Ella que se n' va cap al indret hont sortían y troba un lleó ajegut á terra que era l' qui 'ls donava.

¡Podéu contar quína por va agafar! mes lo lleó se la mirava ab uns ulls tant compassius que semblava cridarla, y ella s' hi va aná acostant, acostant, fins que va veure que tenía una grossa punxa clavada en un peu. Ella que li arrenca y ab lo devantal y herbas li cura la ferida y li embolica; lo lleó tot content se va alsar y de la manera com podía li va donar las gracias.

La noya tota contenta se n' va anar cap á las pradas hont pasturavan los bous, mes no n' hi trobá cap. Busca d' aquí, busca d' allá, en cap manera va trobarlos.

Tota plorosa se n' va anar á casa seva y l' seu amo la va renyar molt, com que fins va pegarli, y li va dir:

—Bé; ara guardarás los bens.

La noya se n' va anar ab lo remadet y cada día 'ls anava á pasturar al bosch.

Al cap del any, punt per punt, que havía trobat lo lleó, va tornar á sentir uns grossos gemechs com si fóssen de persona. Ella que se n' va cap al indret d' ahont eixían y troba al meteix lleó ajegut á terra ab una grossa ferida á la cama.

Allavoras ja no tingué tanta por y se n' hi aná tota de pressa, li curá la ferida, li lligá ab lo devantal y l' lleó li mostrá á la seva manera lo seu agrahiment.

Ella que se n' torna cap al remat, mes ja no troba cap be; busca d' aquí, busca d' allá, en cap manera va trobarlos.

Tota desesperada se n' va anar á casa seva, hont l' amo la renyá molt y fins va pegarli.

—Bé, li va dir; d' aquí endavant guardarás los porchs.

La noya al endemá se n' dugué 'ls porchs cap á las alzineras, y cada día 'ls hi duya, y 'ls porchs s' engreixavan d' alló més.

Héus' aquí que al cap de un altre any, punt per punt, sent uns gemechs com si fóssen de persona; ella que hi corre y veu lo meteix lleó tot malmés, atravessat per tots costats, que no s' podía moure.

S' hi va acostar, y ab molta pena y treball va curarli totas las feridas, una per una, y quant estigué llesta, lo lleó li doná las gracias y li demaná que s' quedés ab ell; mes la noya va agafar por y li digué que no.

Se n' va anar cap allí hont tenía los porchs y ja no n' hi va trobar cap.

¡Podéu contar lo seu desespero! se va posar á plorar, y no gosant entornársen á casa seva, se n' va anar bosch endins, bosch endins, fins que se li feu fosch.

Tota espantada, se va enfilar dalt de un arbre, y al cap de una estona sentí passos y vejé un jove hermosíssim que

anava cap allí d' hont era. Y quan hi fou aprop, alsá una roca y s' ficá dintre d' ella.

La noya va pensar: «no t' mourás d' aquí fins que sabrás quí es y l' veurás surtir.»

Espera qu' espera, l' endemá, al últim se va alsar la roca y de dintre va eixir un lleó.

Quan aqueix fou fora, la noya que baixa de dalt del arbre, alsa la roca, se fica á dins y veu una casa molt bonica. Ella que la escombra y neteja, la arregla tota, troba una cuyna ab molt bonas viandas, s' hi fa dinar y se n' va altra vegada cap á dalt del arbre.

Al arribar al vespre, veu lo meteix jove que arriba, alsa la roca y s' fica á dintre.

Al endemá al matí surt lo lleó, y tot era mirar per tots costats, mes no va veure á ningú y se n' va anar.

La noya baixá del arbre y feu lo meteix del día avans, y aixó durá tres días y la noya li arreglava y li endressava tot. Al últim, al cap dels tres días la noya s' va determinar de saber lo que alló era, y á la nit, quan vingué lo jove, ella que baixa del arbre y li pregunta quí es.

Lo jove ne va estar tot content y li va dir que ja s' pensava que era ella qui cada día li arreglava tot y li endressava la casa, mes que may la veya enlloch. Que ell era un príncep á qui un gegant molt poderós havía encantat, permetentli sols de nit tornarse home, y tenintlo de día subjecte ab forma de lleó, que era l' qui ella havía curat, y que aquell gegant era qui li havía robat los bous, los bens y 'ls tocinos, cada una de las tres vegadas, enfadat perque havia fet alló.

La noya que li diu:

—¿Cóm ho podrém fer pera desencantarte?

Y ell que li torna de resposta, que era molt difícil, que sols podia lograrse tenint una trena de cabells de una filla de un rey, filarla y després teixirne un vestit pera lo gegant, que habitava allí dalt de aquella montanya tant y tant alta.

La noya que li diu:

—Bé, ja me n' aniré á la ciutat del rey fins que la seva filla m' llogue per criada.

Tots dos se despedíren, y ella que se n' va á la ciutat del rey y comensa á cridar:

—¿Quí m' vol llogar per minyona? ¿Quí m' vol llogar per minyona?

Mes no s' volgué llogar ab ningú fins que hi aná una cambrera de la princesa.

Y li va preguntar qué sabíaf er, y la noya li va dir, que poca cosa.

—Donchs te llogarém per fregona.

Se n' anáren cap al palau, y ella que va portarse molt bé, sempre ben llesta y ben neta y endressada. Tots los del palau la alabavan, y héuse aquí que arriba á oidos de la filla del rey, y aquesta la crida aprop seu y un día s' va fer pentinar per ella.

Y tenía una cabellera molt hermosa y llarga, y la noya ho feu molt bé, y al cap de uns quants días de pentinarla, ella que li diu, que s' tindría de deixar tallar una trena.

La filla del rey li digué que nó, mes ella va perfidiejar molt y molt y li va demanar per quína cosa se la deixaría tallar y la filla del rey li va dir:

—Per res, sols per casarme ab un príncep ben guapo.

La noya que li diu que li deixe tallar la trena que ella fará que s' case ab un príncep; donchs encara que estimava molt al jove, pensá que may s' hi podría casar per ser tant pobre.

La filla del rey se deixá tallar la trena, y la noya la desfá, cabell per cabell, la fila y ne fa un vestit que ni pas de seda de tant fí y llustrós, y lo porta al jove.

Aquest, tot content, li diu que lo porte al gegant, mes que un tros lluny, avans de serhi, cride que li porta un vestit de cabells de una princesa, ó si no la mataría.

La noya se n' va, puja montanya amunt, y quan es

gayre bé á dalt, li surt lo gegant, qui la volía matar; mes ella li diu que li porta lo vestit y la deixá passar fins al seu castell.

S' emproba lo vestit, mes aquest li era una mica curt y no va volerlo; la noya se n' torna tota desesperada cap al palau del rey.

Y al endemá, quan pentinava á la princesa, li demana que li deixe tallar un' altra trena. La filla del rey li va dir que no, mes tant y tant perfidiejá la noya, que li va dir que sí, pero que era ab condició de casarse ab un príncep.

La noya li va dir que ja ho miraría, y tota contenta se posá á destriar los cabells de un á un y á filarlos, y quan n' estigué llesta, allargá lo vestit del gegant y va portarli.

Lo gegant va emprobársel, y veyent que li venía bé, ne va estar content. La noya que li diu que en preu ne vol lo desencantament del jove.

Lo gegant primer li va dir que no, mes per fí va accedirhi, dihentli que per ferho, ella meteixa tenía de matar al lleó, trinxarlo ben bé, y ben menut, cremarlo y llensar las cendras á l' aygua, y d'aqueixa n' sortiría salvat lo jove.

La noya se n' va anar plorant perque tenía por que l' gegant no la hagués enganyada y no servís alló més que pera matar al príncep.

Ho va dir á n' aquest, y aquest li va dir que ho fés, y ella que agafa un ganivet, y al matí, quan lo jove tornava á ser lleó, lo mata, lo trinxa ben bé, lo crema y tira las cendras á l' aygua, y axís que ho anava fent, n' anava surtint la figura del príncep, hermós y jove que dava goig de veure.

Lo jove n' estava tot content y diu á la noya que s' hi vol casar, mes la noya li contesta tota trista que no potser perque té de cumplir la paraula que havia donat á la princesa, de que en preu de sas trenas faria que s' casés ab un príncep.

Llavoras ell que li diu:

—Si es la princesa, déixaho córrer, vina ab mí.

Ells dos que se n' van cap al palau del rey y quan hi son y los reys y la princesa véuhen al jove, n' estiguéren tots contents perque era l' seu fill y germá, que un gegant feya molt temps que havia encantat y no sabian hónt era.

Y com lo príncep y la princesa eran germans, ell que diu á la noya:

—¿Veus cóm no m' hi puch casar?

Demaná llicencia als pares que l' deixéssen casar ab aquella noya que l' havia salvat, y tothom ne tingué grossa alegria y se n' féren unas grans festas, y ella n' fou princesa y desprès reyna, que ben bé s' ho mereixia.

LO NEGRE

Hi havía un home y una dona, y aquell va dir á aquesta, qué es lo que volia de la fira, y ella que diu:

—Un negre.

Lo marit se n' va anar á la fira y al vespre va tornar ab un negre molt guapo, tant guapo, que la dona se n' va enamorar.

Al cap de un quant temps hi torná á haver fira y la dona se n' hi volgué anar pera comprar roba y bons vestits pera lo negre.

Lo marit comensá á capficarse, y tant ho feu, que un mosso de la casa ho va conéixer y li va preguntar lo que tenia; ell no li volia dir, mes á la fí va explicarli que era perque la seva dona s' havia enamorat del negre.

Lo mosso que li diu:

—Si 'us dona tanta pena, ja l' mataré jo.

L' amo que li diu:

—Si ho fas, te donaré dos mil lliuras.

Lo mosso agafa al negre, lo mata y l' colga detrás de la casa. Y l' amo li doná las dos mil lliuras.

Quan la mestressa arribá de la fira tota carregada de robas pera l' negre, preguntá aquest hónt era, y li van dir que se n' havia anat.

6

La dona que era traydora, pensantse lo que havia succehit, agafa los arreus de llaurar y 'ls tira en un pou fondo, pero molt fondo.

Al endemá al dematí los mossos se llevan y se n' va cada hú á la seva feyna, menos lo mosso que havia mort al negre, que no trobá los arreus de llaurar y no pogué anarhi.

Comensa de buscar d' aquí y d' allí, y al últim, no trobantlos en lloch, ell que va y ho diu á n' el seu amo, y aquest li diu:

—Jo no sé pas hónt son, ves á la mestressa.

Lo mosso que se n' hi va y aqueixa li diu:

—Potser t' han volgut fer una broma y te 'ls han amagat; ves, mira si per cas son en aquell pou tant fondo.

Lo mosso que se n' hi va y 'ls veu; y diu:

—¡Pobre de mí! ¿cóm ho faré pera baixar á aquest pou tant y tant fondo? qui m' ajudará, si tots los altres mossos son á traballar?

La mestressa que li diu:

—Ja t' ajudaré jo.

Posan la curriola y ell va baixar al pou; lliga los arreus y la mestressa 'ls puja. Torna á baixar la curriola, mes en compte de pujarla, la messtressa la tira daltabaix, y l' mosso queda al fondo del pou.

Podéu contar quín desespero va tenirne; comensa de fer crits y més crits ab tota la seva forsa, mes com era tant y tant fondo, ningú l' sentia.

Tothom preguntava:

—¿Hónt es? ¿hónt es?

Mes la mestressa 'ls deya:

—Potser s' ha perdut.

Al cap dels tres dias, quan lo mosso ja era mitj mort, la mestressa que s' acosta al pou y li diu:

—Tú, vas matar al negre, no surtirás d' aquí si no m' dius hont es enterrat.

Lo mosso no tingué altre remey que dirli que l' havia mort per ordre del amo y que l' havia enterrat detrás de la casa.

La mestressa posá un' altra curriola y l' ajudá á pujar. Y quan fou dalt li digué:

—Si m' ajudas á fer lo que t' diré y m' guardas lo secret, te donaré dos mil lliuras.

Lo mosso li va dir que:

—Bueno.

Allavoras ella li va manar que tragués la closca del cap del mort, la dels genolls y la dels peus, y que n' fés de la del cap un mirall, de la dels peus unas sabatas, y de la dels genolls uns vasos, tot pera l' seu marit.

Quan ho haguéren fet, la dona doná las dos mil lliuras al mosso y se n' va anar al marit y li digué:

—¡Un dels dos té de morir! ab això farém una joguesca; jo t' diré una endevinalla, si dintre de un any tú la endevinas, jo hauré de morir; si no, tú.

L' home tot espalmat li diu:

—Bé, ¿quína es?

Y ella que li diu:

—Tens d' endevinar qué vol dir això:

Con amores ando,
con amores bebo,
y con amores me reveo.

Lo pobre home tot amohinat se n' aná á rodar mon pera veure qui li sabría donar rahó d' aquella endevinalla, mes ningú sabia dirli.

Tot trist, flach y desatinat, al cap dels onze mesos se n' va tornar á casa seva sense que ningú li hagués pogut endevinar, ben aconsolat de morir.

Lo mosso al véurel tant trist y abatut, hi aná y li diu:

—Jo conech que estéu molt trist.

—¿Y cóm vols que no n' estiga?

—¿Qué teniu? diguéum'ho, y potser vos trauré del apuro.

—¡Qué tens de fer tú!

—Home, potser si, diguéum'ho.

—Si ho endevinas, te donaré dos mil lliuras, ó sino tinch de morir dintre de un mes.

Llavoras li va explicar cóm li faltava un mes de temps pera endevinar una cosa que la seva dona li havia dít, y que ho havia anat preguntant per tot lo mon sense que ningú li sapigués endevinar, y que si acabava de passar l' any de temps y no ho endevinava, la seva dona l' mataría.

Lo mosso que li diu:

—Bé, ¿y quína cosa es aquesta?

Y ell que li diu:

—Endevinar lo que vol dir aixó:

Con amores ando,
con amores bebo,
y con amores me reveo.

Lo mosso que li diu:

—Jo ho sé y encara que havía promés que no 'us ho diría, me feu tanta llástima que ja 'us ho diré.

Y li va explicar cóm la seva dona havía dessenterrat al negre y de la closca del cap n' havía fet un mirall, de las dels genolls uns vasos y de las dels peus unas sabatas, y per aixó quan deya: *con amores ando*, volía dir que caminava ab las closcas del peu del negre; *con amores bebo*, que bebía ab las closcas dels seus genolls; *y con amores me reveo*, que s' mirava ab la seva closca del cap.

L' home va quedar tot esgarrifat, va donar las dos mil lliuras al mosso, y va continuar fent lo trist fins al cap del any.

Quan va fer los dotze mesos, la dona li va preguntar si sabía ja la endevinalla y ell li va dir que no, y ella l' volía matar.

Mes allavoras ell diu:

—*Con amores ando*, vol dir que camino ab las closcas dels peus del negre; *con amores bebo*, que bech ab las closcas dels genolls; *y con amores me reveo*, que m' miro ab la closca del seu cap.

La dona s' vejé perduda y va demanar perdó al seu marit, mes aquest no va voler perdonarla y la va matar.

LO ESTUDIANT DEL REY

Una vegada era una noya filla de una casa de pagés molt pobre. Tenía molta vivesa y sabía forsa de llegir y se li esdevingué un día lo pensar que era bona pera alguna cosa més que no pas pera guardar cabras. Ella que s' vesteix d' home, agafa un sarronet y se n' va á córrer mon, sense saber ahont anava.

Camina que caminarás, per últim, tota cansada, arriba á una font, en la qual s' atura á reposarhi. Y héuse aquí que tant bon punt hi es, se li presenta una gran senyora, molt hermosa, y li diu:

—¿Ahónt vas, noya, per eixas terras tota sola?

La noya, que anava vestida d' home, molt ben disfrassada, al veures descoberta, quedá tota parada, mes debent resposta á la senyora, li contestá com si no hagués parat esment en aquella cosa, y li digué:

—Só un pobre estudiant que vaig per lo mon, per si en alguna casa m' vólen.

Y la senyora que li diu:

—Sígas ben creyenta y encománat bé á María Santíssima, que ella may te deixará—y al meteix temps li doná un bastonet dihentli que l' guardés bé, puig que podría

venir cas que li servís de molt, y que sempre que s' trobés apurada, no tenía més que anar á la font y demanarla, que ella la ajudaría.

La noya fou molt contenta, y se n' aná pe'l mon ab la vareta á la má, preguntant á totas las casas que trobava si 'ls hi era menester un estudiant, ó sabían alguna en que n' cerquéssen. Mes en lloch ne necessitavan. Y la noya, camina que caminarás, fins que al últim arribá á una masía en que li diguéren que en lo palau del rey ne buscavan.

Podéu contar quin salt lo cor va donarli, com que no s' atrevía á anarhi, mes al últim s' hi arriscá. S' hi dirigeix, demana al senyor Rey, la fan entrar, s' arrodilla á sos peus y li demana si l' vol pendre per estudiant del seu fill, donchs que ja sabía que n' buscava. Lo rey s' agradá de sa figura y va quedársel y veyentlo després tant aixerit y viu, fins li concedí tota sa confiansa, com que no s' feya res al palau, en que ell no hi fós consultat. Mes aixó fou la seva desgracia, perque tots los criats li agafáren enveja y juráren ferlo perdre.

Y se n' concertáren una de ben tramada y se n' van al rey y li díuhen:

—Lo estudiant s' ha vanagloriat á devant nostre de que faría tornar nou tot lo arám vell que Vostra Magestat té á la cuyna.

—¿Aixó ha dit?

—Y més de una y de dúas vegadas.

—Donchs, féulo pujar.

Lo anáren á buscar, y quan fou davant del rey, aqueix que li diu:

—¿Tú t' has vantat de que farías tornar nou tot lo arám vell de la meva cuyna?

—¿Jo? no, senyor.

Mes los criats insistíren y l' rey que diu:

—Tú ho has dit, tú ho has de fer, ó sino, t' hi va pena de la vida.

La noya se posá en un gros desconsol, com que no sabía cóm fers'ho, mes se recordá de la senyora de la font y ella que se n' hi va y la crida:

La senyora que compareix y li diu:

—¿Qué t' passa?

—Los criats del rey m' han acusat de que havía dit que faría tornar nou tot lo arám vell que té lo senyor Rey á la cuyna y aquest m' ha condempnat á ferho, baix pena de la vida.

La senyora que li diu:

—No t' espantes; aquesta nit feste dur tot lo arám al teu quarto, te tancas en ell y ab la váreta vas tocantlo pessa per pessa y se t' tornará nou.

La noya, tota aconsolada, se n' va anar cap al palau, demaná que li entréssen tot l' arám al seu quarto y quan fou nit lo aná fent tornar tant nou que tot s' hi enmirallava.

Al endemá al dematí lo tragué y deixá sorpresos á tots y més al rey que n' quedá contentíssim. Mes als criats això serví pera posarli encara més malavolensa, y n' concertáren un' altra pera ferlo perdre.

En lo regne hi havía una fera molt terrible, á qui cada any debía durs'hi una persona, pera menjársela; aquell any la sort havía tocat al fill del rey, y podéu contar si aquest n' estava de desconsolat.

Los criats se n' aprofitáren y se n' anáren entre compungits y alegres al rey y li diguéren que no estés tant trist, donchs que l' estudiant s' havía alabat devant tots ells, de que si volía, agafaría la bestia fera.

Al rey se li obrí un cel, cridá al estudiant y li digué que ja que s' havía alabat de que agafaría la fera, ho anés á fer desseguida.

Lo estudiant digué que no ho havía dit. Mes lo rey li contestá:

—Tú te n' has alabat, tú ho has de fer y sino, t' hi va pena de la vida.

Per més que protestá la noya, no pogué tráuren res, així es que tota desconsolada se n' aná á la font y cridá á la senyora.

Aquesta s' aparegué y li diu:

—¿Qué vols?

La noya li explicá tot lo que li passava.

—Bé, no t' espantes. Ves á la fera, acóstat'hi sense cap mena de por, dónali un cop, ab la vareta, al cap, y ab l' altra má li agafas una de las potas y ja no podrá ferte res.

La noya ho feu: se n' va anar cap allí hont era la bestia y s' hi acostá sense mostrar gens de esglay; li pegá un cop de vareta al cap y agafantla per una pota, la feu seguir fins al palau, ab admiració de tothom.

Lo rey era fora de sí d' alegría, així es que obsequiá á la noya ó mellor al estudiant ab tota esplendidesa. Feu fer una gavia é hi tancá la fera y la ensenyava á tothom contant la gran proesa del estudiant del príncep.

Mes axó serví pera fer més enveja encara als criats, per manera que no paráren fins á preparar n'hi un'altra.

Se n' anáren al rey y li diguéren que lo estudiant, veyent que tot li sortía bé, s' havía vanagloriat de que faría parlar á la bestia.

Al rey li feu gracia la cosa y maná cridar al estudiant, y aixís que l' tingué á la seva presencia, li digué:

—Tú t' has vanagloriat de que farías parlar á la bestia y es precís que ho fassas, perque sino t' hi va pena de la vida.

La noya conegué que la volían perdre y digué al rey que l' havían enganyat, donchs que ella no tenía poder pera tant. Mes aquell no volgué cedir en sa paraula y li maná que ho fés ó sino la mataría.

La noya no tingué altre recurs que anársen cap á la font, á demanar la ajuda de la senyora.

Aqueixa al véurela tant trista, li demaná qué tenía.

Y ella li digué cóm per tercera volta la volían fer perdre y havían anat á dir al rey que ella s' havía alabat de que faría enrahonar á la fera y que lo rey la havía amenassada de mort si no ho feya.

La senyora li digué que no s' espantés, que fés reunir á tots los senyors del regne y que quan ho fóssen, fés tancar la fera en un pati, se tanqués ab ella, li dongués un cop de vareta al cap y li digués:

—Fera, fera, per la potestat que tinch, parla: ¿quí t' va agafar?

Y que la fera li respondría.

La noya se n' aná al palau del rey y demaná á aquest que fés reunir á tots los senyors del regne, donchs que desitjava que tots fóssen presents quan fés enrahonar á la fera.

Lo rey hi accedí y quan tots hi fóren, després de baixada la fera á un pati, lo rey y caballers se n' anáren per las finestras á mirarho. La noya se ficá dintre del pati, se dirigí á la fera que permanesqué tota quieta, y donantli un cop de vareta al cap, li digué:

—Fera, per la potestat que tinch, parla: ¿quí t' va agafar?

Y la fera obrint la boca y parlant digué:

—Una noya de quinze anys.

Llavoras, tothom quedá parit; ¿cóm podia ser alló, si qui l' havia agafada era l' estudiant? mes se comensáren á fixar en ell y reconeguéren que era una noya. Això pujá de punt sa admiració y cóm havia mostrat tant talent, sortintse en bé de tot lo que se li encomanava, lo rey ne fou sumament content y li doná á son fill per espós venint així á ésser princesa y més endevant reyna.

L' AYGUA DE LA VIDA

Eran tres germanets y una germaneta, y l' germá gran que diu:

—¿Traballém forsa que serém richs y 'ns farém un palau?

—¡Traballém!

Y s' posáren á traballar forsa, forsa, fins que fóren richs que s' féren un gran palau.

Héuse aquí que ho ensenyavan á tothom y de tot arreu hi anavan gent á véurel, de tant bonich que era, y una vella que 'ls hi diu:

—Es molt bonich, mes 'us hi falta una cosa.

—¿Qué es?

—Una iglesia.

Los noys se posáren á traballar, fins que fóren més richs y féren una iglesia com pocas se n' hajan vistas de tant grans y hermosas.

Y tornáren á ensenyar lo palau á tothom y de tot arreu hi anava gent que quedava admirada de veure aquells grans jardins y aquellas ricas cambras.

Héuse aquí que hi aná un vell y després d' haverlo vist tot, los hi va dir:

—Tot aixó es molt bonich, mes trobo á faltarhi una cosa.

—¿Y quína es?

—Un safreig de l' aygua que dona vida, un arbre que fa unas flors que olorantlas dona l' hermosura y un aucell que parla.

—¿Y hónt ho trobaríam tot aixó?

—Dalt d' aquella montanya que es tant lluny que ab prou feynas s' ovira.

Quan lo vell fou fora, lo germá gran digué á n' els altres:

—Vull anar á buscar lo que ha dit aquell vell que 'ns faltava.

Mes la germaneta li diu:

—Y si t' succeheix alguna desgracia, ¿cóm ho sabrém?

—Tens rahó, que no hi hem pensat.

Ells que se n' van á trobar lo vell y li díuhen:

—Lo germá gran vol anar á buscar l' aygua que dona vida, l' arbre de flors que dona la hermosura y l' aucell que parla, que vos heu dit que'ns faltava al nostre palau; mes, ¿cóm ho sabrém si li succeheix alguna desgracia?

Lo vell que treu un ganivet, los hi dona y 'ls diu:

—Guardéu aquest ganivet y si s' rovella será senyal de que al vostre germá li ha succehit alguna desgracia.

Los noys li donáren las gracias, se n' anáren cap al palau y l' germá gran aparellat de tot lo que havia de menester, emprengué camí cap á la montanya á buscar los tres cobdiciats objectes.

Camina que caminarás, quan es un bon tros lluny troba un gegant, y l' noy que li diu:

—¿Me sabríau dir quín es lo camí per'anar á dalt de aquella montanya?

—¿Y qué hi vols anar á fer?

—Hi vaig á buscar l' aygua que dona vida, l' arbre de flors que dona hermosura y l' aucell que parla.

—No sé pas si ho conseguirás, perque de tants com n' hi

han anat, no n' he vist encara que n' tornés cap y á tú t' succehirá lo meteix sino fas lo que t' diré. Agafa aquest indret y quan serás á la montanya la veurás tota plena de pedras; tú no n' fassas cas, tira cap amunt; aixís que anirás pujant sentirás unas grans riallas y mofas com si sortíssen d' aquellas pedras, que s' burlarán de tú; no t' girésses pas, ni t' aturésses gens ni mica, donchs si no, t' morirías; ves caminant fins que sigas á dalt y cull lo que desitjas.

Lo noy li regraciá l' consell y, camina que caminarás, arriba á la montanya y aixís que hi entra comensa á sentir unas grans riallas y burlas, mes ell sense ferne cas tira amunt, fins que aquellas fóren tant fortas, que acabántseli la paciencia, cull una pedra pera tirarla als qui d' ell se burlavan y al instant queda encantat y convertit en pedra.

Héuse aquí que la noya, veyent que l' seu germá tardava tant, se n' va á mirar lo ganivet y l' veu tot rovellat; ella que crida als seus germans y 'ls hi diu que al germá gran li ha succehit una desgracia.

Y l' germá mitjá diu:

—Ja aniré jo á veure si l' trobo.

S' aparía bé de lo necessari y camina que caminarás, troba un gegant y ell que li pregunta si hauría vist passar un noy que anava cap aquella montanya.

Y l' gegant que li diu:

—Si que l' vaig veure passar, mes no l' he vist tornar y deu ésser encantat.

—¿Y cóm ho podría fer pera desencantarlo y trobar l' aygua que dona vida, l' arbre de flors que dona la hermosura y l' aucell que parla?

—Agafa aquest camí, ves cap á la montanya y quan hi sigas, veurás per terra moltas pedras; no n' fassas cas, puja cap amunt y per més riallas ni mofas que sentes no t' gires ni t' atures, fins que sigas á dalt, hont trobarás lo que desitjas.

Lo noy va regraciarli com debía l' consell y se n' va cap á la montanya, y aixís que hi comensa de pujar sent unas grans riallas com si sortíssen de las pedras, que tota la montanya n' era plena, y que s' burlavan d' ell, mes no n' feu gens de cas y amunt sempre, y era ja més á dalt d' ahont havía arribat lo seu germá quan li semblá sentir una veu com d' aquest que també se n' burlava.

Allavoras ell que s' gira y al instant quedá convertit en pedra.

Héuse aquí que la seva germana veyent que tardava tant en tornar, ella que se n' va á mirar lo ganivet y l' troba tot roveïlat. Crida al seu germá petit y li diu que al altre germá li ha succehit també una desgracia y l' noy petit que diu:

—Ja hi aniré.

S' aparia bé de tot lo necessari y marxa, camina que caminarás, va trobar lo gegant y ell que li diu:

—¿Hauríau vist passar per aquí dos noys que anavan cap aquella montanya?

Y l' gegant que respon:

—Sí, los vaig veure passar, mes no han tornat y es senyal de que son allí encantats.

—Donchs, ¿cóm ho faré pera desencantarlos y haver l' aygua que dona vida, l' arbre de flors que dona hermosura y l' aucell que parla?

—Tens d' anar y pujar la montanya que la trobarás tota plena de pedras que quasi t' privarán lo pas, mes tú passas, y per més riallas ni burlas que sentes detrás teu, no t' gires, sigan de qui sigan, tú sempre endevant fins que arribes á dalt y tindrás lo que desitjas.

Lo noy regraciá al gegant son consell y se n' aná cap á la montanya y quan hi fou, mentres hi anava pujant, sentia detrás seu grans burlas y riallas que s' mofavan d' ell, mes sense ferne gens de cas pujava cap amunt, fins que al ser ja molt més endalt d' allí ahont havían arribat sos

germans, sent la veu d' eixos que també se n' hi burlavan. Se gira y queda convertit en pedra.

La seva germaneta, veyent que tardava tant, va á mirar lo ganivet y l' troba rovellat, y ella que pensa: ja hi aniré jo.

S' aparía de lo necessari y marxa y pe'l camí troba lo gegant, á qui pregunta si hauría vist passar tres noys que anavan á aquella montanya.

Y l' gegant que li diu:

—Sí que 'ls vaig veure passar, mes tots tres déuhen ésser encantats, donchs cap ha tornat.

—¿Y cóm ho podría fer pera desencantarlos y tenir l' aygua que dona vida, l' arbre de flors que dona hermosura y l' aucell que parla?

—Pujant á n' aquella montanya que n' es tota plena de pedras, que quasi no t' deixarán passar, mes tú passas com pots y vas cap amunt sempre. Aixís que la anirás pujant, sentirás detrás teu grans riallas com si totas las pedras se burléssen de tú perque pujas, mes tú no n' fassas gens de cas, séntes lo que séntes, sempre cap amunt, fins que serás dalt, hont obtindrás lo que desitjas.

La noya li regraciá lo consell y emprén camí cap á la montanya, y aixís que hi es y va pujant, comensa á sentir pe'l seu detrás unas grans riallas com si s' burléssen d' ella y com més pujava més riallas y més difícil era lo camí de tantas pedras; mes ella, recordantse del consell del gegant ni s' aturava gens per més embarassat que fós lo camí, ni s' girava, fins arribar á un indret en que sentí la veu del germá gran que també se n' hi burlava, y més amunt la del seu germá mitjá que també se n' hi burlava y més amunt encara la del seu seu germá petit, que també se n' hi burlava, y com més anava més y més fortas eran las riallas; empero ella sempre cap amunt y cap amunt, fins que arribá á dalt de tot, que ja gayre bé no podía més.

Quan hi fou, vejé un estany de l' aygua que dona vida

y ella que n' cullí un canti; vejé l' arbre de las flors que dona la hermosura y n' cullí una branca, y sentí l' aucell que parla y va agafarlo.

Y ab los tres objectes se n' aná montanya avall y héuse aquí, que com lo cánter era tant plé y ella estava tant cansada, li pesava molt, y ella que n' vessa una mica, y al moment súrten una porció de joves y noyas y li comensan de donar gracias de haverlos desencantat y á besarli las mans que quasi no sabía cóm deseixírsen.

Ab això, ella que pensa que aquella aygua desencantaría als seus germans y comensa á tirarne per tots costats, y per tot arreu apareixían joves y noyas y entre ells los seus tres germans que quasi ploravan d' alegría.

Tots plegats se n' anáren cap avall y tot lo camí ella aná tirant gotetas d' aygua, fins que hagué desencantat á tothom de la montanya.

Y arribáren al seu palau; la noya tirá l' aygua á terra y surtí tot un safreig de l' aygua que dona vida, plantá la branca y eixí un arbre carregat tot de flors hermosíssimas que donavan la hermosura y deixá anar l' aucell y aqueix se posá á enrahonar, que de sentirlo encantava.

Héuse aquí, que si avans anava gent á veure lo palau, ara encara n' hi anava més, que tot lo día era plé. Fins arribá á oidos del fill del rey quí també l' volgué anar á veure.

Marxa un día ab tot son acompanyament y se n' va al palau. Podéu contar los noys y la seva germana quan lo van veure, cóm lo van rebre; li ensenyáren tot y l' agassajáren cóm debía. Ell tot ho trobava bonich y ho alabava, mes lo que trobá més bell y hermós fou la noya, de qui va enamorarse y volgué casars'hi.

Aná á demanarho als reys, sos pares, aqueixos hi vinguéren bé, y se celebrá la ceremonia en la iglesia del palau, que relluhía tota com un pá d' or, y que estava guarnida com no n' hi hagués d' altra.

Després prenguéren comiat dels germans y l' príncep se n' dugué á la noya cap al palau de sos pares, hont fou princesa.

Héuse aquí que al cap de un quant temps s' armá una guerra y l' fill del rey tingué d' anarhi y quan fou fora, la noya dongué á llum una infanta y la reyna, que havía pres á aquella de mal ull, enviá un missatger al príncep, dihentli que la seva esposa havía parit una criatura mitj bestia y mitj persona.

Lo príncep, quan ho va sentir, tot s' entristí y va encarregar al missatger que digués á la seva mare que si era mitj bestia mitj persona que la matés.

La reyna agafá á la noyeta, que era hermosa com un sol, y la va encarregar á dos criats pera que se la endugués-sen al bosch á matarla, portantli en proba una ampolleta de la sua sanch.

Mes los dos criats, quan fóren al mitj del bosch, al véurela tant hermosa, n' haguéren llástima; féren una caixeta, á la que hi ficáren la noya y la tiráren á un riu. Y pera cumplir lo mandato de la reyna, matáren un gos y de la seva sanch n' omplíren una ampolleta, que entregáren á aquella.

Héuse aquí que la caixeta, riu avall, riu avall, aná á parar al poble hont los tres germans hi tenían lo palau, y uns pescadors, al véurela, los feu novetat y la anáren á cullir.

La obríren y s' trobáren ab aquella noya tant hermosa, y diguéren:

—¿Qué n' farém de aqueixa noya tant bonica, si no teném diners pera mantenirla? anémla á dur á n' aquells senyors del palau y potser voldrán afillársela.

Com de fet, li van dur y aquells se la afilláren.

Mentres tant lo príncep torná de la guerra, y havént-sen' tornat á moure al cap de un quant temps, se n' hi aná altra volta. Quan hi fou, la seva esposa fou deslliu-

rada de un noy, y la reyna, que encara la veya de mal ull, enviá un missatger al príncep dihentli que la seva esposa havía parit una cosa que era una bestia.

Lo príncep, al oure la nova, se posá tot trist y enviá á dir á sa mare que fés matar lo nat y tragués á la seva esposa de casa.

La reyna no desitjava més; aixi es que doná lo noy á dos criats y 'ls digué que anéssen al bosch á matarlo y que per proba li duguéssen una ampolla de la seva sanch.

Los criats eran més dolents que 'ls altres, aixi es que al arribar al bosch, matáren lo noy y ne duguéren una ampolla de sanch á la reyna. Allavoras aquesta feu agafar á la esposa del fill y la maná deixar al bosch, com los criats també ho féren.

Lo príncep torná de la guerra y cada día estava més trist pensant ab sos fills y esposa. La reyna tot era donarli gustos y fer cosas perque s' alegrés, mes may podía lograrho. Per fí li doná entenent de que anés de cassa, que era lo que avans tant li agradava.

Y héuse aquí que l' príncep cada día se n' anava cap al bosch, y un día, caminant, caminant, aná á parar al indret hont era la seva esposa, la qui habitava una cova, y com ab lo temps havía perdut tots sos vestits, ab lo sol y la serena s' havía tornat tant y tant lletja, que no s' podía veure, aixi es que encara que conegué al seu espós, no va gosar á presentars'hi.

Al endemá lo príncep torná cap aquell meteix indret, y ella, al véurel desde dins de sa cova, s' posá á cantar una cansó ab sa veu tant hermosa y clara, que l' príncep quedá que no sabía lo que li passava, y s' posá á buscar de hónt exía, mes may pogué dar ab la cova.

Y cada día anava cap aquell meteix cantó de bosch y cada día ella cantava, que l' príncep fins arribá á enmaltirse.

Mentres tant la noyeta en lo palau s' havía anat fent

gran, y un día l' príncep, que tornava de cassa, volgué passar per lo palau dels germans, y al veure aquella noya tant guapa y que se semblava á la seva esposa, li comensá de preguntar cosas y més cosas, mes la noya sols se l' mirava y no li tornava resposta. Y ell tot era ferli preguntas, fins que al últim l' aucell que parla, que tot s' ho ascoltava, se posá á enrahonar y li contá cóm aquella era la seva filla; que la reyna, enganyantlo, havía fet que dongués ordre de matarla, mes que 'ls criats, compassius de véurela tant hermosa, la havían tirada riu avall dintre de una caixeta, recullintla uns pescadors que la havían duta als tres germans, los quals se la havían afillada; que la segona vegada la sua esposa havía parit un noy á qui los criats havían mort y que aquella vivía en lo meteix bosch dintre de una cova.

¡Podéu contar lo príncep cóm s' ho ascoltava! així es que quan l' aucell hagué acabat de parlar, li demaná per favor que li digués cóm podía trobar al seu fill y á la seva esposa. L' aucell li digué hont era enterrat lo noy y la cova hont habitava aquella.

Lo príncep desseguida los aná á buscar, y trobá á la princesa, que s' havía tornat tant lletja y estranya, que ni quasi la coneixía; mes li feu olorar las flors del arbre que dona hermosura, y torná tant guapa, sino més, que avans no era.

Aná á buscar lo noy, lo mullá ab l' aygua que dona vida y aqueix torná á viure.

Y tots contents se n' anáren cap al palau del príncep, féren judicar á la reyna, qui fou condempnada á mort, que ben bé s' ho mereixía, y ells ab llurs fills visquéren felissos per tots los anys de la seva vida.

LAS AUBARDAS

Hi havía un pare tant pobre, que no sabía cóm mantenir á son fill, lo qui, coneixentho, li digué:

—Pare, ja conech que no m' podéu mantenir; donáume permís y me n' aniré á fer fortuna.

Lo seu pare li otorgá y s' despedí d' ell ab llágrimas als ulls. Y l' noy agafá un sarronet y emprengué camí lluny, molt lluny, fins que fou en terra estranya.

Allí vejé una casa, y ell que se n' hi va y diu:

—¿Me voldríau llogar per mosso?

Y l' amo que li diu:

—Bé, quédat, mes tindrás molt poca soldada.

—No hi fa res, ja me n' acontento.

Y va quedarse per mosso á n' aquella casa.

Héuse aquí que al endemá que hi era, l' amo que li diu:

—Arregla la mula per' anar á buscar farina.

Lo noy que se n' va abaix á la establa y comensa de buscar l' aubarda; mes en lloch la trobava, busca que busca, en lloch era. ¿Cóm ho faré, va pensar, pera guarnir l' animal? Ell que se n' va á dalt, agafa un liensol, després agafa estopa y ab una agulla saquera fa una au-

barda tant ben feta y bonica, com no n' hi hagués d' altra.

Quan l' amo la va veure, li va preguntar:

—¿Qué es aixó? Donchs que en aquella terra no s' coneixian las aubardas.

Lo noy li va explicar; l' amo se la va mirar per tots costats, fins hi pujá á dalt, y la va trobar tant ben feta y fins cómoda, que n' quedá tot enamorat, y demaná al noy si n' sabría fer una de seda.

Lo noy li digué que sí, y ab seda que li doná l' amo, ne feu una de tant bonica, donchs que s' hi mirá forsa, que quan aquest surtí ab sa mula guarnida ab l' aubarda, tingué tants miradors com gent hi havía al poble, y tothom quedava encantat de veure cosa tant ben feta al ensemps que profitosa.

Així es que comensá á córrer la veu, y un dels més richs d' aquella encontrada, veyentla, aná á trobar al jove y li demaná si li podría fer una aubarda de seda blava, tota ab fils d' or, que li pagaría tant com ne voldría.

Lo noy li va dir que sí, mes que no volía cap diner per paga, que si de cás, lo preu que n' volía era lo casarse ab la seva filla.

Lo rich, com qu' estava enamorat de las aubardas que l' noy feya, y volía tenir la mellor de totas, li digué que sí, si feya una cosa ben bona.

Podéu contar lo noy cóm se posá á traballar, no parava de nit ni de día, així es que al cap de un quant temps tregué una aubarda en que fins lo sol s' hi enmirallava. Era tota de satí blau, lluhent y fí com cap altre, ab uns brodats d' or y anticuelas que encantavan. Aixís es que quan lo rich la va veure, ne quedá tant prendat, que no dubtá un moment en entregarli la noya.

Se celebráren las bodas ab una magnificencia extraordinaria, y l' noy y sa esposa eran felissos, que cosa mellor no podían desitjar. Mes per llur desgracia, al cap del any la noya s' va posar malalta, y per més que féren y

anáren á buscar los mellors metjes, no hi hagué remey pera ella y morí.

No cal contar lo desconsol del jove. Féren á la noya un enterro de tot luxo, y quan la noya fou á la tomba, diguéren á aquell que tenía d' enterrarse ab sa esposa, donchs que aquella era la costum de la terra.

Lo jove prou s' exclamá y pregá; no hi hagué altre recurs y tingué de ficarse á dintre, després de lo qual la tapáren ab la pedra ó llosa.

Héuse aquí que en aquesta hi havía un foradet y cada día per ell anavan y li tiravan un trós de pá sense que l' noy sabés quí ho feya, fins que un día vejé entrarhi un serpent que l' feu esgarrifar de por, y l' serpent cap endintre se n' aná vers un recó de la tomba y s' escorregué per un forat.

Lo noy que ho veu, se n' va detrás d' ell y aviat comensá á veure una claror llunyana que com més caminava, més grossa s' feya, y cada volta més grossa, fins que s' trobá en una platxa á la vora de la mar y vejé al serpent cóm s' hi tirava.

¡Podéu contar si n' estava lo noy de content! mira cap ahónt anava lo serpent y veu en lo fondo de la arena unas pedras que brillavan ab una resplandor que quasi enlluhernava, y s' fica adins pera agafarne forsa.

Héuse aquí que així que n' tenía ja algunas, veu unas barcas plenas d' homes que anavan cap á ell y cridavan:

—¡Carn cristiana! ¡carn cristiana!

Tot va assustarse lo pobre, arreplega un bon grapat d' aquellas pedras y diu:

—Sabata, tórnat' una barca.

Y la sabata se li torna una barca; se treu lo mocador, y lo mocador se n' hi fa una vela; y comensa á fugir, y las altras barcas detrás d' ell; empero per més que correguéren, no van poder atraparlo, perque la seva anava més lleugera.

Al últim va arribar á l' altra platja, en la qui hi troba lo serpent, que li diu:

—Sempre que t' succeheixi alguna desgracia, vina aquí, crídam' y t' donaré ajuda.

Lo noy li regraciá tots los seus favors y se n' aná cap á la ciutat del rey, hont vengué aquellas pedras tant brillants, de las que n' hi donáren una pila de diners, y ab ells ne plantá una botiga, en la que s' posá á fer aubardas.

Héuse aquí que en aquella terra tampoch se coneixían, y quan van veure una cosa tant bonica, sempre tenía la botiga plena de miradors, sobre tot qui se l' mirava molt, com que tot lo día era á la finestra, era la filla del rey, la qui acabá per enamorarse de un jove tant guapo y que tanta habilitat tenía.

Per aixó se n' aná al seu pare y li demaná que fés fer una aubarda á n' aquell jove de devant de casa seva.

Lo rey lo enviá á buscar y li encomaná que li fés una aubarda ben bona, que ja se li pagaría tot lo que voldría.

Lo jove s' hi va mirar tant com va poguerne y feu una aubarda de seda de color de rosa, tota brodada d' or, ab brillants y perlas, que quan lo rey la va veure, ne fou tant y tant prendat, que digué al noy que demanés tot lo que volgués, que tot se li donaría.

Lo jove que diu:

—Donchs, vull la vostra filla.

Lo rey va enfadarse que més no pogué; mes com havía donat sa paraula, no tingué altre recurs que cumplirla y donarli per esposa á la princesa.

Aquesta ne fou tota contenta y visquéren molt temps felissos, fins que l' rey, que no podía veure al jove, comensá á dir á sa filla, que era llástima que, essent filla de un rey, s' hagués casat ab un home com aquell, que ningú sabía de hónt venía; que á n' ella li pertocava un

príncep; y aixís, tant y tant perfidiejá, que l' arribá á convéncer y ella va consentir en ferlo perdre.

Allavoras, lo rey crida al jove y li diu:

—Aquesta nit só somiat que havía trobat l' anell de l' avia, que va perdre dintre de la mar, lo qual era un talisman. Ab aixó, es precís que l' vajas á buscar y no tornes fins que l' portes, perque si no, t' dono pena de la vida.

Lo noy se posá tot trist, donchs que no n' hi havía pera menos, y coneixent que la resolució del rey era ben ferma, se n' aná sense saber ahónt darla, fins que s' recordá de lo que li havía dit lo serpent.

Ell que se n' hi vá, lo crida y li conta tot lo que li succehía.

Lo serpent que s' tira al fondo de la mar y al cap de una estona surt ab lo anell á la boca.

Lo noy lo pren, li regracía l' seu favor y se n' va á durlo al rey. Quan aquest lo va veure, ne fou tot admirat, li prengué l' anell y no li digué res, mes al endemá al matí lo crida y li diu:

—Aquesta nit só somiat que venía un aucell negre y que m' robava tots los tresors del regne: ab aixó, si dintre vint y quatre horas no m' portas tots los aucells negres que en las mevas terras hi haja, t' dono pena de la vida.

Lo noy se n' aná tot trist y crida al serpent, y aquest que li diu:

—No t' espantes.

Y se n' va per tots los boscos y mata tots los aucells negres que hi havía y 'ls porta al jove. Aquest li regracía lo favor, ne carregá una pila de carretas y se n' aná á durlos al rey, qui ne fou tot admirat, mes al meteix temps plé de rabia.

Al endemá al matí torna á cridar al jove y li diu:

—Aquesta nit só somiat que l' rey de nostras vehinas

terras s' havía entrat á mon regne y m' prenía regne y corona. Si no vas y l' matas, tens pena de la vida.

Y l' noy que diu:

—Bé, ja ho probaré; deixéume los vostres soldats.

—Tots me 'ls necessito.

Lo noy se posá tot trist y aná á trobar lo serpent, y aquest li diu:

—No t' espantes; agafa tants grans d' arena com pugas y tírals á terra.

Lo noy ho feu, y de cada grá n' eixí un soldat; així ho aná fent fins que tingué un exércit numerós, que allavoras l' emprengué contra l' rey vehí, li va donar una batalla que li guanyá, lo matá y escrigué al seu sogre y á la seva esposa, que havía conquistat lo regne y com á rey del meteix los hi ofería per si volían anar á péndre'n possesió y ferne un sol dels dos.

Lo rey ne fou tot content y comprengué que qui li donava un regne valía tant com un príncep. Així es que ab sa filla se n' aná á trobarlo, li feu grans obsequis y festas y l' estimá com á fill propi, vivint, junt ab lo pare del noy, que enviáren á cercar, per sempre més contents y felissos.

LO BROT DE MARDUIX

Una vegada era un home que era molt rich, lo qual tenía una filla á qui estimava molt. Vivían en un palau gran y hermós ab jardins tots plens de flors, mes per axó la noya no estava alegre, ans al contrari, cada día era més trista. Lo seu pare li preguntava qué tenía, mes ella may volía dirli, fins que un día contestá que era porque volía un brot de marduix, que no n' hi havía cap en lo jardí.

Y l' pare se n' aná y al mitj de un camp hi vejé un marduixer, y ell que n' cullí una mata. Y tant bon punt ho hagué fet, li eixí un serpent que volía matarlo, sino que l' pare li digué que ho havía fet pera donar contentament á una filla seva; allavoras la serp li perdoná la vida ab tal que li dugués la noya.

Lo pare tingué que dirli que sí, y se n' aná tot trist á casa seva.

Portá lo brot de marduix á la noya, y encara que no li digué res, aqueixa bé conegué que tenía alguna cosa. Lo pare li contá tot y la noya digué:

—Donchs ja que no tinch altre remey, aniré á cumplir vostra paraula.

Y pare y filla se n' anáren, y camina que caminarás,

arribáren al camp de l' herba de marduix, hont ab prou pena y dolor lo pare hi deixá á sa filla.

Y així que fou fora, héuse aquí que en lo lloch hont hi havía lo marduixer va aparéixer un castell y n' va eixir un jove, lo qui li va dir qu' era un príncep á qui havían encantat y convertit en serpent, fins que una noya volgués casars'hi, y donchs qu' ella ho havía fet d' anársen ab ell y tornarlo á persona, li agrahía tant, que la feya senyora de tot lo seu castell y sols li demanava que no l' deixés may, perque sino tots dos ne patirían.

Y visquéren molt temps felissos, fins que un día arribá la noticia de que lo pare de la noya s' estava morint. Y ella demaná al jove permís pera anar á véurel', y com se tractava del pare, lo jove li n' doná, encara que ab forsa recansa, encomanantli sobre tot que tornés, y així, que estés amatenta sempre, y tant bon punt se sentís una punyida al cor, que hi anés desseguida, que á la segona tingués d' ésser ja á la escala y á la tercera al peu de la porta, donchs que passaría lo seu cotxe corrents, y si no hi era, la deixaría.

La noya li va prometre, y emportántsen' una criada, se n' aná á casa seva, hont lo seu pare ne tingué una gran alegría; mes com lo mal era de mort, aná empitjorant cada día més, per manera que al últim acabá per morir.

La noya ne tingué un gran desconsol, y fou tant fort lo seu trastorn, que ni tant sols s' adoná de la primera punyida; á la segona apretá á córrer, mes á la tercera, quan passava lo cotxe, ella encara era á la escala, així es que aquell va deixarla.

Podéu contar quín fou lo seu desespero, tant més quant no sabía, ni compte podía donarse de hónt era lo castell del seu espós, així es que tota plorosa se n' aná ab la seva criada á córrer mon pera veure si l' trobaría.

Y camina que caminarás, acabáren las sevas provisions y aviat no tinguéren altre recurs que demanar caritat.

Y tot captant, captant, seguían mon y á tothom preguntavan per lo castell del seu espós, mes ningú sabía donárloshi rahó perque no sabían hónt era. Fins que trobáren un vell, qui 'ls hi digué que anéssen á un castell lluny que tot just se veya, hónt vivía un home molt vell, qui per serho tant, potser ab lo temps hagués sentit á parlarne.

Ellas que se n' hi van, y tot demanant caritat li díuhen si sabría donárloshi rahó del castell que buscavan. Mes lo vell encara era massa jove y las hi digué que no podía, y las hi doná de caritat una atmetlla, diguéntlashi que no la trenquéssen pas fins que la necessitéssen.

Y ellas que li díuhen:

—Quí 'ns ne podría donar rahó donchs de hónt es aquest castell que busquém?

Y l' vell los hi digué que potser los hi diría una vella que habitava en un castell molt més lluny. Las dúas se n' hi anáren, y camina que caminarás, tot demanant caritat van arribarhi y preguntáren á la vella si sabria donárloshi rahó del castell que buscavan.

La vella las hi digué que nó y las hi doná una nou, encomanántlashi que no la trenquéssen pas fins que la necessitéssen.

—Donchs ¿quí sabrá donárnosen rahó?

—Potser aquella vella que habita un altre castell més lluny.

Y se n' hi anáren, camina que caminarás, fins que fóren al castell, hont demanáren caritat, y la vella las hi doná una avellana, recomanántloshi que la guardéssen. Li preguntáren si sabía dírloshi hónt era lo castell que buscavan.

Y la vella los hi digué que sí, que tot just se n' recordava, mes que, pera trobarhi, la noya tenía de fer lo que li diria; y era agafar una ampolleta y anarla á omplir á una font que hi havía dessota lo castell hont eran, la

qual rajava sols una gota cada quart, que no s' adormís pas fins que la tingués ben plena, donchs que aixís que hi caygués la última gota, passaría corrents lo cotxe del seu espós, y si no era á temps á pujarhi, lo perdría.

La noya se n' va á la font, la qual rajava tant poch que feya perdre la paciencia, y com anava tant cansada y era cosa tant llarga, va conéixer que li venía son y s' va partir ab la criada lo vigilar, encomanantli sobre tot que la despertés quan l' aygua fós aprop del coll de la ampolla.

La criada ho prometé, mes com era dolenta, no la avisá per més que vejé que la ampolla era ja gayre bé plena, y quan hi caygué la última gota, héuse aquí que passa lo cotxe, la criada s' hi fica y deixa adormida á la senyora.

Quan eixa s' despertá y s' trobá sola, conegué la trayció y ¡podéu contar quín desespero va tenirne! axí es que s' llensá altra volta per lo mon sens esperansa alguna.

Mentres tant la criada arribá al palau y digué al jove que la noya no hi havía volgut tornar. Aixís es que aquell se posá tot trist, y la criada, aprofitántsen s' ensenyorejá de tot y s' feu mestressa.

Héuse aquí, que la noya, tot caminant, caminant, arribá á envistas de un castell que li semblá era l' del seu espós, y tota contenta va anársenhi; mes com la criada vigilava molt per por de que no l' trobés, aixís que la va veure, doná ordre als criats de que no li obríssen las portas.

La noya arribá al castell, mes los centinellas no la deixáren entrar de cap manera.

Tota desconsolada se n' va anar, mes héuse aquí que s' va recordar de la nou, la atmetlla y la avellana que li havian donat.

Ella que determiná lo trencarne una y obrí la atmetlla, y desseguida se li aparegué una filosa tota d' or que dava goig de veure.

Ella que se n' va sota la finestra del castell y se la posa á vendre, y la criada, com era batxillerota, surtí á n' ella, y al veure una filosa tant bonica, maná que anéssen á comprarla.

Los criats baixáren á la noya á dir quant ne volia y ella respongué que sols la vendria per dormir una nit ab lo senyor. La criada no hi venia bé, mes repensada, doná dormitori á son amo y va concedirli.

La noya, com podéu pensar, no pogué lograr lo que desitjava, qu' era contarho tot á son espós y donarse á conéixer, mes per aixó no s' desesperá; al següent dia trencá la avellana y li surtí un fús tot d' or qu' encantava.

Ella que se n' vá sota la finestra del castell y comensá á véndrelo, y la criada, que era curiosa, hi sortí, y agradántsen, maná que anéssen á comprarlo.

Los criats hi anáren, mes la noya los hi digué que no l' volia vendre sino per preu de dormir una nit ab lo senyor del castell.

A la criada li sabia greu lo concedirli, mes per altra part li havía sortit tant bé lo de la nit anterior y l' fús era tant bonich y emparellava tant ab la filosa, que doná dormitori al senyor y concedí permís á la noya de dormirhi.

Aqueixa tampoch pogué conseguir lo seu intent, y tota trista volgué fer la última probatura; trencá la nou y li isqué un cotxe tot d' or y mareperla que de tant rich enlluhernava.

Desseguida se l' posá á vendre sota la finestra del castell, y ¡podéu contar si la criada va enamorársen! així es que maná que lo anéssen á comprar, y encara que la noya digué que no l' volía vendre sino per una nit de dormir ab lo senyor, com las altras li havía sortit tant bé, no tingué reparo en concedirli.

Mes, héuse aquí que lo dormitori s' havía anat aca-

bant y no més n' hi havía una mica, així es que l' jove á mitja nit se despertá, y trobant á la noya, li preguntá quí era.

Y ella llavoras li explicá tot lo que succehit li havía y la malifeta de la criada, y l' jove se n' alegrá en gran manera, condempná aquella á mort y visqué felís ab la sua esposa per tots los anys de la sua vida.

JOANESCAS

Eran un pare y una mare, molt richs, los qui tenian un sol fill, y li deixavan fer tot lo que volia. Y criat d' aqueixa manera, se dedicá al joch, y era tanta la seva afició, que may ne tenía prou.

Per aixó quan arribava lo vespre los seus pares sempre li preguntavan:

—¿Y avuy te n' has satisfet?—Mes ell sempre responía que no encara.

Per fí veyent lo noy que no podía satisferse del seu gust, deslliberá lo marxarne; omplí una bona bossa de diners y se n' aná de casa seva.

Caminant, caminant, troba un senyor que li diu:

—¿Ahónt vas, noy, tot sol per eixas terras?

Y ell que respon:

—May m' he vist prou complert de jugar y vaig per lo mon á veure si podré jugar fins á cansarme.

—Donchs jo també vaig per lo mon, cercant qui jugue. ¿Vols ferho ab mí?

—Juguém.

Y tréuhen los daus y comensan de jugar, y juga que jugarás, no van parar ab tres días y tres nits seguidas. Y

al cap d' ellas lo noy havía perdut vida, caball y espasa.

—¡Ay, pobre de mí! ¿cóm ho faré ara?

Y ell que se n' va cap á casa de sos pares y los hi diu:

—He trobat un jugador, y després de jugar tres días y tres nits seguidas m' ho ha guanyat tot, com que he perdut lo caball y la espasa y fins la vida; vulgáume lliurar d' entregarme á mon amo.

Mes los pares li diguéren:

—¿Cóm vols que ho fem, si la vida no s' rescata de cap manera? No tens altre recurs que anarhi.

Lo noy veyentse perdut agafa un sarronet y marxa; y ell que se n' va á parar al palau de la Lluna é hi truca.

—Truch, truch.

Y una vella, diu:

—¿Quí hi ha?

—Só un pobre viatjant que vaig de camí buscant qui m' ha guanyat la vida; si m' voldríau acullir que vaig molt cansat.

—Ay, noy, jo prou voldría, mes si venía la Lluna t' engutiría.

—Me engluteixi ó no, jo m' vull quedar: vaig massa cansat.

No hi hagué medi de dissuadirlo y s' va ficar á la pallera.

Al cap de una estona, arriba la Lluna y comensa á olorar de un cantó al altre.

—¡Quína olor de carn cristiana que sento!

—¡Quína olor de carn cristiana que sento!

La vella no tingué altre recurs que dirli:

—Es que ha vingut un noy, que va en busca del Mágich que li ha guanyat la vida, y encara que jo l' he avisat de que tú te l' menjarías, ha dit que estava tant cansat que no podía més y s' ha ficat á la pallera.

—Prou pena té si li han guanyat la vida; que la vaja á

entregar, mes jo no ho sé hont habita lo Mágich á qui la deu; potser ho sabrá lo Sol. Quan demá jo me n' vaja, que m' segueixi.

La vella ho aná á contar al noy y aquest fou amatent l' endemá pera surtir així que va eixir la Lluna.

Y aquesta se lo enmená que ni gayre bé podía seguirla de tant depressa que anava. Y passáren moltas terras fins que fóren al castell del Sol, que lo noy ja no podía més.

Y ell que se n' hi va y truca.

—Truch, truch.

—¿Quí hi ha?

—Só un pobre viatjant, que vaig de camí en busca del Mágich qué m' ha guanyat la vida.

Y la vella que obre la porta, li diu:

—¡Ay, noy! no entrésses pas, que aquest es lo castell del Sol y si aquest te veya, se t' menjaría.

Y ell que diu:

—No hi fa res, vinch massa cansat y no puch més; si de cás, ja m' amagaré.

Y s' fica detrás de la porta.

Al cap de una estona arriba lo Sol y diu:

—¡Quína olor de carn cristiana que sento!

—¡Quína olor de carn cristiana que sento!

La vella, veyentlo que buscava per tot arréu, y que al últim trobaría al noy, li va dir:

—Es que ha vingut un noy que va en busca del Mágich que li ha guanyat la vida y venía tant cansat que per més que jo li he avisat que te l' menjarías, ha dit que no tenía forsa pera més y s' ha volgut quedar, amagantse detrás de la porta.

—Prou pena té si li han guanyat la vida; ja l' perdono, que la entregue á qui li ha guanyada, mes jo no sé hont viu; demá quan jo surti que m' segueixi y l' portaré al castell del Vent, que com se fica en més puestos que jo potser ho sabrá.

La vella ho aná á contar al noy y aquest estigué amatent l' endemá axí que l' Sol va sortir pera anarli al seu darrera.

Y camináren molt, passant per moltas terras, que l' noy ja no podía més, fins que al últim vejé un castell molt alt, que era l' del Vent, y se n' hi aná.

Y truca.

—Truch, truch.

—¿Quí hi ha?

—Só un pobre viatjant que vaig de camí en busca del Mágich que m' ha guanyat la vida.

Y la vella que li diu:

—¡Ay, noy! no entrésses pas, perque aquest es lo castell del Vent y si t' veya se t' menjaría.

Y l' noy, com anava tant cansat, diu:

—No hi fa rés, no puch caminar més.

Y se n' entrá cap á dintre y s' amagá en un recó de la cuyna.

Al cap de una estona arriba lo Vent y diu:

—¡Quina olor de carn cristiana que sento!

—¡Quína olor de carn cristiana que sento!

Y com se posés á buscar per tot, la vella li diu:

—Es que ha vingut un noy, qui va en busca del Mágich que li ha guanyat la vida, y per més que jo li he dit que no entrés perque quan tu arribésses te l' menjarías, ha dit que anava tant cansat, que no podía més y s' ha amagat en un recó de la cuyna.

—Bé, prou pena té si li han guanyat la vida, ja l' perdono. Lo qui li ha guanyat viu més lluny encara; demá, quan jo marxe, que m' segueixe, y si ho sab fer, allí meteix trobará qui l' salve. Veurá un estany d' ayguas claras; que s' amague prop d' ell y veurá tres colometas que baixan á banyars'hi, que no diga res, y veurá que son tres donzellas y quan sigan á dins, que surti y prengue la roba de la més joveneta y quan aquesta li demane, que

li diga:—Verge santa ajúdam.—Y fins que la noya promete ajudarlo, que no li torne la roba.

La vella que se n' va y ho conta al noy, y aquest tota la nit vetllá pera que no li escapés lo Vent.

Al endemá quan aquest sortí, lo noy se n' hi aná y l' Vent de una rebolada lo portá á dalt de una montanya molt alta, al cim de la qual hi havía un estany d' ayguas claras.

Y l' noy que s' amaga y al cap de una estona t' veu tres colometas blancas com un glop de llet que anavan volant, volant fins que fóren prop de l' estany, que allavoras se convertíren en noyas y deixáren lo vestit de plomas á la platja.

Lo noy se fixá bé ab quina era la més petita y mentres s' estavan banyant, escorrentse per la sorra, aná y prengué lo vestit de plomas.

Héuse aquí que quan las donzellas estiguéren llestas de banyarse, se n' anáren á buscar la roba y no més trobáren la de las dúas més grans, mes no la de la més petita y aquesta se posá á exclamar, que quí li hagués prés la roba que li tornés.

Llavoras ix lo noy y diu:

—Verge santa, sálvam.

Y al moment de sentir aixó, las dúas grans pegan volada y córren á dirho al seu pare, que era lo dimoni y l' qui havía guanyat la vida al jove.

Así es que la noya li digué:

—Tórnam' la roba ó sino som perduts.

Y l' noy que li torna y ella queda convertida en colometa y fuig, sino que no podía volar tant depressa com las altras, perque lo jove ab la pressa pera que no l' veyéssen al endúrseli la roba, la havía fregada sens voler ab un tronch d' arbre y s' havía romput la punta de l' ala esquerra.

Aixís es que la noya no fou á temps pera que sas ger-

manas no ho diguéssen á son pare, y aquest al saberho se n' aná ab los seus criats á agafar al jove.

—¡Ah! ja ets aquí, li digué l' diable, prou has tardat.

Y l' maná lligar y tancar á un soterrani molt pregon y fondo que tenía.

Y héuse aquí que la noya més petita se n' aná al seu pare y li digué:

—¿Pare, hónt es En Joanescas?—que aquest era l' nom que l' jove s' deya.

—Lo tinch abaix al soterrani pera matarlo.

—Bé, perdonéuli la vida.

—Li perdonaré si fa lo que jo li mano.

Ell que se n' va abaix al soterrani, y com cada día entra més gent al infern y ja no hi bastavan los boscos de llenya que havía fet tallar, que ja gayre bé la acabava, crida á Joanescas y li diu:

—Te salvaré la vida si per tot aqueix mitj día has fet que tota aquella montanya que está tant pelada, siga ben atapahida de pins ben grossos.

Y l' noy que diu:

—La vida no m' fa res, y no vull probarho, si no m' donéu una de las vostras fillas per esposa.

Y l' dimoni, com que la llenya li convenia molt y per altra part no s' pensava que l' noy pogués ferho, ell que li promet.

Deslliuran al noy y aquest se n' va cap á la montanya; mes allavoras comensan los desesperos y á plorar que més plorarás.

Y la noya petita que ho sent y se n' va al seu pare y li diu:

—¿Pare, hónt es En Joanescas?

Diu:

—Allí á aquella montanya que li só manat que la omplís de pins ó sino l' mataría.

—Deixáume anar á durli esmorzar.

—Per lo que té de viure, tant se val; véshi.

La noya que se n' hi va y li diu:

—¿Qué tens que t' planys d' aqueixa manera?

Y l' noy que li diu:

—Es que l' teu pare m' ha manat que avans de mitj día tinch de haver omplert aquesta montanya de pins ben grossos, ó sino m' matará y no sé cóm ferho.

La noya que agafa un grapat de pinyons y 'ls tira per la montanya, y tota eixa va omplirse de foradets y de cadascú ne sortí un pí, que aná creixent, creixent, fins que gayre bé tocava als núbols.

Podéu contar si n' va estar de content lo noy, ell que se n' va cap al dimoni y li diu:

—Ja estich llest.

Aquest no ho volía creure, mes quan vejé la montanya tant plena de pins, se posá tot rabiós y digué: aquí hi ha algú que sab més que jo; si ho sabía, l' mataria.

Lo noy llavoras li demaná lo cumpliment de la seva promesa y que li dongués la filla petita per esposa.

Mes aquell estava massa cremat y li va dir:—No te la vull donar, si avans de demá al mitj día no has baumat tota aquella montanya, perque al infern ja quasi no hi tinch puesto.

Lo noy que se n' va y comensa á buydar la montanya, mes com més terra treya, més ne queya. Així es que se posá á plorar, y la noya petita va sentirho y se n' va al seu pare y li diu:

—¿Pare, hónt es En Joanescas?

—Allí, que si no m' bauma aquella montanya per tot lo mitj día, lo vull matar.

Y la noya que li diu:

—Deixáume anar á durli esmorzar.

—Bé, per lo que té de viure, tant se val; véshi.

La noya que se n' hi va y li diu:

—¿Qué tens, Joanescas?

—Lo teu pare que m' ha manat buydar aquesta montanya per tot lo mitj día y no sé com ferho.

Ella que s' treu una barrina, fa un forat al bell peu del turó y aquest queda buyt desseguida.

Lo noy que se n' va á trobar lo dimoni y li diu:

—Ja estich llest.

Mes aquest se posá molt rabiós y digué:

—Això es que aquí hi ha algú que sab més que no pas jo; si ho sabía, l' mataría

—Bé, ara cumplíume la promesa; donéume la filla petita per esposa.

Y l' dimoni que li diu:

—No te la vull donar, si avans de demá al mitj día no m' trobas l' anell de la meva avia que fa molts anys se va perdre dins del estany.

Lo noy se n' hi va y comensa á ficarse á dintre de l' aygua pera veure si l' trobaría, mes com era tant fondo, en cap manera podía. Així es que quan estigué cansat y afatigat, se posá á plorar. Y la noya més xica que l' sent y diu al seu pare.

—¿Pare, hónt es lo Joanescas?

—Li he manat que anés á treure l' anell de la avia que va caure dintre del estany y que si per tot lo mitj dia no ho ha fet lo mataria.

—Deixáume anar á durli esmorzar.

—Bé, per lo que té de viure, tant se val; véshi.

La noya que pren una guitarra, se n' hi va y diu al jove:

—¿Qué tens que estás tant desconsolat?

Y ell que diu:

—Es que lo teu pare m' ha manat que li portés l' anell de la seva avia que va caure dintre d' aquest estany y que si no m' mataría.

—No t' espantes. A mí ja m' conéixen las ayguas de aquest estany, mes, del mitj á n' avall hi ha tantas serps

que fins á mi m' matarían si no fas lo que t' diré. Agafas aqueixa guitarra y te la posas á tocar sense descuydarte un moment, donchs que si paravas, desseguida sería morta.

La noya que s' fica á l' aygua y s' enfonza cap endins, cap endins y lo jove s' posa á tocar la guitarra.

Y las serps anavan pujant cap amunt, cap amunt, á veure qui tocava, y la noya cap avall fins que va trobar un peix y lo obrí y li va llevar l' anell que tenia dintre.

Y ab lo anell va pujar cap amunt y mentres pujava anava cridant á Joanescas, que parés poch á poch de tocar perque las serps anéssen baixant cap avall, mes ell no ho entenía, y la noya tot era cridar y ell toca que més tocarás fins que la noya arribá á dalt tota voltada de serps que quan lo jove ho va veure, d' esglay li caygué la guitarra de las mans, y las serps s' enfonzáren cap á dins, salvantse la noya, que de ben poch va esguerrarho.

Ab l' anell á la má, Joanescas va anársen á entregarlo al diable, qui s' va cremar d' alló més, dihent que allí hi havía algú que sabía més que ell y que si ho sabía lo mataría.

—Bé, ara cumplíu la p omesa, doneume vostra filla petita.

Lo dimoni vejé que no tenía altre recurs que cumplir sa paraula.

—Mes, li va dir, sols te donaré per esposa aquella de mas fillas que tú meteix esculleixis.

Héuse aquí que totas tres eran iguals, tant iguals que no s' dessemblavan gens y Joanescas que se n' va á la noya y li diu:

—Estém perduts, lo teu pare diu que m' donará per esposa á la que de vosaltres tres esculleixi, ¿y cóm ho faré jo, pobre de mí, si totas vos sembléu tant?

Y la noya que li diu:

—Quan serém totas tres de renglera que no 'ns podrém

moure gens pera senyalarte res, nos miras ben bé las mans y quan ne vejas una en que hi falte una punteta de dit, per la ploma de l' ala que vas trencarme, dius:

—Esculleixo aquesta.

Com de fet, lo pare maná posar totas tres noyas de renglera, que eran tant semblants que no s' distinguían absolutament gens ni mica; y diu á Joanescas:

—Ara escull y aquella que toques será la teva esposa.

Lo jove comensa á mirar, á mirar. y quasi s' hi veya perdut, fins que al últim mira bé y esculleix á la seva enamorada.

Lo dimoni no tingué altre recurs que donarli; mes estava molt felló, y donchs ja s' ho pensava que s' avenian maná posar en lo quarto dels noys una roda ab ganxos de los que ell usa, á fí de deixarla anar quan fóssen al llit y matarlos.

Héuse aquí que quan los dos se ficáren al quarto, Joanescas s' adona de la roda y diu: estém perduts, mira lo que 'ns ha posat lo teu pare pera matarnos.

La noya que ho veu y diu:

—No t' espantes, ves á la cort y omple dos sachs de bruticia; quan los tingas plens, pújals y ves á guarnir lo caball més magre, que es lo del pensament.

Lo jove que ho fa y la noya mentres tant posa los dos sachs al llit com si fóssen ells, tira tres escupinadas á terra y fúgen, mes Joanescas en compte de pendre lo caball de pensament va pendre lo del vent.

Lo dimoni, quan tothom va ser al llit, se posá á cridar:

—¿Ja sou al llit?

Y las escupinadas deyan:

—No.

—¿Ja sou al llit?

Y las escupinadas:

—No.

Fins que al últim las escupinadas, d' aixutas que eran calláren.

Llavoras lo dimoni que va pe'l pany de la clau, mira y veu los dos bultos y pensa: ara déuhen dormir.

Ell que fa baixar la roda y 'ls ganxos féren tal destrossa que tot lo dels sachs caygué á terra y feu tanta pudor que l' dimoni no podía aguantar més: se fica dintre y s' troba que 'ls dos joves havían fugit. Podéu contar cóm va enfadarse. Ell que baixa á la establa y quan va veure que s' havían endut lo caball del vent diu:

—Ja estém salvats.

Aparía lo caball del pensament que encara va més depressa que l' vent, y l' caball era la seva esposa, la sella la filla més gran y la brida la filla mitjana y apreta á córrer detrás dels fugitius que prompte va atraparlos.

La noya quan los veu, llensa una brasa á terra y s' encen una foguerada tant grossa, que semblava que tota la terra cremava.

Mes lo dimoni ab son caball va travessarla.

La noya que ho veu y tira un gavinetet que duya á terra.

Y tot se va omplir de gavinets y punxas. Mes lo dimoni ab son caball també va travessarho tot desseguida.

Llavoras la noya veyentse perduda, diu á Joanescas:

—Fés una creu.

Joanescas fa una creu ab la ma y surt una capella, y l' caball era l' altar, Joanescas lo capellá y la noya la Verge. Y lo dimoni no hi pogué entrar y tingué d' entornársen.

Y ells dos se salváren essent per sempre més felissos.

LA MORT

Hi havía uns pares que eran molt pobres y héuse aquí que l' fill petit va dírloshi:

—Ja aniré jo á fer fortuna.

Als pares los hi sabía molt greu que se n' anés, mes li donáren la sua benedicció y un sarronet ab pá y formatje, y l' deixáren anar á cercar ventura.

Lo noy camina que caminarás, tot lo més que arreplegava era alguna caritat y encara, així es que prompte quedá reduhit á la miseria, y no tenint altre recurs, se n' aná á una ciutat y s' feu soldat de las doblas, y com may s' havía vist ab tant de diners, comensá á gastarlos fins tornar á quedar altra volta pobre.

Héuse aquí que vingué una guerra y lo van ferir, y quan se vejé tant malalt y sense recursos, sol y abandonat, ell que comensa de cridar á la mort, y crida que cridarás, crida que cridarás, al últim se li presenta aquella.

Y ell que li diu:

—¡Ola mort! ¿cóm aném? gracias á Déu que m' has sentit; temps há que t' cridava. Aquí m' tens pera que te m' emportes.

La mort, quan lo vejé tant valent, ella que li diu:

—Ja que no t' faig por, y al véurem, lluny de fugir, en-

cara m' cridas per lo valent que ets, no solament no te me n' vull emportar, sino que encara t' faré rich; ara comensa á sopar y desseguida estarás ben bó.

Y feu sortír al seu devant una taula de bonas viandas, que l' noy se menjá á tot pler; y tant bon punt hagué sopat, la mort que li diu:

—Pújam' á coll.

Y en un moment se l' endugué á una ciutat.

Allí li va donar una bossa de diners y li va dir:

—Ara vésten á comprar roba y vestéixte com un gran senyor; feste passar per metje, que jo t' prometo que t' farás rich; quan t' envíen á buscar á una casa, encara que lo malalt estiga molt y molt mal, que semble que tinga de morirse, si m' veus al peu del llit, lo malalt se curará; mes si m' veus al cap, per bó que t' semble, estigas cert que s' morirá; empero t' adverteixo que cada día, al punt de la mitja nit, tens de ser á la porta del cementiri y allí 'ns trobarém tots dos y m' donarás la meytat de lo que haurás guanyat; mentres ho fassas aixís, jo no t' deixaré may y t' podrás fer rich y viurás eternament; mes si deixas de ferho, te mataré.

Lo noy tot content va anar á comprarse roba y á buscar una de las mellors casas y va posar un gran lletrero que deya que allí hi havía un metje que endevinava los mals que eran de mort.

Héuse aquí que l' van anar á buscar á casa un home molt rich, molt rich, que era als últims de la seva vida, y aixís que lo jove va entrar al quarto y va veure á la mort als peus del llit, va dir als de la casa que lo malalt curaría, donchs que li entenía bé l' mal; li va receptar una medicina y al cap de tres ó quatre días aquell ja corría per sas camas.

Això li va donar molt nom y va fer curas y més curas, y molta gent que semblava que no tenían res, va endevinar que s' morirían y á altres los curá, y adquirí tal

nombradía, que guanyá molts diners; y cada nit anava al cementiri á partírsels ab la mort.

Y tants diners va guanyar, que al últim se feu un palau molt hermós, y la filla del rey, que vivía davant, se n' va enamorar tant, que va dir que s' volía casar ab lo seu amo.

Lo noy, tant bon punt van dirli, estigué molt content y va respondre que sí desseguida, y encara que la filla del rey li imposá per condició que no volía que fés més de metje, ell va dir que li era precís ferne perque sino moriría de tristesa, donchs tenía por que la mort s' enfadés.

La filla del rey va consentirhi, mes ab la condició de que cada día li tenía de donar compte dels diners que guanyaría; y com lo jove ne tenía de donar la meytat á la mort, héuse aquí que los comptes may li surtían.

Així es que la noya se l' va posar á espiar y va veure que cada día, al punt de la mitja nit, se n' anava de casa. Ella que sí, á la nit següent tanca totas las portas y no l' deixa sortir.

L' endemá torná á fer lo meteix; mes ell se mostrá tant enfadat, que de totas maneras li va fer donar las claus y se n' aná.

Quan va ser al cementiri va trobar á la mort que estava molt enfadada, molt enfadada; mes li va demanar perdó y li va dir que ja no hi tornaría may més.

L' endemá la seva esposa va atrassar tots los rellotges de la casa, y quan ell va adonársen, eran ja tocadas las dotze y no va poder anar al cementiri.

—¡Bah! digué entre sí, ja hi anirás un altre día; així com te va perdonar aquella vegada, també te n' perdonará un' altra; ¿qué n' té de fer la mort dels diners?

Y aquell día va trobarse malament y més malament, fins que al endemá va dir:

—Avuy sí que tens d' anarhi, no fós cas que la mort te n' fés alguna de las sevas.

Héuse aquí que al vespre no va tornar á casa peraque la

seva dona no l' privés d' anársen, y al ser las dotze de la nit, se n' va entrar al cementiri.

Y en ell va trobar á la mort, la qual estava tota contenta, y ella que li diu:

—¡Ola! ¿tú per aquí? ja m' pensava que no volías venir més. Ara t' vull portar á un lloch que no hi has estat may; empero tú m' hi tens de dur.

De un brinco li pujá á caball, va agafar un bastó y á cops lo feya córrer com un boig sense deixar aturarlo.

Lo noy ja no podía més; per fí van arribar á un camp en que tot era de llumets, tot de llumets, y allavoras la mort va baixar y va dir que se 'ls mirés á veure si n' coneixía cap.

Y lo jove li va dir que no.

Y la mort li va dir:

—Donchs, mira, aquells son los teus fills y aquell altre un xich més curt es la teva esposa.

Y l' jove tot esgarrifat va dir:

—¿Y la meva?

—La teva es aquesta.

Y li senyalá un llumet que boy era acabat, com que quasi ja no feya gens de llum.

Lo jove conegué allavoras que era arribada la hora de la seva mort, y agenollantse als seus peus, li va demanar perdó; mes la mort li va dir que no n' hi havía pera ell, y de un cop de dalla li llevá lo cap.

Allavoras lo palau que s' havía fet va caure tot ab gran terratrémol, salvantse sols sa esposa y sos fills, y may més se parlá d' ell, aixís com tampoch del metje que tanta fama tenía.

Y acabat, amen Jesús,
Detrás de la porta n' hi ha un fús.

BLANCANEU

Una vegada eran un pare y una mare, que no podían salvar cap criatura, donchs que totas se 'ls hi morían.

Y sempre deyan:

—A lo menos poguéssem salvar aquesta, á lo menos poguéssem salvar aquesta.

Y una noyeta que tenían y que era á qui ho deyan, vingué que se salvá.

Y héuse aquí que quan la noya fou un xich grandeta, los seus pares moríren y no li quedá ningú més que la seva padrina, la qual era bruixa y habitava un castell lluny, molt lluny, al mitj de una gran boscuria.

Y ella que se n' hi va, camina que caminarás, truca, y la seva padrina la va rebre molt bé, y la va tancar adintre, com que aparedá totas las portas del castell, y ella sense sortir may se criá guapa y blanca com una estrella.

Sobre tot se li feu una cabellera molt llarga y hermosa com de seda, y quan la padrina volía sortir del castell, se girava á la noya y li deya:

—Blancaneu, extén tos cabells,
que me n' aniré ab ells.

La noya se desfeya sa cabellera y aquella s' hi deixava anar fins que era á terra.

Y quan volía tornar á entrar, deya:

—Blancaneu, extén tos cabells,
que vull tornar ab ells.

Y la noya tornava á extendre sa cabellera, y sa padrina hi pujava.

Héuse aquí que lo fill del rey s' ensopegá á passar per aquell siti, y veyent un castell que no tenía més que aspitlleras, curiós com era, comensá á mirar per ellas, y vejé á Blancaneu, blanca y hermosa que encantava, y ell que tot estranyat li pregunta si es persona humana.

Y la noya li diu que sí y que la seva padrina la té tancada d' aquella manera.

Y ell que li diu:

—Per qué no fuges?

Y la noya que respon:

—Perque no puch; prou ganas que n' tinch, que ja estich cansada d' estar aquí dintre sense poguer sortir may.

Y l' fill del rey li pregunta si hi ha cap finestra en tota la casa, y ella li diu que nó, sino que siga en un quarto que es lo de la seva padrina, ahont no ha pogut entrar may, per tenirlo aquella sempre tancat.

Llavoras lo fill del rey que li diu:

—Sabs qué tens de fer pera que t' deixe la clau quan se n' vaja? te posas ben trista, ben trista, y aixís t' aflaquirás y farás llástima á la teva padrina, y quan aquesta t' pregunte qué tens y per qué t' posas tant malalta, tú li dius que es perque no t' ha ensenyat may la cambra que té tancada, que axió es proba de que no t' estima y que té en tú poca confiansa.

La noya prometé ferho, y l' príncep, tot esperansat y content, se n' aná al palau de sos pares y 'ls hi digué que

havía vist una noya tant y tant guapa y que volía casár-s'hi. Y 'ls pares li diguéren que si era tant guapa com deya, que ja podía ferho, donchs ja n' hi donavan llicencia.

Héuse aquí que la noya comensá á fer lo que lo fill del rey li hav'a dit, y la seva padrina tot era preguntarli per qué tant s' amagría. Y ella sempre li feya la meteixa resposta: que era perque no la estimava gayre, ja que desconfiava d' ella y no li deixava veure aquella cambra que tenía tancada.

Tant y tant li va dir, que la seva padrina un día li contestá:

—¿Per això pateixes, tonta? vina, que te la ensenyaré.

Y la acompanyá á la cambra.

Y quan fou hora de marxar, ella que diu á la noya:

—Blancaneu, extén tos cabells,
que me n' aniré ab ells.

Y la noya extengué sa cabellera, y aquella tot lliscanthi eixí al defora.

Quan hi fou, lo fill del rey se n' aná cap al castell com acostumava cada día y cridá á Blancaneu, y aqueixa li diu, que es á la cambra de la finestra.

—¿Cóm ho farém donchs pera fugir?

Y la noya que li diu:

—Digas:

—Blancaneu, extén tos cabells,
que pujaré ab ells.

Lo fill del rey ho diu, los cabells s' exténen fins á baix y ell puja á la finestra; y ¡podéu contar, quan se vejéren junts, si n' estiguéren de contents! Mes tement que la padrina pogués tornar, la noya que diu al fill del rey:

—Digas:

—Blancaneu, extén tos cabells,
que fugirém ab ells.

Ell que ho diu, y extenentse la cabellera, tots dos van lliscar depressa, depressa fins á ésser á terra, y van fugir desseguida pera que no 'ls atrapés la bruixa.

Quan aqueixa va arribar y no trobá á la noya, se posá furiosa, y pujantne á dalt de un arbre, digué:

—¡Altafulla!

Y l' arbre va anar pujant, pujant, fins que la bruixa va veure á la noya ab lo fill del rey que fugían y s' posá á cridar:

—¡Ay Blancaneu, ab quína amargura m' deixas!

Y l' fill del rey diu á la noya:

—No t' gires perque sino 'ns en pervindría algun mal.

Y la bruixa:

—¡Ay Blancaneu, ab quina amargura m' deixas!

Y l' fill del rey:

—No t' gires.

—Ay! Blancaneu, ab quína amargura m' deixas!

Tant y tant ho va dir, que la noya se gira y la bruixa li tira una qúa de burro á la cara y la noya torná més lletja y negre que no s' podia veure.

—Vét' aquí com t' ho deya; ¿cóm ho faré ara pera presentarte á mos pares després de haverlos dit que érats tant guapa? val més que t' entornes al castell de la teva padrina.

Mes la noya que li diu:

—No hi vull tornar; perque me n' treyas.

Arribáren al palau del rey, y quan aqueix y sobre tot la reyna vegéren aquella noya tant lletja, diguéren que no la volian y que ja se n' podia entornar cap allí d' hónt havia vingut.

Mes ella que diu:

—¿Per qué me n' treyan?

—Bé, digué la reyna, ¿de qué sabs fer?

Y ella que diu:

—No pas res.

—Donchs, no mes te casarás ab mon fill si guanyas á la seva germana á brodar una camisa.

Perque s' pensava que la noya no ho podria fer. Y la tancáren en un quarto ab una minyona pera servirla y anarli á buscar lo que hagués menester.

Y la noya la enviá á buscar una cosa que li feya falta, y quan la minyona passá per devant de la filla de la reyna, que estava espiant lo que la noya faría, aquella que li diu:

—Mossa del fill del rey, ¿ahónt vas?

—A cercar borrás pera mi senyora.

—Pórtamen' pera mí.

Y la minyona s' amagava la tela fina á la butxaca pera la noya, y donava lo borrás á la filla del rey.

Y torná á passar la criada, y la filla del rey que li diu:

—Mossa del fill del rey, ¿ahónt vas?

—A cercar fil d' empalomar pera brodar la camisa.

—Pórtamen' pera mí.

Y la serventa li comprá fil d' empalomar y doná lo fil d' or á la noya.

Y aquesta li encomaná que li anés á cercar agullas.

Y la filla del rey que li diu:

—Mossa del fill del rey, ¿ahónt vas?

—A cercar una agulla saquera pera brodar la camisa.

—Pórtamen' una pera mí.

Y la criada li porta una agulla saquera y á la noya una agulla d' alló més fina.

Héus' aquí que, finit lo temps que 'ls havian senyalat, fan comparéixer á la filla del rey y á la noya, y aqueixa treu una camisa tant fina y ben brodada que feya goig de veure; mes aquella una camisa que la branca era de borrás, tota mal cosida, que 'ls pares ne tinguéren gran enuig y la volian treure de casa.

Mes la reyna diu á la noya:

—No per axó vull que t' cases ab mon fill; si per cas,

tens de guanyar á la seva germana en presentar un gós més bonich y més ben ensenyat que no pas lo qui presente ella.

Y tancáren á la noya en un quarto, ab la meteixa minyona pera servirla.

Y la minyona que surt y la filla del rey que li pregunta:

—Criada del fill del rey, ¿ahónt vas?

—A cercar budells pera lo gós de mi senyora.

—Pórtamen' pera 'l meu.

Y la minyona li va portar budells, y á n' el de la seva senyora, confitura y bolados.

Al cap de uns quants dias la min ona que torna á passar y la filla del rey que li pregunta:

—Criada del fill del rey, ¿ahónt vas?

—A cercar una gavia pera lo gosset de mi senyora.

—Pórtamen' una pera mí.

Y la minyona li va dur una gavia de ferro y á la noya una escaparateta de cristall ab cuixíns de seda. Y la noya ensenyava tant bé al seu gosset, que fins li feya fer acataments y besos.

Héuse aquí que arribá lo terme de presentar cadascuna lo seu gós, y la filla del rey presentá un gós com de Judea, de tant lleig que era, tancat en una gavia de ferro, y així que sortí, se n' aná á mossegar las faldetas de la reyna. Per lo que aqueixa se cremá tant al veure una cosa tant lletja, que volia treure á sa filla de casa; mes en cambi, Blancaneu presentá un gosset tant bonich y hermós, que fou la admiració de tothom, y més quan vegéren que s' alsava dels cuixinets de la escaparateta de cristall y s' posava á fer acataments, tot arrodillantse devant de la reyna, y á ferli besos.

Y aqueixa que li diu:

—Ara sí que has guanyat la má del meu fill.

Y li concedí permís pera casárs'hi.

Llavoras van enviar á cercar á la bruixa y l' fill del rey

li va demanar que tragués la qúa de burro del front de la noya, y la bruixa ho feu y aquella torná á ser tant guapa com avans era y blanca com la neu meteixa, de modo que donava goig de veure, y 'ls pares ne fóren contents y se n' celebráren unas bodas com may s' hajan vistas y tots fóren felissos per tots los anys de la seva vida.

LAS TRES PRINCESAS

Ara, héuse aquí que era un rey que tenía tres fillas, totas tres ben guapas y hermosas, las quals, un dematí, miravan per una finestra del real palau en que vivían y vegéren una montanya molt y molt alta que semblava tocar als núbols.

Y ellas que díuhen:

—¿Pujém'hi, que així serém més altas que no pas tothom del mon?

Y ne fóren contentas, com que anáren á dirho al seu pare, qui pera contentarlas las hi doná llicencia.

Aparelláren una bona comitiva de caballers y patjes y se n' hi anáren: y camina que caminarás, may acabavan de serhi de tant alta que era. Per fí arribáren al cim; mes quan hi fóren, van trobarse ab que al seu darrera hi havía un' altra montanya encara més alta.

¡Podéu contar cóm se posáren tristas! mes ellas que diuhen:

—Pujém'hi, que així serém més altas que no pas ningú del mon.

Y se n' hi anáren.

Camina que caminarás; los de la comitiva comensavan de fadigarse y alguns fins se quedavan pe 'l camí, mes

ellas no se n' adonavan, tanta era la fal-lera que tenían; trescavan com unas daynas y per fí arribáren á dalt.

Mes, ¡quína desgracia! més enllá encara hi havía una montanya més alta, tant alta que semblava que travessés lo cel.

Y ellas que díuhen:

—¿Pujém'hi, que així no hi haurá en la terra qui siga més alt que nosaltres?

Y lleugeras y afanyosas se n' hi anáren, ara deixant per aquí un de la comitiva, ara deixantne un' altre, donchs més no podían, fins que fóren dalt, que ja era nit y que anavan del tot solas.

Quan se vejéren aixís, agafáren por, y héuse aquí que tot de un plegat los hi súrten tres gegants, alts y grossos que davan feresa de mirar, y agafantlas, sense fer cas de llurs gemechs y plors, se las emportan.

Ara torném als de la comitiva, los quals, tant bon punt s' anáren refent, s' aplegáren y se n' van entornar cap al palau del rey, al qui contáren cóm havían perdut á las princesas.

¡Podéu contar lo rey quín sentiment va tenirne! y feu fer públicas cridas, dihent que al qui trobés á las sevas fillas, no sols li donaría moltas riquesas, sino que també la que de ellas li agradés més.

En aixó, hi havía un sabater molt atrevit, qui va presentarse al rey y li digué com ell era prou pera trobarlas, que sols demanava bon recapte pera molts días, cosa la qual maná lo rey que li donguéssen; y ell se n' aná tot coratjós y decidit cap allí hont li diguéren que s' havían perdudas.

Camina que caminarás, travessá la primera montanya, y travessá la segona, y quan fou á la tercera, veyent que havía caminat tant y s' trobava tant cansat, ell que diu:

—Ja no vull caminar més; m' estaré aquí fins que se m' acabe lo recapte y desprès diré que no las só trobadas;

mentres tant, passaré aquets días sens traballar y menjant bé.

Héus' aquí que á tot aixó passava lo temps, y lo rey, veyent que lo sabater no tornava, pensá que també s' havía perdut ó li havía succehit una desgracia, y maná fer novas cridas oferint diners y una de sas fillas al qui trobés á las princesas.

En aixó, hi havía un sastre molt aventurer qui pensá que ell podría trobarlas, y s' presentá al rey dihentli que si li donava bon recapte pera forsa días, ell s' ofería á tornarli sas fillas.

Lo rey ne fou content, maná donarli lo que li demanava, y lo sastre se n' aná montanyas amunt fins que fou á la tercera, que veyentse tant lluny y que s' havía cansat tant, pensá que era mellor lo quedarse allí y aprofitarse de las bonas viandas que duya, podent viure així un quant temps sense traballar y tenint bona vida.

Héuse aquí que lo rey, veyent que passavan molts y molts días, pensá que lo sastre també s' hauría perdut ó li havía succehit alguna desgracia y maná altra vegada fer cridas oferint al qui trobés á sas tres fillas, moltas de riquesas y la que escullís d' aquellas.

En aixó, se presentá un soldat molt valent, qui demaná al rey recapte pera molts días, y emprengué camí pera veure si era més afortunat que 'ls altres.

Camina que caminarás, travessa la primera montanya, y travessa la segona, y quan fou á la tercera, ell que troba al sabater y al sastre, que s' estavan regalant bé, y los qui li preguntan ahónt anava.

Lo soldat los hi va dir, y ells també li explicáren qui eran, y ell los reptá fortament de ganduls y 'ls maná que l' ajudéssen á buscar á las princesas.

Y convinguéren que cada día dos d' ells irían á buscarlas y que al vespre se reunirían allí pera menjar y dormir, y que l' altre mentrestant se quedaría á fer la minestra.

Lo sabater, que era l' més *bon vivant*, digué que ja s' quedaría ell, y los altres se n' van anar á córrer, y héuse aquí que quan fou sol, se n' aná ab una destral á tallar llenya, y quan ho feya, se li aparegué un gegant molt alt y gros, que li demaná quí li havía donat permís pera tallarli llenya del seu bosch; y lo aplansoná de mala manera.

L' home va quedar com mitj mort, mes de la mellor manera que pogué va coure lo dinar, y quan los altres vinguéren los hi digué que no volía quedarse cap més día á fer la minestra.

Lo sastre va pensar: «Aixó será bó pera mí, que no m' cansaré»; y digué que s' quedaría ell.

Al matí següent se n' anáren lo soldat y l' sabater, y lo sastre se n' aná al bosch á fer llenya. Y així que comensava á tallar, li surt un gegant molt alt y gros que sols de veure espahordía, que li preguntá quí li havía donat permís pera tallarli la llenya; y li doná tants de cops que l' deixá mitj estebornit y mort.

Quan los altres arribáren, no poguéren menos de conéix'ho y li preguntáren qué tenía; ell los hi explicá tot y lo soldat va dir que ja s' hi quedaría ell.

Com de fet, al matí següent los altres dos se n' anáren y ell agafá la destral y comensá de tallar llenya. Per aixó ho feya ab molt de cuydado, així es que tant bon punt sentí una mica de fressa corregué á amagarse y vejé un gegant molt alt y gros com pochs n' hi haguéssen, lo qui comensá á buscar per tot arreu y com no trobés á ningú, donchs que lo soldat s' havía ben amagat, va anársen.

Lo soldat va eixir llavoras de son amagatall y l' va anar seguint fins á veure ahont se ficava, y quan arribáren los altres los hi va contar lo que havía vist y 'ls digué com alló potser los podría dur á camí pera descubrir lo que buscavan.

Al matí següent tots tres se n' anáren cap allí hont

s' havía amagat lo gegant y s' trobáren ab un pou que no se li veya la fí de tant y tant fondo.

Lo sabater y lo sastre agafáren por, que no gosáren á ficars'hi, mes lo soldat com era coratjós deslliberá baixarhi, dihent á n' els altres que aixís que dongués una estiragassada á la corda, la tiréssen amunt.

Aixís ho prometéren y baixáren al soldat ab una corda y per més pessas que hi posavan may arribava al fons, com que ja comensavan de témer alguna cosa.

Per fí lo soldat tocá de peus á terra, y s' trobá en una sala molt gran y hermosa, en la qual hi havía tres portas. Ell que trucá á la una ab lo mánech de la destral que se n' havía endut per lo que pogués convenirli y sent una veu molt fresca y bella que li diu:

—¿Quí hi ha?

Y ell que li respon:

—¿Quí ets tú?

Y la veu:

—Só la filla gran del rey.

Y lo soldat:

—Obrem', que vinch á buscarte.

Y ella:

—No puch, que lo gegant me mataría.

En aixó, lo gegant que ho havía sentit, isqué ab una gran porra á la má y anava á estabellar al soldat si aquest veyentho no li hagués donat un cop de destral al bras, que li llevá, y veyentlo desarmat li comensá á donar una pila de cops fins que l' deixá estebornit y com mort.

Al véureho la noya obrí la porta y ell li demaná que li dongués alguna prenda de las que se n' havía endut de casa seva, y la noya li doná una ploma d' or. Llavors lo soldat lligá aquella á la corda y doná una estiragassada y 'ls altres l' anáren pujant fins que tinguéren á la noya á dalt.

Lo soldat trucá á la segona porta y una veu gentil y clara li respongué:

—¿Quí hi ha?

Y ell que diu:

—¿Quí est tú?

Y la veu:

—La filla segona del rey.

Y l' soldat:

—Obrem', que vinch á cercarte.

Y la noya:

—No puch, perque sino lo gegant me mataría.

En aixó, lo gegant ho havía sentit é isqué ab una porra molt grossa pera matar al soldat y sort que aquest estava previngut, que li doná un cop de destral que se li endugué lo bras y després á cops va estebornirlo.

Llavoras isqué la noya á qui lo jove demaná una prenda de las que se n' havía endut de casa seva, y ella li va donar una pera d' or, donchs que m' havía descuydat de dir que cada una d' ellas tres se n' havía dut una cosa al eixir de casa seva.

Lo soldat lligá la noya á la corda y la feu pujar á dalt, y quan hi fou, trucá á la tercera porta, y una veu fresca y clara li respon:

—¿Quí hi ha?

Y ell que li diu:

—¿Quí ets tú?

Y la veu:

—Só la filla tercera del rey.

Y l' soldat:

—Obrem', que vinch á cercarte.

Y la noya:

—No puch, que l' gegant me mataría.

En aixó, lo gegant ho havía sentit é isqué al defora ab una grossa porra pera matarlo, mes lo soldat que ja s' ho pensava, li pegá un cop de destral al bras y després altres per lo cos que va estebornirlo.

Llavoras lo soldat demaná á la noya que li dongués

una prenda de las que se n' havía endut de casa seva y la noya li va donar una poma d' or; y fet, lligá aquella á la corda y la feu pujar cap amunt.

Quan totas tres fóren á dalt y la corda tornada abaix, lo soldat pensá que 'ls de dalt veyent ja en lo seu poder á las tres princesas, pera haver més gloria y riquesas sería fácil que s' volguéssen desfer d' ell y així es que deslliberá fer una probatura y fou lo lligar á la corda un dels tres gegants.

Com de fet hi lligá un d' aquestos y donant una estiragassada á la corda, los de dalt comensáren á tirar fins que fóren á mitj pou que tot plegat deixáren anar á dalt abaix tota la corda y fugíren.

Quan lo soldat ho vejé, digué: de una manera ó altra tinch de sortirne d' aquest pou, y deixondint al gegant que menos mal tenía, li digué:

—Vull que m' pújes á dalt.

Y l' gegant que li diu:

—¿Cóm vols que ho fassa si estich tant malmés?

—Digas cóm hi pujas las altras vegadas.

—M' hi puja lo corb.

—Donchs, mánali que t' hi puje.

—Necessita molta carn.

—Tú digas que t' hi puje y de carn deíxaho córrer.

Lo gegant pujá dalt del corb y l' home dalt del gegant, y van anar amunt, amunt, fins que al ésser á mitj camí, lo corb crida:

—Carn, que no puch més.

Y l' soldat:

—Crach,—cop de destral á la espatlla del gegant y li dona un tros junt ab l' altre bras que quedat li havía.

Quan lo soldat fou á la llum del cel, se dirigí cap á la ciutat del rey á la que hi arribá en lo precís moment en que s' anavan á celebrar las bodas de las dúas fillas més grans ab lo sabater y l' sastre.

Lo soldat que se n' va al palau, demana audiencia al rey y li conta tot lo que havía succehit, mes ningú l' volía creure, fins que s' tragué las tres prendas que las noyas li havían donat y llavoras coneixentlas lo rey y trobant que era veritat lo que deya, cridáren á las noyas que tot ho justificáren y aquell en premi lo casá ab la filla gran, per lo qual vingué después á ésser rey, així com per fellons y traydors maná matar al sabater y al sastre.

NOTAS.

Diu l' il-lustre Mr. de Puymaigre al ocuparse en la *Revue critique d histoire et de littérature* (n.° 21, 1875) de ma col-lecció de cuentos populars catalans Lo Rondallayre y ab motiu de las notas comparativas del tercer volúm de la meteixa, contingudas en lo prólech, «que en aquestos estudis comparatius es del tot impossible fer un traball complert.»

Es aixó certíssim y las dificultats se van fent més grossas cada día, atesa la afició decidida que va cundint per eixa classe d' estudis que fa que las col-leccions de cuentos populars vajan aumentant de una manera assombrosa.

Las notas comparativas que poso aquí son recullidas alguns anys enderrera, quan mas ocupacions me permetían ocuparme més d' eixa classe d' estudis. Per aixó qui las veja coneixerá desseguida llur gran deficiencia dat lo molt que han progressat eixos estudis. Mes entre llensarme á un estudi que avuy me fora impossible, ó publicarlas tal qual son, per més que desseguida s' hi trobe llur pobresa, he preferit lo últim; tothom se fará cárrech de que no pot exigirse molt á qui no cifra son modo de viure en la literatura, ni está desenfeynat, ben al contrari, pera entretenirs'hi.

Feta aquesta observació del tot precisa, vaig á donar algunas notas comparativas de la major part dels cuentos d' eixa col-lecció, consignant avans, que tots ells son trasladats aquí ab tota llur puresa, tal com los he sentit contar, ab las meteixas paraulas y fins los meteixos giros, sense tráuren' ni afegirhi res, donchs que hi só posat molt cuydado. Podría haverhi consignat lo nom de la persona que me 'ls va contar, com avuy es costúm ferho; mes recullits anys enderrera, quan aquella encara no era seguida, y per lo tant no havent apuntat dits noms, me sería avuy difícil posarlos, com no 'ls vaig posar tampoch en los tomos ó volúms anteriors. Basta dir que molts del present son recullits de una dona de Almenar, en la provincia de Lleyda; que altres ho son de una dona, encara jove, de la part

alta de dita provincia, prop de la Seo d'Urgell; y alguns pochs, com *Los tres estudiants*, en Barcelona.

LO PRÍNCEP MUT.—Pág. 1.

Crech, y potser sense enganyarme, que aquest cuento es una reminiscencia del Príncep mut del llibre de Sendebad.— La noya muda á qui sols l'amor la fa parlar se troba també en un cuento de la Vall de Bannu, terra de Pendjab en la India, recullit per Mr. Thorburn, encarregat per lo gobern inglés de fixar las fronteras de Pendjab ab l' Afghanistan.—També se troba en lo cuento bohemi publicat per Erben ab lo títol de *Sabiduría y Fortuna.*

LO POLL Y LA PUSSA.—Pág. 12.

Aqueix cuento se troba gayre bé en totas las nacions; serveix com á poderós auxili pera exercitar la memoria, y per aixó del fondo del meteix, ó sía, de la gradació que conté ó repetició continuada de objectes ab la adició cada vegada de un més, pera repetirlos després en rahó inversa de la ab que s' hi han anat afegint, se n' fa ús en repetidíssims jochs de la infantesa. Fins los cants populars se n' han aprofitat y podém citar entre altres, lo cant XVI de la col-lecció de *Poesías populars servas*, publicadas per A. Doron (París, 1859; pág. 244.)

En quasi tots los cuentos, seguint la trassa oriental importada á Europa per las Creuhadas é invasió agarena, son dúas bestias, simbolisant los quefers y passions dels hómens, las que hi jugan.

Examiném sa marxa, ó mellor, fem sa historia. Es una rateta: hermosa com cap, se vol casar y á aqueix fi se posa á la finestreta y va examinant los qui passan per devant d'ella, á fi de escullir lo qui mes grat li sia (Cuento catalá, n. XIII, de mon RONDALLAYRE.) Passan lo gall, la gallina, un gós, lo bou y cap d' ells li plau.

¡ay anáu, anáu, que massa m' espantáu!

malaguanyadament passa després lo gat, y apesar d' ésser son més principal enemich, per una d' eixas alucinacions tant comunas en nostra vida, la captiva ab sa dolsor, y l' cuento acaba desastrosament menjantse lo gat á la rata. Mes no sempre té aqueix final, es una excepció, lo cuento continúa; en lo Siciliá del Sr. Pitré (n. CXXXIV, *La gatta e lu surci*, de sas *Fiabe, novelle e racconti populari siciliani*,) passan un gós, un porch, etc. y per fi una rata, y lo gat que es qui s' está á la finestra amorosament s' hi casa.

Aquest es lo moment felís en que l' cuento verdaderament co-

mensa, y encar que pobres los nuvis, porta de sí l' estat tanta benandansa, hi ha tanta alegría, que á una las altras bestias van provehintlos de lo que 'ls hi fa falta.

Espanya-*Catalunya.* L' aureneta y lo pinsá se volian maridar, mes no tenían res pera menjar; lo pinsá diu tristament, sense pá cóm ho farém; la guineu porta pá; lo lleó, carn; lo esquirol, ví; lo escarbat, músichs y lo poll y la pussa son los que ho animan tot agafantse pe'l bras y ballant un contrapás. (*Cansons de la terra*, vol. V, página 261, de D. Francesch Pelay Briz.)—*Altra versió.*—Lo poll y la pussa se vólen casar; la formiga 'ls dú pá; lo llop, carn; lo mosquit, ví; lo grill, música, y lo gripau y la rata animan la festa ballant. (*Ibid.* pág. 271.)

França.—Son la alosa y l' pinsá qui s' casan; lo cunill los dú pa; lo corb, carn; lo ratolí, ví; una rata, música y ballador.—*Provensa.* La formiga es la qui 'ls dú pá; la guineu, carn; lo demés igual. (*Cants populars de la Provensa*, de Dámaso Arbaut.)—*Brest.* Son la becada y la perdiu; lo pardal los dú pa; lo corb, carn; lo ratolí, ví; la rata, música. (*Mélusine*, col. 552).—En Carcassona (*Mélusine*, col. 287) en lloch de las bodas es ja lo bateig; la formiga y l' esquirol volían fer un gran bateig, mes no tenian res pera menjar; un colom los hi dú pá; un corb, carn; un mosquit, ví; lo poll y la pussa son los balladors y la rata lo músich.

Mes, quan son casats y ténen tota la felicitat d' eixa vida, un día un dels dos, tot cumplint lo seu deber, reb una desgracia y mort.

Espanya.—*Catalunya.* Lo poll, en lo cuento que motiva eix article, tot passant farina cau al perol; y aquest fet porta una pila de conseqüencias, totas fatals y desgraciadas. La figuera pert sas fullas; lo xay, se lleva la pell; lo porch, se sucarrima; lo bou, s' escorna; lo flequer, s' enforna; l' hortolá, se soterra; lo apotecari, romp los pots; la font, s' aixuga y la criada, trenca 'ls cánters.

Italia.—*Milan.* La rata y lo ratolí son casats y aquest, fent bullir la carn cau dintre la olla y mort; lo banch se posa á saltar; la escala se n' va; la porta se desengolfa; lo carro se posa á caminar sense 'ls bous; la serpent se lleva la pell; la font s' aixuga; la minyona trenca los cánters. (*La Novellaja fiorentina*, de Imbriani; *El ratton e el rattin*, pág. 552.) *Venecia.*—Luganega se n' va á missa y Sorzeto cuyda del dinar; va á la caldera á mirar si hi ha sal é hi cau dintre; lo escudeller trenca los plats; la porta se desengolfa; la font s' aixuga; la criada camina cul per terra: l' amo se tira daltabaix del balcó, y tot axó per la mort de Sorzeto. (*Tradizioni popolari veneziane* de Beroni. *Puntata Terza, Sorzeto e Luganega*, pág. 81.)—*Sicilia.* La rata del cuento siciliá de Pitré dalt dit, *La gatta e lu surci*, cau dintre la olla; la portera, s' escabella; la finestra, s' tanca; l' ar-

bre, s' esbranca; l' aucell, se fa malbé; la font, s' asseca; lo coch, se rusteix lo cul al foch, etc.

França.—Encontrada de *Metz*. Son un poll y una pussa; aqueixa mentres fa bullir la olla hi cau, la porta se surt de las frontissas, lo famer s' esbulla, la noya trenca 'ls cánters, lo sabater se mal fereix. (Cuento *Lo poll y la pussa*, recullit per M. Quépat (*Mélusine*, col. 425), semblant al publicat ab lo meteix títol en la *Romania*, Juliol de 1877, per M. Cosquin.)

Simbolisa aqueixa part de cuento las conseqüencias que arriba á dur á n' aqueix mon una desgracia, efecte de la relació íntima, y del encadenament que hi ha entre totas las cosas de la terra; així com de las lleys inmutables á que totas obehéixen dirigidas per un ser superior que fa que, perdent l' equilibri una d' ellas, se n' desiquilibren moltas d' altras.

Mes, seguím lo cuento; no es la desgracia solzament de la pérdua del seu espós la que s' esdevé desde llavors al héroe; una série continua lo posa á proba.

Espanya.—*Catalunya*. La rata s' esqueixa la boca, y per cusírsela necessita del sabater, del porch, de las aglans, del amo, del pá, del flequer, del blat, del camp, de l' aygua, dels núbols, de la boyra, del fum, del foch, de la llar, de la llenya, y del bosch. (Cuento número LVIII de mon Rondallayre, titolat *La rateta*, vol. III, página 48.)

Italia.—*Venecia*. Galeto fereix á Sorzeto en lo cap y son precisos pera curarlo una vella, la tela, pel, un gós, lo pá, lo forner, etc., etc. (Bernoni, *Puntata* 3.ª, pág. 74) y en *Petin-Petele*, de la meteixa col-lecció, son precisos lo gós, lo bastó, lo foch, l' aygua, lo bou, etc.—*Bolonia*. En lo cuento bolonés de la Sra. Coronedi-Berti, *La fola del pundghein*, son precisos pera curar la ferida del cap lo sastre, la tela, pel, lo gós, pá, lo flequer ó forner, farina, lo moliner, grá, etc., etc. —*Florencia*. Un taup pera curarse la testa necessita lo metje, lo sastre, pá, lo forner, llenya, etc., etc. (Cuento n. XLI de la col-lecció de Imbriani,) y en lo XL de la meteixa, *Petruzzo* pera cumplir ab lo seu deber necessita una massa, lo foch, l' aygua, l' bou, etc.—*Sicilia*. En lo cuento CXXXV, *Lu nasu di lu sagristanu*, se necessitan pera curar una ferida, pel, un gós, pá, lo forner, etc., y en *Pitidda*, de la meteixa col-lecció (n. CXXXI), pera fer cumplir ab son deber, lo llop, lo gós, lo bastó, foch, l' aygua, etc.

França.—Cuentos de l' *Agenais*, per Bladé (París, 1874.) *La leit de Madamo*, aqueixa necessita llet, va á trobar una vaca, aqueixa demana herba; lo prat demana una faus; lo ferrer, llart; lo porch, aglans; la alzina, vent, y fins que aquest la serveix y cada un dels altres va fent successivament sa feyna, la pobre dona no consegueix lo que necessita.—En lo cuento publicat en la *Mélusine*, col. 425, *Ce*

qu' il faut pour coudre la peau d' un rat, aquest té la qúa trencada, y va á un sabater, seda, porch, farina, moliner, blat, etc.—Y en lo publicat en la meteixa *Mélusine*. col. 356, *La petite fourmi qui allait á Jerusalem et la neige*, aquella en son pelegrinatje passant per la neu se trenca la cama y s' queixa de que la neu siga tant forta; la neu li respon que més fort es lo sol que la fon; lo sol, que ho es més lo núbol que l' tapa; lo núbol, que ho es més lo vent que l' esborra; lo vent, la montanya que l' detura; la montanya, la rata, que la forada; la rata, lo gat que la menja; lo gat, lo gós que l' cassa; lo gós, lo bastó que li pega; lo bastó, lo foch que l' crema; lo foch, l' aygua que l' apaga; l' aygua, la vaca que la beu; la vaca, l' home que la mata; l' home, Deu que fa morir.—Héuse aquí tots los elements en joch y lo Ser superior, com hem dit avans, que 'ls domina y 'ls lliga.

INGLATERRA.—Lo cuento C de la col-lecció traduhida per Bruyére, titulat *Moorachaig y Miorachaig*, comensa per lo meteix incident del cuento veneciá dalt dit, *Galeto y Zorzeto*; y Moorachaig pera castigar á Miorachaig de sa gormanderia, va á buscar un bastó, destral, pedra, aygua, dayna, gós, mantega, rata, gat, vaca, etc., etc. Y en la variant del meteix *Lo gat y la rata*, aquell menja un tros de qúa de la rata, y pera tornarli li demana llet de la vaca, herba, masover, carn, carnicer, pá, etc.

Héuse aquí lo cuento complert ab sas tres diferentas etapas; ab notas comparativas de cada una d' ellas. He dit que l' meteix portava un orígen oriental y que degué ésser introduhit en Europa per lo contacte d' eixa ab los moros; obsérves' que quasi sempre hi juga la rata, se pot dir que ella es son héroe principal; recórdes' aixís meteix que en una de las variants que he posat, la gradació, que constituheix la base d' eix cuento, se dirigeix en busca del ser més poderós: donchs bé, fixémnos en lo cuento árabe *L' espós més poderós del mon*, publicat per M. Pihan en la *Revue Orientale*, any 5, n. 55, y s' veurá que un religiós un día trobantse á la vora de la mar, veu passar una áliga ab una rata entre sas potas, la quí s' escapa y cau als peus d' aquell. Lo bon home la recull, la porta á casa seva y tement que li prenguéssen demana á Deu que la cambie en una noya. Eixa creix y quan es casadora, á la advertencia del religiós de que ha d' escullir marit, respon que sols se casará ab lo ser més poderós del mon; més poderós que l' sol, diu ell, es lo núbol que l' tapa: lo núbol, lo vent que l' fa córrer; lo vent, la montanya que l' detura; la montanya, la rata que l' forada; llavoras la noya se converteix en rata. Igual cuento, exactament, se troba en la Fábula de Pilpay ó Bidday, tret de la India, conegut entre nosaltres per Llibre de Calila é Dynna, cuento *De la niña que se tornó en rata (Biblioteca de autores Españoles; Escritores en prosa anteriores al siglo* XV, pág. 52) del que La Fontaine,

que tant d' amor mostrá per totas las tradicions y cuentos populars de son temps, ne feu una de sas fábulas, la VII del llibre IX, *La souris métamorphosée en femme*.

No es més aquest cuento que l' principi, desarrollat en la forma oriental, de que l' més petit en eix mon será l' més gran en l' altre. De totas maneras no cal dubtar de son orígen; l' arreplegárem, lo meteix que las altras nacions que l' ténen, de la rassa árabe.

També es del meteix género lo següent cant popular hebreu.

«Un cabrit, un cabrit, que va comprar lo meu pare per dúas monedas petitas. Un cabrit, un cabrit.

»Y va venir un gat, que s' va menjar lo cabrit, que havia comprat lo meu pare per dúas monedas petitas. Un cabrit, un cabrit.

»Y va venir un gós, qui va mossegar al gat, que s' havia menjat lo cabrit, comprat pe'l meu pare per dúas monedas petitas. Un cabrit, un cabrit.

»Y va venir un bastó, que va pegar al gós, que havía mossegat al gat, que havía menjat lo cabrit, comprat per lo meu pare en dúas monedas petitas. Un cabrit, un cabrit.

»Y va venir lo foch, lo qui va cremar lo bastó, que havía pegat al gós, que havía mossegat al gat, que havía menjat lo cabrit, que havía comprat lo meu pare per dúas monedas petitas. Un cabrit, un cabrit.

»Y va venir l' aygua, que apagá lo foch, que havía cremat lo bastó, que havía pegat al gós, que havía mossegat al gat, que s' havía menjat lo cabrit, que havía comprat lo meu pare per dúas monedas petitas. Un cabrit, un cabrit.

»Y va venir un bou, que s' va beure l' aygua, que havía apagat lo foch, que havía cremat lo bastó, que havía pegat al gós, que havía mossegat al gat, que s' havía menjat lo cabrit, que havía comprat lo meu pare per dúas monedas petitas. Un cabrit, un cabrit.

»Y va venir lo carnicer (en hebreu, lo escanyador, aludint al qui matava segons lo rito mosáich, los animals que debian ésser menjats per los israelitas), qui va matar al bou, que s' havía begut l' aygua, que havía apagat lo foch, que havía cremat lo bastó, que havía pegat al gós, que havía mossegat al gat, que s' havía menjat lo cabrit, que havía comprat lo meu pare per dúas monedas petitas. Un cabrit, un cabrit.

»Y va venir l' Angel de la mort, que va escanyar al escanyador, que havía escanyat al bou, que havía begut l' aygua, que havía apagat lo foch, que havía cremat lo bastó, que havía pegat al gós, que havía mossegat al gat, que havía menjat lo cabrit, que havía comprat lo meu pare per dúas monedas petitas. Un cabrit, un cabrit.

»Y va venir lo Sant Deu, que benehit sia, y va escanyar al An-

gel de la mort, que havía escanyat al escanyador, que havía escanyat al bou, que havía begut l' aygua, que havía apagat lo foch, que havía cremat lo bastó, que havía pegat al gós, que havía mossegat al gat, que s' havía menjat lo cabrit, que havía comprat lo meu pare per dúas monedas petitas. Un cabrit, un cabrit.»

A primera vista aquest cant no sembla més que una repetició monótona, més ó menos enginyosa, pero sempre pesada, un cuento rítmich sense interés ni gracia; mes ben examinat ¡quanta tristesa ó melancolía no s' hi troba! Aqueixa meteixa repetició cantada sempre en un tó senzill é igual, aquest tornar á lo meteix, com passa sempre en tot lo de la vida, acaba per imposarse á l' ánimo y omplirlo de aquella melancolía ó vaguetat que dona la incertitut de lo que hi ha més enllá de eixa terra.

Los fets s' hi succehéixen de una manera irresistible, cada un dels fantástichs personatjes que íxen en escena, obra segons sa propia naturalesa, pero sempre ab desgracia. La una va derrera l' altra com aixís meteix succeheix al poble hebreu, expulsat de totas bandas, assessinat en un puesto, maltractat en un altre; no té may punt de repós, ni casa, ni llar, ni patria. Verdaderament una maledicció eterna pesa sobre d' ell; per aixó canta. pero ho fa en lo redós de la familia. Allí en la intimitat d' ella canta ab tota expansió y canta una série de desgracias, conmoguentse á cada una de dolor y esperant un fí ó terme á tant mal, un esperit justicier y recte que vinga á venjarlo,

Busca un fet petit, insignificant; un gat que s' menja un cabrit d' escás valor com que sols havía costat dúas monedas, y d' aixó que en sí no té cap importancia, ne fa venir una série de actes á qual més terribles, la forsa de las cosas ho porta, com la forsa de las circunstancias li porta á n' ell las desgracias, la mort y extermini, naixent tot de la més petita cosa.

Lo escriptor E. Sabatier, en son opúscul *Chansons hébraico-provençales des juifs comtadins*, imprés á Nimes, imp. Catelan, 1874, ne dona á conéixer una versió provensal. Lo Sig. Giovanni Papanti, en sa col-leccioneta de cuentos populars de Liorna, publicada en 1877, ab motiu de las bodas del erudit col-lector popular de Sicilia, Sr. Pitré, també s' ocupa d' ella, mes jo l' he treta de un altre opúscul remés també com aquella per son autor, lo Sr. Cesar Foá, de Turin, titolat *Un canto popolare Piemonte se un canto religioso popolare israelitico*. (Padua, imp. Prosperini, 1879.)

Aquest es escrit ab motiu de una cansó popular piamontesa no publicada encara per cap dels nombrosos col-lectors de cants populars d' aquella estudiosa terra d' Italia.

Era una cabra que tot pastorant va rompre l' vas del pastor; inmediatament lo llop se menja la cabra; mes á la vegada lo llop té l'

seu cástich perque l' gós l' aborda, y l' bastó pega al gós que aborda al llop, y l' foch crema lo bastó, y l' aygua apaga l' foch, y l' bou se beu l' aygua, y l' carnicer mata al bou, y lo butxí al carnicer, y la mort se n' dú al butxí, y lo vent á la mort.

Lo Sr. Foá creu que aquest cant deu ésser una corrupció de un altre cant més antich que tingués un sentit més complert y moral donchs mentres que l' llop p. e. es sols abordat del gós, lo carnicer, que en matar lo bou no fa més que son ofici, es mort per lo butxí com un criminal. Y extenentse sobre eixas consideracions fá un traball comparatiu sumament important y curiós, de dit cant ab altres de la meteixa especie y entre ells ab lo dalt dit cant israelita, lo quin troba més acabat y complert que l' piamontés.

Aixó li dona lloch á estudiar aquest, creyent que es anterior en ordre cronológich al italiá; segons ell es d' orígen céltich y no assiátich com alguns suposan, y creu que haventlo trobat los juehus de las provincias subalpinas de Italia y França se l' apropiáren, acomodántsel' á las sevas creencias y al seu modo de sentir, y se l' quedáren pera cantarlo en llurs festivitats.

De totas maneras tots aquets cuentos, tradicions y cants, com lo cuento *Lo poll y la pussa*, que ha donat lloch á eixa nota, están basats, com á dalt he dit, en l' encadenament que tots los fets ténen en eixa vida, y las conseqüencias que, per petits que sian, ne portan.

SANCH-Y-NEU.—Pág. 18.

Es semblant al cuento *Oraggio e Bianchinetta* n. XXV de *La novellaja fiorentina* de Imbriani.—També hi es semblant la segona part de la Giornata 4.ª, fola (ó cuento) 7.ª, *El dou Cherseint*, de la *Ciaglira dla banzola* (Bolonia, 1872). En la meteixa col-lecció, giorn. 5.ª fola 9, *I tri Zider*, s' hi troba lo príncep que va en busca de una noya blanca com la neu y vermella ó rossa com la sanch.

MARÍA ROSA.—Pág. 24.

L' herba que fa reviure, y que en aquest cuento es una rosa, es molt comuna en la tradició popular.—En lo cuento XIV de la col-lecció bolonesa de la Sra. Coronedi Berti. Carolina, titolat *La fola dla bissuleina*, s' hi troba tot l' incident de la fossa, lo ficars'hi la bestia que dona camí al héroe pera trobar la flor que ressucita, y la resurrecció del amant.—Aixís meteix póden posarse com á semblants *Il mago delle sette teste*, n. XXVIII de dita col-lecció de Imbriani y lo cuento 7 de la Giorn. 1.ª *Al mercant*, de la *Ciaglira*.

LO ROMANÍ.—Pág. 32.

Lo castell del vent se troba en lo cuento IX, *La fola del Nan*, de la col-lecció de la Sra. Coronedi Berti.

LOS FILLS DEL REY.—Pág. 38.

En la giorn. X. nov. I del *Pecorone* de Fiorentino, un jove rey se casa ab una noya á qui la reyna mare no vol bé; al cap de un quant temps lo rey té d' anar á la guerra y la esposa pareix un noy y una noya, la reyna mare fa una carta al noy dihentli que la seva esposa ha parit un gós y una gossa, lo rey torna de resposta que 'ls guarden, mes la reyna mare cambia la carta y diu que 'ls máten, sort que l' vice-rey ne té compassió y se contenta ab treure al noy y la noya de casa.—Es també en lo cuento segon, giorn 3.ª *La pleinta dal man smuzgá*, de la *Ciaglira*.

LA NOYA PEIX.—Pág. 50.

Lo cambi de una persona en bestia, es de las superticions més antíguas y també més comunas. En la antigüetat entre altras pot citarse la metamórfosis de Lecaon en llop (llib. VI. de las metamórfosis d' Ovidi) y aixis com també lo *Satiricon* de Petronio. Los llibres de la India, las sagas scandinavas y las tradicions y creencias de la etat mitja també n' están plens.—L' incident del gegant que té en son poder personas encantadas també es molt comú: se troba p. e. en *Jaume y los gegants*, cuento de la Gran Bretanya, publicat per Bruyére (París, 1875, pág. 14).—Lo peix que demana al qui l' pesca que l' deixe anar, es en lo cuento de los *Dos bessons* de Bladé, de sa col-lecció *Contes populaires recueillis en Agenais*.

LOS TRES XAVOS.—Pág. 56.

Es l' únich cuento en Catalunya que s' refereixi á viatjes de Nostre Senyor per eixa terra; los cuentos bretons ne son plens y potser porta l' nostre son orígen dels meteixos. (V. las col-leccions de M. Luzel: *Contes bretons*—Quimperlé, 1870, y *Légendes Chrétiennes de la Basse-Bretagne*—París, 1881.) En la dalt dita col-lecció de Bladé (París, 1874) també se troba lo viatje de Nostre Senyor ab St. Pere que demanan caritat: cuento *Lou bouiatge de Nostre Segne.*

LO ESTUDIANT DEL REY.—*Pág.* 76.

La enveja contra l' qui per sos mérits, de res ha pujat á un dels primers puestos, posantli grossas y pérfidas acusacions, forma la base del important y hermós llibre de *Calila* y *Dymna* d' orígen sanskrit, font indubtable de molts dels cuentos populars de totas las nacions. Aquest incident se troba en *Espigueta de mill* del segon tomo de ma col-lecció Lo RONDALLAYRE; axís meteix se troba en lo cuento slavo *La Veillée*, publicat per Chodsko (París, 1884, pág. 175); en lo cuento siciliá de la notable col-lecció del Sr. Pitré (vol. I. pág. 163) y en los cuentos 7.é giorn. 3.a *Curvett*, y 5.nt gior. 4.a *Al dragon*, de la *Ciaglira*.

L' AYGUA DE LA VIDA.—*Pág.* 81.

Es semblant al cuento bretó de F. M. Luzel publicat en la Revista *Mélusine*, col. 206. *Les trois filles du boulanger, ou l' can qui danse, la pomme qui chante et l' oiseau de verité*; y al cuento italiá de Imbriani de sa col-lecció *Novellaja Firentina*, n. VI., *L' uccellino che parla*.—Se pot dir que aquest cuento, lo meteix que los *Fills del rey* de la present col-lecció, son una variant del cuento catalá *Lo castell d' irás y no hi veurás*, publicat en ma primera série del RONDALLAYRE, aixi es que també s' hi póden posar com á semblants en més ó en ménos los cuentos del meteix Imbriani *La regina in del desert*, *L' uccel Bel-verde* y *Il canto e l' sono della sara sibilla*.—Lo mandato de matar á la noya y dur una prenda d' ella per senyal del cumpliment de la ordre, axís com lo salvarla los criats encarregats de durla á cap, incident que s' troba en lo cuento *Blancaflor* de ma primera série, es també en lo cuento italiá de Comparetti que titula *Federica*, *Novelline popolari italiane* (Turin, 1875, vol. I. pág. 146) y en lo cuento siciliá *L' acqua é lu sali*, de Pitré (Vol. I, pág. 83.) L' incident del objecte que senyala la desgracia que ha succehit á un dels germans, se troba en lo cuento del antich Egipte publicat per Maspero, en la col-lecció: *Les littératures populaires de toutes les nations*, ab lo títol *Le conte des deux frères*, de la Dinastía XIX (París, 1882, pág. I.) —L' aygua que torna á la vida, ó sia, que fins ressucita los morts, y que sols pot obtenir lo germá petit, ab molts perills, que no han sapigut salvar los grans, se troba en lo cuento popular de la Córcega, publicat per Ortoli, baix lo títol de *La fontaine á l' eau de rose* (París, 1883, Maisoneuve: pág. 44.)

LAS AUBARDAS.—*Pág.* 90.

Aqueix cuento axís en lo fondo com en sos detalls, mostra

bé son orígen Oriental.—En lo cuento bretó publicat per Luzel (*Mélusine*, col. 153.), *Les trois frères, ou le chat, le coquet et l' échelle*, los héroes fan també llur fortuna anant en paíssos estrangers, hont no son coneguts los objectes que portan, lo gat en un país en que, per no haverhi gats, las ratas tot s' ho menjavan; lo gall en un altre hont tenían de anar á buscar lo día, y l' escala en un en que un senyor tenia á sa esposa tancada en una torre. Comentant aquest cuento lo docte Mr. Reinald Kœhler cita com á semblants baix aquest punt de vista un cuento de Nicolau de Troyes publicat per Mabille (París, 1869, cuento X), un altre de Grimm, *Kinder-und-Hausmarchen*, n. 70, y un altre tcheque de Waldau, *Boehmisches Maerchenbuch* (Praga, 1860, pág. 176), en que los objectes son un gall, un gat y una faus.

Axís com en lo cuento *Las albardas*, que m' ocupa, lo noy para botiga de aquellas y se n' enamora la filla del rey, á conseqüencia de lo qual se casan, fins que est se recorda del baix orígen de aquell y pera ferlo desaparéixer l' envia á una guerra, de la que lo noy ne surt victoriós, axís meteix en una llegenda mejicana, l' héroe *Tezcatlipoca*, se posa á fer de marxant y enamorántsen la filla del rey *Huemac*, s' hi casa, mes al cap de un quant temps los Tolteques retráuhen al rey lo haver casat la princesa ab un desconegut de baix orígen y l' rey, enfadat contra son gendre, l' envia á la guerra contra la gent de *Coatepec*, y apesar de la traició dels seus, *Toveyo*, que axí se fa anomenar lo jove, ne surt vencedor.

LO BROT DE MARDUIX.—Pág. 96.

L' incident de la minyona que s' cambia ab sa senyora se troba en lo cuento bretó publicat per Luzel en la *Mélusine*, any I, col. 419, baix lo títol de *Les neuf frères métamorphosés en moutons et leur soeur*.—En lo comens se sembla al cuento *Lo Trist* de ma col-lecció Lo Rondallayre, vol. I, mes desseguida passa á ser una variant del de aquest tomo *Lo Romaní*.—En lo cuento *L' orco* de la *Novellaja fiorentina* de Imbriani, n. I, es una col lo que arrenca la noya, á qui li surt l' *Orco*, bestia imaginaria, que se la emporta á son palau.—La venta dels tres objectes per preu de dormir ab lo príncep ó princesa á qui ne donan opi, se troba en lo cuento XXVII de Imbriani *Il figliuolo del pecoraio*.—La noya que va en busca del seu espós y de cansada s' adorm al peu de una font, aprofitántsen un' altra que s' fa passar per la verdadera esposa, y gelosa priva la entrada á aquella, que s' té de valer de los tres objectes que li han donat tres fadas en altres tants castells en que ha anat á preguntar per son espós, se troba en lo cuento *La zoza* de la *Ciaglira*.—La noya que també va en busca de son espós; que dona tres objectes

pera poderli enrahonar y que no ho logra per lo dormitori que han donat á n' aquell, fins á la tercera volta, en que tot se descubreix, se troba en lo cuento tercer, giorn. 5.ª, de la meteixa col-lecció.

JOANESCAS.—Pág. 102.

Un dels incidents més bonichs d' aquest cuento es lo del estany al que van tres colometas que s' convertéixen en noyas, á una de las quals pren la roba l' héroe del cuento. Se pot dir que s' troba gayre bé en tots los pobles del Nort. En los cuentos esquimals, recullits per Enrich Rink *(Tales and Traditions of the Eskimo, by Henry Rink,* Edinburgh and London, Blackwood and Sons, 1875), en lo n.º 12 l' héroe veu unas noyas que s' banyan y pren los vestits de la més hermosa, la qual no 'ls recobra sino per paraula de casarse ab ell, com hi consent la noya. Se troba també en lo cuento noruech *Les douze canards sauvages* de la col-lecció de Beauvois (París, 1862, pág. 101) y en lo cuento de Andersen *Les cignes sauvages* (Trad. de Soldi: París, 1871, pág 302.) En una llegenda indiana, Waupi troba també unas noyas, fillas del cel, que s' banyan en un estany, y per medi de un ardit, agafa la més petita de las germanas y s' hi casa. Així meteix se troba en los cuentos russos publicats per Ralston, (Trad. Bruyére: París, 1874) y en los de la Gran Bretanya, publicats per lo meteix Bruyére. Aquest escriptor tant distingit per son saber y estudis sobre las tradicions y cuentos populars, aixís com molt conegut per las traduccions que ha fet de los de diferents pobles, al ocuparse del cuento esquimal dalt dit, reconeix á dit cuento un orígen essencialment ariá. Lo meteix senyor en dita col-lecció de cuentos de la Gran Bretanya, després del cuento la *Llegenda de Tamara*, fa un notabilíssim comentari sobre las donas-cisnes, que no reproduheixo pera no allargar massa aquest traball, pero que recomano á mos lectors.—Es semblant á aquest cuento lo publicat per lo col-lector Carnoy, Cuentos de la Picardía, *La montagne noire ou les filles du diable.*—Se pot dir també que lo present cuento de Joanescas es una variant del *Castell del Sol* de ma primera serie del RONDALLAYRE y que també té alguns punts de contacte ab lo de *Blancaflor* de la meteixa.—L' incident del furt de la roba de una de las tres noyas que s' banya, també s' troba en lo cuento italiá de Comparetti, pág. 212, *L' isola della felicitá.*—La imposició de diferents impossibles al héroe per lo pare de la noya, qui 'ls solventa, y la transformació dels fugitius se troba en lo cuento siciliá de Pitré (página 133). *Lu re di Spagna:* aquesta última part de la transformació se troba també en lo cuento bretó *Le filleul de la Ste. Vierge*, de Luzel *(Contes bretons.* Quimperlé, 1870.)—Lo meteix incident dels héroes perseguits y atrapats que se salvan per tres vegadas, se troba també

en lo cuento rus de Ralston *María Morewna*, pág. 87; en lo cuento XXIX de Imbriani *Le due Belle-Gioje*; en lo cuento milanés del meteix de sa *Novellaja Milanese*, *El re del Sol*; en lo cuento noruech de Absjoersen, *Los fills de la viuda*; en lo cuento slavo de Chodsko, *Impérissable*; etc.—L' incident de tenir que trobar un objecte dintre l' aygua, correntse gran perill de las serps que hi ha en eixa, se troba en lo cuento del antich Egipte, de Maspero, de la dalt dita col-lecció, *Le conte de Satni-Khamois*, de la época Ptolemáica (pág. 43.)—L' incident de tenir de conéixer á la noya entre altras de iguals, es en un cuento irlandés publicat també per dit Bruyére, *La escala del gegant Mac-Mahon:* y també en lo cuento de Pitré, tomo II, pág. 307, *L' acula qui sona.*—Lo jove que per casarse ab una noya á qui ho ha promés lo seu pare, mes després li posa dificultats, que sols salva ab ajuda d' aquella, constituheix lo cuento bolonés publicat per la Sra. Coronedi-Berti, *La fola dla bela Filadora*, y es lo cuento 7 de la giorn. 2.ª *La chumbeina,* de la *Ciaglira dla Banzola.*—L' incident del grapat de pinyons que foradan la montanya y súrten desseguida en pins grossos, ve á ser lo meteix incident del dalt referit cuento de ma primera serie *Blancaflor*, en que son agullas lo que tiran á terra, de cada una de las quals n' ix un home, tret sens dubte de la mitología romana, en que de cada dent del dragó mort per Cadmus n' ix també un home; símbol de la forsa generadora de la terra.—L' anell perdut en lo fondo de la mar, com en *Blancaflor*, ó del estany com en *Joanescas*, no es altre que l' famós tresor ab lo esplendent anell dels pobles scandinavos, que guardava lo dragó Fafnir, y l' dels Niebelungen, de la Germania.—Y així podría anar allargant eixa nota ab una porció inmensa de datos.

LAS TRES PRINCESAS.—Pág. 124.

La segona part es igual á la segona del cuento picard de M. Carnoy, *Jean de l' ours.*

Avans de concloure tinch de repetir lo que he indicat al principi: que si l' temps me sobrés, que no m' sobra gens, hauría omplert molt més aqueixas notas; basten ellas com á mostra.

TAULA

FÍ

FOLK-LORE CATALÁ

BIBLIOTECA POPULAR
de la
ASSOCIACIÓ D' EXCURSIONS CATALANA

Vol. I. LO LLAMP Y 'LS TEMPORALS, per *D. Cels Gomis*. . . . . 6 rals.
Vol. II. CUENTOS POPULARS CATALANS, per *D. Francisco de S. Maspons y Labrós*. . 8 id.

EN PREPARACIÓ

ETHOLOGÍA DE BLÁNES, per *D. Joseph Cortils y Vieta*.
METEOROLOGÍA POPULAR, per *D. Cels Gomis*.
BOTÁNICA POPULAR, per *Id.*
COSTUMS POPULARS DEL VALLÉS, per *D. Vicens Plantada y Fonolleda*.

Estampa dels Successors de N. Ramirez y Comp.
Passatje d' Escudellers, 4.